

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
EDUKOLOGIJOS IR SOCIALINIO DARBO INSTITUTO**

**ERIKOS KARPAVIČIENĖS
EDUKACINIŲ TECHNOLOGIJŲ VALDYMO (KARJEROS
VALDYMO SPECIALIZACIJA) IŠTĚSTINĖS STUDIJOS**

**KARJEROS KOMPETENCIJŲ UGDYMAS NEFORMALIAJAME VAIKŲ
ŠVIETIME: NEFORMALIOJO ŠVIETIMO PEDAGOGŲ POŽIŪRIS**
Magistrinis darbas

Darbo vadovė: *Doc. dr. Asta Railienė*

Vilnius, 2020

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2020-04-27

Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),

Edukologijos ir socialinio darbo instituto
Edukacinių technologijų vadybos (Karjeros
vadybos specializacija)

(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)

studentas(-ė) ERIKA KARPAVICIENĖ,

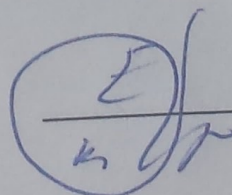
(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas

„Karjeros kompetencijų ugdymas reforma-
hajame vaikų švietime: reformavimo švie-
timo pedagogų požiūris“.

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbu metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

(parašas)

Erika Karpavičienė

(vardas, pava

TURINYS

SĄVOKŲ ŽODYNĖLIS	3
IVADAS.....	4
1.NEFORMALIOJO VAIKŲ ŠVIETIMO CHARAKTERISTIKA	6
1.1.Neformaliojo vaikų švietimo samprata ir kaita	6
1.2 Neformaliojo švietimo ir formaliojo ugdymo sąsajos	14
1.3.Neformaliojo vaikų švietimo organizavimo tvarka ir paskirtis	19
2.KARJEROS KOMPETENCIJŲ UGDYMAS NEFORMALIAJAME ŠVIETIME.....	22
2.1.Ugdymo karjerai samprata.....	22
2.2.Karjeros kompetencijų samprata.....	26
2.2.1.Savęs pažinimo kompetencijų sritis	31
2.2.2.Karjeros galimybių pažinimo sritis	32
2.2.3.Karjeros planavimo kompetencijų sritis.....	33
2.2.4.Karjeros įgyvendinimo kompetencijų sritis	36
2.3.Karjeros kompetencijų ugdymo galimybės neformaliajame švietime	37
3.NEFORMALIOJO UGDYMO PEDAGOGŲ POŽIŪRIS Į KARJEROS KOMPETENCIJŲ UGDYMĄ: EMPIRINIO TYRIMO REZULTATAI.....	40
3.1. Empirinio tyrimo metodika	40
3.2. Empirinio tyrimo rezultatai.....	47
IŠVADOS	76
REKOMENDACIJOS	78
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	79
SANTRAUKA.....	86
SUMMARY	87
PRIEDAI	89
1 PRIEDAS	90
2 PRIEDAS	91
3 PRIEDAS	95
4 PRIEDAS	96

SAVOKŲ ŽODYNĖLIS

Bendrosios kompetencijos – tai tam tikri žinių, mokėjimų bei įgūdžių, taip pat asmeninių savybių, dariniai, būdingi (reikalingi) ir pritaikomi ne kurioje nors vienoje, o daugelyje profesijų. Tai pagrindinės kompetencijos, bendrieji gebėjimai, lemiantys visapusišką asmenybės ugdymąsi, profesinį lankstumą ir mobilumą (Laužackas, 2005).

Karjeros kompetencijos – žinių, gebėjimų ir nuostatų apie save, mokymosi, saviraiškos ir darbo galimybes, karjeros sprendimų priėmimą, karjeros planavimą, derinimą su kitomis gyvenimo sritimis ir realizavimą visuma.

Karjeros planavimas – tai „nuoseklus asmens pažintinės ir profesinės veiklos sprendimų išdėstymas laike, siekiant profesinio tobulėjimo tikslų bei numatant būtinus išteklius bei aplinkybes“ (Laužackas, 2005).

Neformalusis švietimas – švietimas pagal įvairias švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas, išskyrus formaliojo švietimo programas (Švietimo įstatymas, 2011).

Permanentinis (nepertraukiamas) ugdymas - pedagoginės filosofijos sąvoka, atspindinti pažiūrą, kad ugdymas yra ilgalaikis procesas, pradedamas nuo gimimo ir tęsiamas visą gyvenimą, t. y. apimantis visus amžiaus tarpsnius ir švietimo bei mokymo formas (Enciklopedinis edukologijos žodynas).

Ugdymas karjerai (angl. career education) – kryptinga ugdymo(-si) veikla, skirta karjeros kompetencijoms įgyti (pagal Profesinio orientavimo vykdymo tvarkos aprašą, 2012).

IVADAS

Šiuolaikinėje rinkos ekonomikos visuomenėje vykstantys pokyčiai kelia naujus iššūkius visose gyvenimo srityse. „Įtraukiant moksleivį į aktyvią praktinę veiklą, ugdymo procesą, kaupiant dorovinio elgesio įpročius, svarbu kryptingai panaudoti mokymo ir nepamokinės veiklos galimybes mokinių elgesio kultūrai formuoti“ (Barkauskaitė, 2004). Neformalusis vaikų švietimas yra labai reikšmingas Lietuvos švietimo kontekste. Akivaizdu, kad vien formaliojo ugdymo metu įgytų įgūdžių, žinių ir gebėjimų nepakanka išugdyti sąmoningos, visapusiškai išprususios asmenybės. Tinkamai nukreiptas laisvalaikio turinys turi didelę reikšmę asmeniniam vaiko tobulėjimui „Dalyvaudami neformaliojo švietimo veikloje vaikai ugdo kompetencijas, kurios leidžia jiems tapti aktyviems visuomenės nariams, savarankiškai spręsti gyvenime kylančias problemas“ (Skirmantienė, 2013), gal net pasirinkti tinkamą profesiją, karjeros kelią.

Šiuolaikinio švietimo procese didelis dėmesys skiriamas lavinimui už formaliojo švietimo įstaigos ribų. Neformalusis vaikų švietimas tampa neatsiejama vaiko ugdymo dalimi, tikslingai orientuota į sėkmingos asmenybės konstravimą ir kompetencijų ugdymą. Neformaliojo vaikų švietimo sritis sukuria kitą, alternatyvią formaliam ugdymui, mokymosi erdvę, teikiančią prasmingo laisvalaikio leidimo galimybes ir turinčią pozityvios įtakos sprendžiant popamokinio užimtumo problemas (Neformaliojo vaikų švietimo ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo mokyklų raiškos analizė, 2018).

„Mokslinėje literatūroje, Lietuvos teisės aktuose, reguliuojančiuose švietimo sritį, vaikų laisvai pasirenkamai veiklai po pamokų apibūdinti vartojamos skirtingos sąvokos: neformalusis vaikų švietimas, jaunimo neformalusis ugdymas, papildomas ugdymas, popamokinė, užmokyklinė, užklasinė veikla“ (Šukytė, 2007). Mokslininkai bei Lietuvos pedagogai daug dėmesio skyrė tirti neformaliojo vaikų švietimo problemoms tirti, gilinosi į popamokinio ugdymo proceso naudą vaikui, tačiau pasigesta literatūros apie karjeros kompetencijų ugdymą neformaliajame švietime.

Reikia atkreipti dėmesį, kad Lietuvoje nėra daug atliktų išsamių neformaliojo vaikų švietimo sistemos tyrimų. Neformaliojo švietimo organizavimą mokykloje ir už jos ribų analizavo Miliūnienė, Vaitkevičius, Bakanovienė, Mockevičienė (2008). Neformaliojo ugdymo tendencijas Lietuvoje ir pasaulyje analizavo Petraitytė, Lingytė (2010). Neformalųjį švietimą Lietuvoje tyrė Ruškus, Žvirdauskas, Stanišauskienė (2009). Švietimo, mokslo ir sporto ministerija inicijavo nemažai tyrimų, atskleidžiančių įvairius neformaliojo švietimo aspektus tame tarpe ir Neformaliojo vaikų švietimo sąnaudų ir prieinamumo tyrimas, kurio pagrindinis tikslas buvo išanalizuoti ir empiriškai pagrįsti neformaliojo vaikų švietimo krepšelio įvedimo

poreikį ir prielaidas, kuriomis neformaliojo švietimo sistemos aprūpinimas vadovaujantis krepšelio principu būtų racionali priemonė įveikti šio ugdymo netolygumą. Išanalizavus ataskaitos duomenis buvo prieita pagrindinės išvados, kad būtinas perėjimas prie tolygaus neformaliojo vaikų švietimo paslaugų planavimo, numatant visiems vaikams vienodą krepšelį neformaliajam ugdymui kaip valstybės taikomą priemonę užtikrinant vaikų lygias teises ir prieinamumo didinimą prie neformaliojo vaikų švietimo paslaugų (Neformaliojo vaikų švietimo sąnaudos ir prieinamumas, 2006). Karjeros sampratos analizę fragmentiškai atliko Stanišauskienė ir Večkienė (1999), Valackienė (2000), Lileikienė ir Petkevičiūtė (2003), Zdanevičius (2004), Palujanskienė ir Pugevičius (2004), (Rosinaitė, 2010). J. Surgelienė, N. Bankauskienė (2014) yra atlikusios tyrimą susijusį su ugdymo karjerai procesu. Stanišauskienė (2004) gilinaisi į karjeros kompetencijas. Stanišauskienė, dr. Statauskienė, Likienė, Naseckaitė, perengia ugdymo karjerai programą sėkmingai realizuojamą ir neformaliojo švietimo veikloje, įtraukiant karjeros kompetencijų ugdymą į daugelį veiklos sričių.

Tyrimo **problema** formuluojama klausimais: kaip neformaliojo švietimo pedagogai vertina karjeros kompetencijų ugdymo svarbumą savo veikloje; kurioms karjeros kompetencijoms pedagogai teikia prioritetą neformaliojo užsiėmimo metu.

Šio darbo **tikslas** - atskleisti karjeros kompetencijų ugdymo ypatumus neformaliajame vaikų švietime.

Darbo uždaviniai:

1. Aptarti neformaliojo vaikų švietimo charakteristiką;
2. Išanalizuoti ugdymo karjerai ypatumus neformaliajame vaikų švietime;
3. Ištirti neformaliojo ugdymo pedagogų požiūrį į karjeros kompetencijų ugdymą vaikų neformaliajame švietime.

Darbo objektas: neformaliojo ugdymo pedagogų požiūris į karjeros kompetencijų ugdymą.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, elektroninė anoniminė anketinė apklausa.

Darbo struktūra. Pirmajame šio darbo skyriuje pateikta neformaliojo vaikų švietimo charakteristika. Šio skyriaus poskyriuose pateikta neformaliojo vaikų švietimo samprata bei kaita, taip pat neformaliojo ugdymo santykis su formaliuoju ugdymu bei neformaliojo vaikų švietimo organizavimo principai ir funkcijos. Antrajame skyriuje atskleidžiami karjeros kompetencijų ugdymo neformaliajame švietime aspektai, pateikiant ugdymo karjerai ir karjeros kompetencijų sampratas bei karjeros kompetencijų ugdymo ypatumus vaikų neformaliajame švietime. Trečioje dalyje pateikiama tyrimo metodika ir anketinės apklausos būdu surinktų duomenų analizė ir tyrimo rezultatai.

1.NEFORMALIOJO VAIKŲ ŠVIETIMO CHARAKTERISTIKA

1.1.Neformaliojo vaikų švietimo samprata ir kaita

Galiojančioje Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijos redakcijoje (2005) apibrėžiama neformaliojo vaikų švietimo vieta Lietuvos švietimo sistemoje ir jos kaitos kryptys, tikslas ir uždaviniai, principai, reikalavimai švietimo teikėjams, rezultatas, ugdymo proceso organizavimo, informavimo ir finansavimo principai bei numatomos priemonės neformaliojo vaikų švietimo koncepcijai gyvendinti.

2005 metų neformaliojo švietimo koncepcijoje deklaruojama, kad nėra visuotinai pripažintos neformaliojo vaikų švietimo sampratos, nėra įvardyta neformaliojo vaikų švietimo reikšmė ir tai pateikiama, kaip aktualiausia neformaliojo vaikų švietimo problema. Visgi tais metais patvirtintoje Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje deklaruojamos žemiau pateiktos sąvokos ir apibrėžimai padėjo įvardinti neformaliojo vaikų švietimo objektą, tikslą. Dokumente *neformalusis vaikų švietimas* apibrėžiamas kaip kryptinga veikla, padedanti vaikui įgyti kompetencijos, tapti sąmoninga asmenybe, sugebančia atsakingai ir kūrybingai spręsti savo problemas ir aktyviai veikti visuomenėje bei prisitaikyti prie kintančios aplinkos.

Neformaliojo vaikų švietimo tikslas yra per kompetencijų ugdymą formuoti asmenį, sugebančią tapti aktyviu visuomenės nariu, sėkmingai veikti visuomenėje, padėti tenkinti pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius. (Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2005).

Ugdymo plėtotės centras neformalųjį švietimą pristato, kaip organizuotą, bet nebūtinai institucinį, švietimą, kuris vykdomas sistemingai ir lygiagrečiai su bendrojo ugdymo programomis, tačiau pagal, kurią dažniausiai neišduodamas išsilavinimą patvirtinantis dokumentas, o laisva forma patvirtinamas tam tikrų kompetencijų įgijimas. Besimokantieji ugdomi savanoriškai ir yra aktyvūs mokymosi procese (Ugdymo plėtotės centras, 2013).

Mokslininkų darbuose ir švietimo dokumentuose sutinkami gana įvairūs terminai, susiję su mokinių ugdymu ne pamokų metu – „neformalusis švietimas“, „neformalusis ugdymas“, „užmokyklinis darbas“, „užklasinis auklėjimas“, „neformalusis vaikų švietimas“, „papildomas ugdymas“ ir kitos sąvokos.

Atsižvelgiant į laikmečio keliamus iššūkius švietimo sistemai ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės veiklos programose numatytus tikslus buvo numatyta peržiūrėti ir pakeisti Neformaliojo švietimo koncepciją patvirtintą Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. ĮSAK-2695 (Žin., 2006, Nr. 2006, Nr. 4-115). Šiuo metu galiojančioje neformaliojo švietimo koncepcijoje vartojamos sąvokos, suprantamos kaip jos yra pateikiamos Lietuvos respublikos švietimo įsakyme (Žin. 1991, Nr. 23-593; 2011, Nr. 38-1804).

Kvieskienė (2007) pabrėžia, kad Lietuvos švietimo koncepcijos kūrėjai ir švietimo strategai bei mokslininkai vaikų neformalųjį ugdymą supranta kaip permainingo ugdymo dalį, skirtą vaikų ir paauglių intelektualiams, techniniams, meniniams, sportiniams, socialiniams ir kitiems gebėjimams ugdyti. Neformaliojo švietimo veikla organizuojama pagal bendruosius švietimo sistemos principus, šiai veiklai keliamas pagrindinis tikslas - sudaryti sąlygas kiekvienam vaikui patenkinti interesus, saviraiškos poreikius, plėtoti savo gabumus. Taigi, neformaliojo vaikų švietimo sistema turi funkcionuoti taip, kad vaikas galėtų:

- papildyti bei gilinti savo žinias, įgytas formaliojo ugdymo metu;
- realizuoti saviraiškos poreikius meninėje, sportinėje ar kitokioje veikloje;
- ugdyti save kaip socialinį subjektą: galintį laisvai bendrauti su jaunesniais, vyresniais bei savo amžiaus mokiniais;
- bendrauti su įvairių įsitikinimų ir tautybių žmonėmis;
- nevaržomai bendrauti bei gerai jaustis.
- ugdytis tautinę ir kultūrinę savimonę bei savo pilietiškumą;
- ugdyti kompetencijas, būtinas aktyviai ekonominiai veiklai, patirčiai bei profesinei karjerai (Kvieskienė, 2007).

Pastarąjį aspektą, kad vaikas turi nevaržomai bendrauti bei gerai jaustis, reglamentuojama ir papildomai naujoje Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje įvestas aštuntasis „pozityvumo principas, kurio siekis yra, kad ugdymosi procese būtų kuriamos teigiamos emocijos, sudaromos sąlygos gerai vaiko savijautai“ (Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2012);

Anot Kvieskienės ir Petronienės (2007) neformalusis mokinių švietimas tiek vakarų šalių, tiek Lietuvos pedagogų irgi yra suprantamas gana plačiai – kaip permanentinio, kitaip tariant nepertraukiamo ugdymo dalis, skirta paauglių bei vaikų intelektualiams, techniniams, meniniams, sportiniams ir kitiems gebėjimams ugdyti.

Neformalusis vaikų ugdymas gali būti suvokiamas kaip užklausinė arba popamokinė veikla, t. y. įvairaus pobūdžio veikla (pavyzdžiui, kultūrinė, meninė, sportinė, visuomeninė ir kt.), kuria mokiniai užsiima po savo formaliojo ugdymo ir tai paprastai vyksta už mokyklos ribų. (Kvieskienė ir Petronienė, 2007).

Jonutytės (2007) teigimu, patinkanti savanoriškai bei laisvai, pačių vaikų pasirinkta veikla padeda vaiko asmenybei doroviškai tobulėti, sudaro sąlygas pilietinėms iniciatyvoms plėtotis, kūrybinėms galioms ugdytis bei tobulinti socialinius įgūdžius (Jonutytė, 2007).

Neformalusis vaikų švietimas yra sudedamoji Lietuvos švietimo sistemos dalis, kurios veikla reglamentuojama šiais dokumentais:

- Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas (priimtas Lietuvos Respublikos Seimo 2011 m. kovo 17 d. Nr. XI-1281, Žin., 2011-03-31, Nr. 38-1804);
- Valstybinės švietimo strategijos 2013-2022 metų nuostatomis (patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. XII-745, Žin., 2013-12-30, Nr. 140-7095);
- Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija (patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012 m. kovo 29 d. įsakymu Nr. V-554, (Žin., 2008, Nr. 146-5870);
- Vaikų ir jaunimo socializacijos programa (patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. spalio 11 d. nutarimu Nr. 1715, Žin., 2010-10-18, Nr. 123-6311);
- Neformaliojo vaikų švietimo programų vykdymo bendrieji sveikatos saugos reikalavimai (priėmė Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija 2018 m. birželio 15 d. įsakymu Nr. V-696, Žin., 2012-06-29, Nr. 74-3856);
- Neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos aprašas (patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymu 2018 m. rugsėjo 12 d. Nr. V-758 TAR, 2018-09-13, Nr. 14415);
- Savivaldybių neformaliojo vaikų švietimo tvarkos aprašai.

Minėtuose Lietuvos Respublikos teisės aktuose, reglamentuojančiuose švietimą, mokinių laisvai pasirenkamai veiklai po pamokų apibūdinti vartojamos skirtingos sąvokos: popamokinė veikla, saviraiška, vaikų neformalusis švietimas, neformalusis ugdymas, jaunimo neformalusis ugdymas, vaikų užimtumas ar kitos. Ikimokyklinis ugdymas, kitas neformalusis vaikų švietimas Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2011) apibūdinamas, kaip neformalusis švietimas. Tačiau reikia atkreipti dėmesį, kad skiriasi aukščiau minimų sričių programų rengimo, veiklos organizavimo ir finansavimo principai. Taigi įsigaliojus Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo redakcijai nuo 2011 m. liepos 1 d. yra įteisinta nauja neformaliojo vaikų švietimo dalis – formalųjį švietimą papildantis ugdymas. Pačiame pradiniam Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme, įsigaliojusiam nuo 1991 m. liepos 1 d. buvo naudojama terminologija papildomas mokymas, kuris apėmė būrelius, įvairius kursus ir kitas švietimo institucijas, kur galima būtų papildomai lavintis kalbų, meno, technikos, sporto ar kitokio profilio papildomą veiklą.

Detaliau analizuojant Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 15 straipsnį galima teigti, kad neformaliojo vaikų švietimo paskirtis – tenkinti mokinių pažinimo, ugdymosi ir saviraiškos poreikius, padėti jiems tapti aktyviais visuomenės nariais. Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje, taip pat, deklaruojama, kad Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme vartojamą sąvoką „neformalusis vaikų švietimas“ siūloma keisti sąvoka „pasirenkamasis vaikų

ugdymas“. Skirmantienės (2013) straipsnyje „Neformaliojo ugdymo svarba pozityviajai socializacijai“ pasirenkamąjį vaikų ugdymą skirto į formalųjį švietimą papildantį ugdymą ir neformalųjį vaikų ugdymą bei pateikia trumpai aprašytas, bet sutampančias paskirtis (žr. 1 lentelę):

1 lentelė. Pasirenkamasis vaikų ugdymas, pagal dvi skirtingas paskirtis

Šaltinis: Skirmantienė, 2013

Formalųjį švietimą papildantis ugdymas	Neformalusis vaikų ugdymas
<p><i>Paskirtis:</i> formalųjį švietimą papildantį ugdymą, kurio paskirtis – pagal ilgalaikes programas sistemiškai plėsti tam tikros srities žinias, stiprinti įgūdžius ir gebėjimus bei suteikti asmeniui papildomų bendrųjų ir dalykinių kompetencijų. Formalųjį švietimą papildančio ugdymo programos gali vykdyti muzikos, dailės, menų, sporto ir kitos mokyklos.</p>	<p><i>Paskirtis:</i> neformalųjį vaikų ugdymą, kurio paskirtis – ugdyti vaiko asmenines, socialines bei kitas bendrąsias kompetencijas, lavinti gyvenimo įgūdžius. Neformaliojo ugdymo koncepcijoje teigiama, kad neformaliojo ugdymo programos gali vykdyti laisvieji mokytojai, neformaliojo vaikų švietimo mokyklos ir kitos švietimo įstaigos, kiti švietimo teikėjai.</p>

Kaip „neformaliojo ugdymo koncepcijoje deklaruojama, kad pasirenkamojo vaikų ugdymo tikslas yra ugdyti kompetencijas, teikiančias galimybių tapti aktyviam visuomenės nariui, sėkmingai veikti visuomenėje, padėti tenkinti saviraiškos ir pažinimo poreikius“ (Skirmantienė, 2013).

Kalbant apie neformaliojo vaikų švietimo principus pateiktus 2005 metų neformaliojo švietimo koncepcijoje pateikiami šie neformaliojo vaikų švietimo principai: *savanoriškumo* – -vaikai laisvai renkasi švietimo teikėją, tinkamiausias veiklas kompetencijoms ugdyti, dalyvauja jose savo noru ir niekieno neverčiami; *prieinamumo* – sudaromos visos sąlygos vaiko kompetencijoms ugdytis per pasirinktą veiklą. Siūlomoms veikloms ir mokymosi būdai yra prieinami visiems vaikams pagal amžių, išsilavinimą, turimą patirtį nepriklausomai nuo socialinės padėties; *individualizavimo* – ugdymas individualizuojamas pagal kiekvienam vaikui reikalingą kompetenciją, atsižvelgiant į jo asmenybę, galimybes, poreikius ir pasiekimus; *aktualumo* – neformaliojo švietimo siūlomų veiklų pasiūla skirta socialinėms, kultūrinėms, asmeninėms, edukacinėms, profesinėms ir kitoms kompetencijoms ugdyti; *demokratiškumo* – mokytojai, tėvai ir vaikai yra bendro ugdymosi proceso kūrėjai, kartu identifikuoja poreikius.

Analizuojant 2012 metais patvirtintoje koncepcijoje pateiktus principus (žr. 2 lentelę) matome, kad yra ne tik iš dalies pakeičiami principų apibrėžimai, bet ir yra praplečiami įvedant papildomus principus: *patirties* – ugdymas yra grindžiamas patyrimu ir jo refleksija; *ugdymosi grupėje* – mokomasi spręsti tarpasmeninius santykius, priimti bendrus sprendimus, dalytis darbais ir atsakomybėmis; *pozityvumo* – ugdymosi procese kuriamos teigiamos emocijos, sudaromos sąlygos gerai vaiko savijautai. Tai rodo, kad neformaliojo vaikų švietimo

spektras vis labiau plečiasi, apimdamas vis didesnę išipareigojimų ir ugdymo(si) lauką bei neformaliojo vaikų švietimo galimybes.

2 lentelė. Neformaliojo vaikų švietimo principų kaita
 Šaltinis: pagal neformaliojo vaikų švietimo koncepcijų redakcijas

Eil. Nr.	Principas	Apibrėžimas	Eil. Nr.	Principas	Apibrėžimas
1.	aktualumo	neformaliojo švietimo siūlomų veiklų pasiūla skirta socialinėms, kultūrinėms, asmeninėms, edukacinėms, profesinėms ir kitoms kompetencijoms ugdyti	1.	aktualumo	veiklos, skirtos socialinėms, kultūrinėms, asmeninėms, edukacinėms, profesinėms ir kitoms kompetencijoms ugdyti
2.	demokratiškumo	mokytojai, tėvai ir vaikai yra bendro ugdymosi proceso kūrėjai, kartu identifikuoja poreikius	2.	demokratiškumo	mokytojai, tėvai ir vaikai yra aktyvūs ugdymo(si) proceso kūrėjai, kartu nustato ugdymosi poreikius
3.	prieinamumo	sudaromos visos sąlygos vaiko kompetencijoms ugdytis per pasirinktą veiklą. Siūlomos veiklos ir mokymosi būdai yra prieinami visiems vaikams pagal amžių, išsilavinimą, turimą patirtį nepriklausomai nuo socialinės padėties;	3.	prieinamumo	veiklos ir metodai yra prieinami visiems vaikams pagal amžių, išsilavinimą, turimą patirtį nepriklausomai nuo jų socialinės padėties
4.	individualizavimo	ugdymas individualizuojamas pagal kiekvienam vaikui reikalingą kompetenciją, atsižvelgiant į jo asmenybę, galimybes, poreikius ir pasiekimus	4.	individualizavimo	ugdymas individualizuojamas atsižvelgiant į jo asmenybę, galimybes, poreikius ir pasiekimus
5.	savaroniškumo	vaikai laisvai renka švietimo teikėją, tinkamiausias veiklas kompetencijoms ugdyti, dalyvauja jose savo noru ir niekieno neverčiami	5.	savarankiškumo	vaikai laisvai renka švietimo teikėją ir jo siūlomas veiklas
			6.	patirties	ugdymas grindžiamas patyrimu ir jo refleksija
			7.	ugdymosi grupėse	mokomasi spręsti tarpasmeninius santykius, priimti bendrus sprendimus, dalytis darbais ir atsakomybėmis
			8.	pozityvumo	ugdymosi procese kuriamos teigiamos emocijos, sudaromos sąlygos gerai vaiko savijautai.

Vaikų ir jaunimo laisvalaikio užimtumas tampa labai svarbiu prevenciniu veiksmu, o tai lemia sėkmingą jų socializaciją. L. Jovaiša (1993) teigia, kad laisvalaikis – tai laikas, naudojamas individualiems poreikiams ir interesams tenkinti. Laisvalaikis lemiamas faktorius asmenybės tobulėjimui arba jos degradacijai. Remiantis Šukytės (2007) mintimis galime teigti, kad dalyvaudami neformalaus ugdymo projektuose mokiniai įgyja profesinių, asmeninių, socialinių bei edukacinių kompetencijų. Taip pat tolerancijos įgūdžių, taip pat mokiniai, be abejo, mokosi spręsti kritiškas problemas, nuodugnai suvokti ir perimti savo tautos patirtis bei tradicijas. Vaikai neformaliai įgyta patirties bei tampa svarbia pozityviosios socializacijos proceso dalimi (Skirmantienė, 2013)

Mokslininkai patvirtina kryptingo laisvalaikio užimtumo nebuvimo ir nusikalstamumo ryšį. Dapkienė (2002) rašo, kad laisvalaikio veikla yra ne tikslas, o kiekvieno vaiko įvairiapusio ugdymo priemonė, kai tos veiklos nėra, yra žalinga vaikams daugeliu atžvilgių:

- mažinamas domėjimasis socialine aplinka ir aktyvumas;
- slopinamos sąlygos įvairiapusiškiems gebėjimams ugdytis;
- vystosi mokinių pasyvumas abejingumas, uždarumas;
- sudaromos palankios sąlygos ieškoti atsitiktinių bendraminčių;
- emociškai pavargusiems vaikams trukdoma atsipalaiduoti, patirti sėkmę,

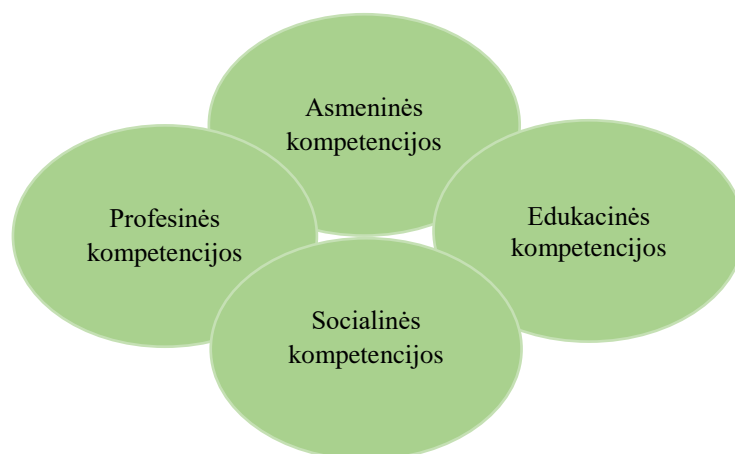
įveikti dvasines krizes (Skirmantienė, 2013).

Perteikiant autorių Vaikevičiaus, Miliūnienės bei Bakanovienės straipsnyje „Neformalaus ugdymo organizavimas mokykloje ir už jos ribų: mokinių požiūrio analizė“ išryškintą Neformaliojo švietimo tikslą, kuris yra paruošti vaiką sparčiai kintančioje aplinkoje, dinamiškoje visuomenėje išlikti sėkmingam, ugdyti įgūdžius, padėsiančius jam atrasti savo vietą net tik gyvenime, bet ir darbo rinkoje bei tapti kūrybiška bei motyvuota asmenybe. Pasak autorių, neformalusis ugdymas labai reikšmingas vaikams, kurie yra neatsiejama visuomenės dalis (Vaitkevičius ir kt., 2008).

Kaip teigia Kvieskienė, neformaliojo vaikų švietimo sistema turi funkcionuoti taip, kad mokiniui būtų sudarytos galimybės gilinti, papildyti, plėtoti žinias, įgytas formaliojo ugdymo metu per meninę, sportinę ar kitokią veiklą bei realizuoti saviraiškos poreikius (Kvieskienė ir Petronienė, 2007).

Pasak Petronienės (2011), neformaliojo vaikų švietimo esmė yra visapusiškos asmenybės ugdymas bei vaikų socialinis dalyvavimas visuomenėje. Jis vystomas kūrybiškos visuomenės, sociokultūrinės integracijos, saviugdos ir saviraiškos bei mokymosi visą gyvenimo

kryptimis. Pasak autorės šis krypčių įgyvendinimas ugdo vaiko asmenines, edukacines, socialines ir profesines kompetencijas. (žr. 1 pav.) (Žygytėnė ir Sinkevičienė, 2014).

1 pav. Neformalusis vaikų švietimas, kaip kompetencijos

Šaltinis: Petronienė, 2011

Autorės teigimu, rezultatas, į kurį orientuotas neformalusis vaikų švietimas, yra kompetencijos (dokumentuose jos apibrėžiamos kaip mokėjimai atlikti tam tikrą veiklą, remiantis įgytų žinių, įgūdžių, gebėjimų, vertybinių nuostatų visuma), skirstomos į keturias pagrindines sritis:

- *asmeninės* – savęs pažinimas, savistaba, pasitikėjimas savimi, savęs vertinimas, savianalizė, saviraiška, sveika gyvensena, atsakomybė už savo veiksmus;
- *edukacinės* (mokymosi) – savarankiškas mokymasis bei informacijos valdymas, mokymasis visą gyvenimą, informacijos gavimas, jos analizavimas bei panaudojimas, mąstymo lankstumas (loginis, probleminis, kritinis bei kūrybinis);
- *socialinės* – bendravimas ir bendradarbiavimas, darbas komandoje, ekologinė savimonė, lygių galimybių įsisąmoninimas, demokratinių struktūrų ir procedūrų išmanymas, sprendimų priėmimas, konfliktų sprendimas;
- *profesinės* – specifinių sričių žinios, įgūdžiai ir gebėjimai, suvokimas ir išmanymas apie šiuolaikinę darbo rinką, požiūris į veiklos kokybę, atsakingumo ugdymas.

Reikia paminėti, kad labai svarbus ir tėvų požiūris į neformaliojo švietimo poveikį vaiko asmenybei. Lemiamą vaidmenį vaiko ugdyme atlieka šeima, šeimos požiūris į mokyklą bei šeimoje įgytos vertybės (Targamadžė ir Zuoza, 2011). Užsienio šalių mokslininkai Kelly (2008), Catsambis (2001), Dearing, Kreider, Simpkins, Weiss (2006) tyrė tėvų ir mokyklos veikimo kartu, nepertraukiamo bendradarbiavimo, galimybes vaiko asmenybei, taip pat pabrėžė darnios šeimos svarbą, tėvų dalyvavimą mokyklos ir neformaliojo ugdymo veikloje. Tėvų įsitraukimas ir palaikymas savo vaikus ugdymo veikloje ne tik sustiprina tėvų požiūrį į vertybes

ir švietimą, bet ir kelia pačių mokinių motyvaciją. Pasak autorių vertybės negali daryti tiesioginės įtakos mokslo rezultatams, tačiau jie gali, motyvuoja mokinius gerai elgtis ir stiprina akademinis jo pasiekimus. Neformalusis vaikų švietimas turi didelės įtakos vaiko asmenybei. Mokiniai lankydami pamėgtu popamokinius užsiėmimus jau kaupia žinias apie būsimą veiklą ir svarsto jų perspektyvas (Targamadžė ir Zuoza, 2011).

Kaip reglamentuota Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (2012) apibrėžtus neformaliojo vaikų švietimo ir formalųjų vaikų švietimą papildančio ugdymo finansavimo aspektus, galima teigti, kad “pasirenkamojo vaikų ugdymo programoms iš dalies finansuoti numatoma taikyti finansavimo modelį, pagrįstą principu „pinigai paskui vaiką“, t. y. formuojamas Pasirenkamojo vaikų ugdymo krepšelis apskaičiuotas įstatymų nustatyta tvarka ir skirtas vaiko ugdymui per tam tikrą laiką (Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2012).

Taigi neformaliojo vaikų švietimo programoms finansuoti iš valstybės ir savivaldybių biudžetų nuosekliai pradėtas taikyti mokymo lėšų skyrimo vienam vaikui principas. Formuojamas neformaliojo vaikų švietimo krepšelis, kuris didina kiekvieno vaiko už mokyklos ribų gaunamų neformaliojo švietimo vaikams paslaugų prieinamumą ir suteikia lygias galimybes pasirinkti ugdymo įstaigą, programą, o neformaliojo vaikų švietimo teikėjams – gauti lėšų neformaliajam vaikų švietimui (Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2012).

Nuo 2016 metų balandžio mėnesio Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centras vykdo projektą „Neformaliojo vaikų švietimo paslaugų plėtra“, pagal kurį neformaliojo vaikų švietimo lėšos iš Europos Sąjungos finansinės paramos, bendrojo finansavimo ir kitų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto yra skiriamos savivaldybėms neformaliojo vaikų švietimo plėtotei ir prieinamumo didinimui, Teisę pretenduoti į neformaliojo vaikų švietimo finansavimą turi vaikas, kuris mokosi pagal pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas. Neformaliojo švietimo lėšomis gali būti finansuojama tik viena vaiko pasirinkta programa. Vienam vaikui yra skiriama 15 Eur/mėn. (Neformaliojo vaikų švietimo sąnaudų ir prieinamumas, 2006).

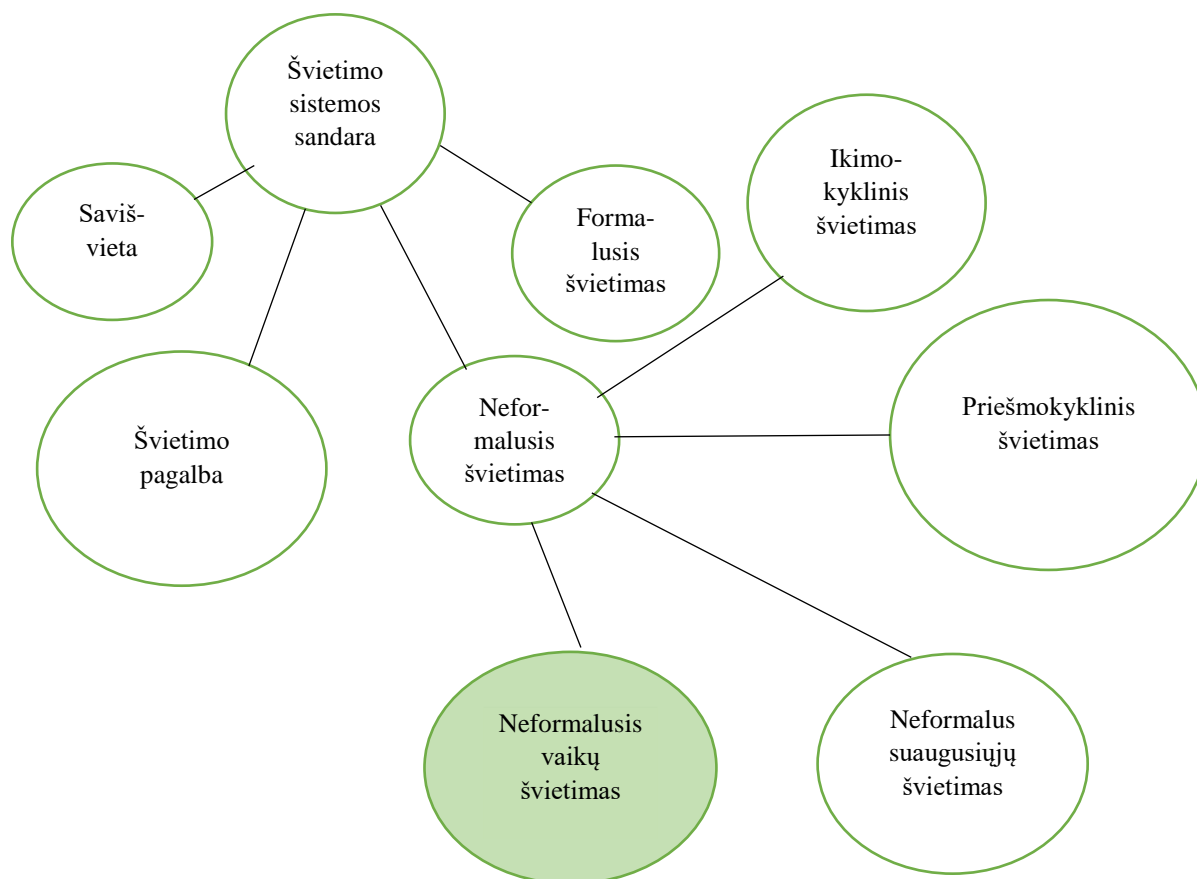
Norint teikti neformaliojo švietimo paslaugas reikia registruotis Švietimo ir mokslo institucijų registre, parengti programą ir ją akredituoti, pasirašyti sutartis su mokiniais, įvesti informaciją apie vykdomą veiklą į įvairius registrus ir vadovautis visais nurodymais, kurie pateikiami savivaldybių Neformaliojo vaikų švietimo aprašuose.

Apibendrinant galima teigti, kad mokslinės literatūros ir norminių dokumentų analizė atskleidė, kad neformaliajam vaikų švietimui apibūdinti vartojami skirtingi terminai. Šiame darbe bus vartojama sąvoka neformalusis vaikų švietimas, pateikiant jo ryšį su formaliuoju švietimu, atskleidžiant panašumus ir skirtumus, išskiriant bendrus bruožus, aprašoma organizavimo tvarka, mokymosi principai, ugdomos kompetencijos.

1.2 Neformaliojo švietimo ir formaliojo ugdymo sąsajos

Pradedant kalbėti apie neformaliojo vaikų švietimo santykį su formaliuoju ugdymu, svarbu suvokti, kurioje vietoje švietimo sistemos sandaroje užima neformalusis vaikų švietimas.

Tai vizualiai matoma žemiau pateiktame 2 paveiksle:

2 pav. Švietimo sistemos sandara.

Šaltinis: Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas, 2011.

Kaip matome pagal pateiktą paveikslą Lietuvos švietimo sistemoje neformalusis švietimas skyla į: ikimokyklinį švietimą, priešmokyklinį švietimą, neformalųjį suaugusiųjų švietimą ir neformalųjį vaikų švietimą. Neformalus vaikų švietimas yra sudėtinė Lietuvos švietimo sistemos dalis. Švietimo įstatyme (2011) neformalusis vaikų švietimas apibrėžiamas kaip orientuotas į vaikų ir jaunimo pažinimo, ugdymosi ir saviraiškos poreikių tenkinimą bei pagalbą jiems tapti aktyviais visuomenės nariais.

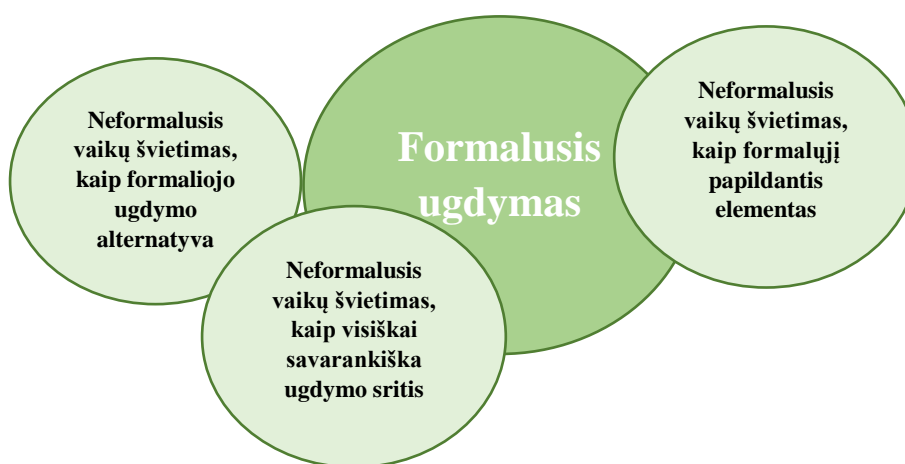
Daugelis mokslininkų, tarp jų Petraitytė ir Lingytė (2010), Kviessienė ir Petronienė (2007) bei kt. nagrinėja formaliojo neformaliojo vaikų švietimo sąvokas. Petraitytė ir Lingytė pateikia formaliojo ir neformaliojo vaikų švietimo sąsajas ir teigia, kad jos yra

panašios, tačiau kai kurie elementai dubliuojasi, o kai kurių vienoje arba kitoje srityje nėra t.y. viena sritis neturi tam tikrų elementų, kuriuos turi kita.

Petraitytė ir Lingytė (2010) lygindamos formaliojo ir neformaliojo švietimo sąsajas ir išskiria tokius išreiškimo būdus:

- neformalusis vaikų švietimas, kaip savarankiška ugdymo sritis;
- neformalusis vaikų švietimas, kaip formaliojo ugdymo alternatyva;
- neformalusis vaikų švietimas, kaip formalųjį ugdymą papildantis elementas.

Neformaliojo vaikų švietimo su formaliuoju ugdymu sąryšį iliustruoja žemiau pateiktas 3 paveikslas:

3 pav. Neformaliojo švietimo ryšys su formaliuoju
Šaltinis: Petraitytė G., ir Lingytė A., 2010

Tiek formaliojo, tiek neformaliojo vaikų švietimo sritys yra viena kitą papildančios, kuriose mokiniai įgytas savo kompetencijas bei kitus savo gebėjimus, talentus gali demonstruoti ir taikyti formaliajame ugdyme nors juos įsigijo neformaliajame ugdyme ir atvirkščiai.

Neformalusis vaikų švietimas suteikia ugdymosi galimybes, nukreiptas į bendrųjų kompetencijų, gebėjimų ugdymą, socialinių, saviraiškos poreikių tenkinimą bei asmenybės tobulėjimą. Ši švietimo sritis yra ypač aktuali sprendžiant vaikų ugdymosi po pamokų problemas, užimtumo ir savęs realizavimo aspektus. Neformalusis vaikų švietimas ne tik sukuria prasmingo vaikų laisvalaikio praleidimo galimybes, bet taip pat suteikia alternatyvas itin gabiems, talentingiems vaikams, kurie linkę plėtoti savo gebėjimus ir ieško tinkamos, jiems priimtinos ugdymosi formos. Neformaliojo ugdymo aktualijos, 2016.

Apibendrinant galima teigti, kad bendrame ugdymo kontekste neformalusis vaikų švietimas yra svarbi veiklos sritis. Vaikų ir jaunimo laisvalaikio užimtumas tampa labai svarbiu prevenciniu veiksniu stiprinant vidinę vaiko motyvaciją, didinant gerą savijautą, kritinį mąstymą, siekiant užsibrėžtų tikslų (Žygaitienė ir Sinkevičienė 2014).

Apžvelgus teisės aktus, literatūrą, kurie reglamentuoja formalų ir neformalųjį vaikų švietimą galima išskirti tokius neformalaus ir formalaus švietimo panašumus ir skirtumus (žr. 3 lentelę):

3 lentelė. Formalaus ir neformalaus ugdymo uždavinių panašumai ir skirtumai

Šaltinis: pagal Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrųjų programų ir bendrojo išsilavinimo standartus, 2008 ir Neformaliojo švietimo koncepcija, 2012

Formalaus ugdymo uždaviniai	Bendri uždaviniai	Neformalaus vaikų švietimo uždaviniai
<ul style="list-style-type: none"> Pažinimo kompetencijos ugdymas: kalbinis, matematinis, gamtamokslinis ir technologinis raštingumas. 	<ul style="list-style-type: none"> Kritinio mąstymo, orientuojantis visuomenėje, gebėjimų ugdymas. 	<ul style="list-style-type: none"> Integravimosi į darbo rinką problemų sprendimo įgūdžių ugdymas.
<ul style="list-style-type: none"> Dabarties gyvenime svarbių komunikacinių gebėjimų ir informacinės kultūros ugdymas: gimtosios ir užsienio kalbų mokėjimas, kompiuterinis raštingumas. 	<ul style="list-style-type: none"> Asmeninės ir socialinės atsakomybės ugdymas (atsakomybės už save, už kitą žmogų, už savo aplinką). 	<ul style="list-style-type: none"> Prasmingos saviraiškos ugdymas (savo galimybių atradimas ir įsisąmoninimas, idėjų iškėlimas ir įgyvendinimas).
	<ul style="list-style-type: none"> Pasitikėjimo ugdymas (pasitikėjimo savimi ir kitu žmogumi). 	<ul style="list-style-type: none"> Pagalba įsitraukti į kultūrinį bendruomenės gyvenimą.
	<ul style="list-style-type: none"> Bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžių ugdymas. 	<ul style="list-style-type: none"> Meninės ir estetiškos kompetencijos ugdymas.
	<ul style="list-style-type: none"> Pasirinkimo ir orientavimosi dinamiškoje visuomenėje. 	
	<ul style="list-style-type: none"> Pilietiškumo, tautiškumo, demokratiškumo ugdymas. 	

Kaip matyti, pagal 3 lentelėje pateiktą palyginamąją informaciją, formalus ir neformalus vaikų švietimas turi daug panašių siekiamybių, bendrų uždavinių. Tai apima asmenines ir socialines kompetencijas, kritinį mąstymą, bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžius, pilietiškumo ir demokratiškumo ugdymą, tautiškumo puoselėjimą ir kt. Priešingai nei neformaliajame vaikų švietime, formaliajame ugdyme didelis dėmesys kreipiamas į

komunikacinių gebėjimų (kompiuterinis raštingumas, gimtoji ir užsienio kalbos) bei pažinimo kompetencijos (matematinis, kalbinis, gamtamokslinis raštingumas) ugdymą. Iš 3 lentelės matyti, kad neformalus vaikų švietimas apima net tik aukščiau minėtus bendruosius uždavinius, bet ir lavina kitokius ugdymo aspektus, tokius kaip prasmingos saviraiškos ugdymas, integravimosi į darbo rinką, problemų sprendimo įgūdžių ugdymas, dalyvavimas kultūriniame bendruomenės gyvenime ir net estetinės kompetencijos ugdymas.

Neformalusis vaikų švietimas yra sudėtinė švietimo sistemos dalis ir egzistuoja lygiagrečiai šalia formaliojo švietimo, turintis savo klasifikaciją, principus ir funkcijas yra tikslingas ir tęstinis. Neformalusis ugdymas, neturi aiškios koncepcijos todėl turi daug galimybių ir erdvių interpretacijai, įvairesniam interpretavimui, realizavimui.

Anot Fokienės (2007) mokymosi, vykstančio ne mokymo institucijose, pasiekimai yra ne mažiau vertingi nei įgytieji formaliose mokymosi institucijose. Neformalusis vaikų švietimas, orientuotas į individualių, dažniausiai praktinėje veikloje iškylančių mokymosi poreikių tenkinimą ir yra pripažįstamas, kaip neišvengiamas ir neatsiejamas modernios visuomenės elementas. (Fokienė, 2007).

Ne tik edukologijos mokslininkai, bet net ir politikai analizuoja, kas apima formalųjį ir neformalųjį vaikų švietimą. Skirtingose mokymosi etapuose, tam tikrose situacijose šie formaliojo ir neformaliojo vaikų švietimo aspektai dažnai persipina, o tai tik sumažina ribas ir atskirtį tarp formaliojo ir neformaliojo vaikų švietimo. Fokienė teigia, kad daugelis autorių linkę formaliojo vaikų švietimo apibrėžimą pateikti kaip priešpriešą neformaliojo vaikų švietimo sąvokoms. Tačiau, anot Colley, Hodkinson, Malcom (2003), ribos tarp formaliojo ir neformaliojo švietimo tipų apibrėžčių tampa vis mažiau matomos, nes šių dienų visuomenėje atpažįstamos dvi paradoksalios tendencijos: formalizuoti neformalųjį vaikų švietimą (nustatant mokymo turinio struktūrą, apibrėžiant tikslus, išsikeliant tikslams pasiekti reikiamus uždavinius, parenkant tinkamus įvertinimo procesus ir pan.). Kita tendencija į formalųjį vaikų švietimą įdiegti tam tikras ne formalumo apraiškas, taip skatinant mažiau struktūrizuotą požiūrį į mokymąsi ir jo procesą, labiau vertinant pagalbą mokantis. Anot, Fokienės kuo didesnis bendrumas tarp formalųjų ir neformaliųjų, kitaip tariant atsitiktinių studijų tuo geriau ir įvairiapusiškiau užtvirtinama asmens branda. (Fokienė, 2007).

Formalųjį ir neformalųjį mokymąsi galima apibendrintai palyginti pagal 4 lentelėje mokymą ir mokymąsi charakterizuojančius aspektus (vieta, procesas, tikslai, turinys ir pasiekimų pripažinimas) (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. Formaliojo ir neformaliojo mokymosi palyginimas
pagal charakterizuojančius aspektus
Šaltinis: Fokienė, 2007

MOKYMA/SI CHARAKTERIZUOJANTYS ASPEKTAI		Formalus	Neformalus
Vieta	Vyksta mokymosi institucijoje	Pilnai	Pilnai
Procesas	Mokymosi procesas struktūriškai apibrėžtas (numatytas mokymosi laikas, metodai, vertinimo strategijos ir pan.)	Pilnai	Pilnai
	Mokymosi procese svarbus mokytojo vaidmuo	Pilnai	Iš dalies
Tikslai	Iš anksto numatyti tolimieji ir artimieji mokymosi tikslai	Pilnai	Pilnai
	Aukšta mokymosi motyvacija, sąlygota asmeninių mokymosi poreikių	Iš dalies	Pilnai
Turinys	Mokymosi turinys iš anksto žinomas	Pilnai	Iš dalies
	Orientacija į teorinių, filosofinių, kritinio mąstymo pagrindų ugdymą	Pilnai	Iš dalies
	Orientacija į praktinių problemų sprendimą	Iš dalies	Pilnai
Pasiekimų pripažinimas	Mokymosi pasiekimai pažymimi valstybės pripažintu dokumentu	Pilnai	Iš dalies

Pagal lentelėje pateiktus mokymąsi charakterizuojančius aspektus matome, kad pagal vietą, procesą ir iš anksto numatomus tolimuosius ir artimuosius mokymosi tikslus, tiek formalusis, tiek neformalusis mokymas(is) pilnai įvykdo. Tačiau vertinant kitus mokymąsi charakterizuojančius aspektus išsiskiria. Taigi vertinant pedagogo svarbą mokymosi procese, išankstinį mokymosi turinio žinojimą, orientaciją į teorinių, filosofinių, kritinio mąstymo pagrindų ugdymą bei mokymosi pasiekimų pripažinimą valstybės patvirtintu dokumentu jie yra pilnai realizuojami formaliajame mokyme, bet tik iš dalies neformaliajame vaikų švietime. Kaip buvo minėta anksčiau, pasiremiant mokslininkų įžvalgomis, kad vaikai entuziastingiau ir vedami didesnės motyvacijos bei noriau dalyvauja popamokinėje veikloje nei formalaus ugdymo procese, taip ir Fokienės atlikta analizė ir pastebėjimai tik dar kartą patvirtina, kad neformaliajame švietime yra aukšta mokymosi motyvacija ir orientacija į praktinių problemų sprendimą, kai formaliajame mokymesi ji tik iš dalies išlaikoma.

Visgi išlieka didelė problema dėl to, kad trūksta susitarimo apie tai, kas yra formalus ir neformalus vaikų švietimas ir kokios ribos tarp jų. Nors tai yra tik tendencijos, tačiau peršasi idėja - integruoti neformalųjį ir formalųjį vaikų švietimą į vieną plačiai taikomą hibridą (Colley, ir kt., 2003).

Apibendrinant galima teigti, kad nors autoriai linkę formaliojo vaikų švietimo apibrėžimą pateikti kaip priešpriešą neformaliojo vaikų švietimo sąvokai, tačiau šiomis dienomis ribos tarp formaliojo ir neformaliojo švietimo tipų apibrėžčių tampa vis mažiau matomos. Kaip jau buvo minėta, tiek formaliojo, tiek neformaliojo vaikų švietimo sritys yra viena kitą papildančios, tarp savęs persipynusios, turinčios nemažai bendrų uždavinių ir aspektų. Tuo tarpu mokiniams atsiranda galimybė įgytas savo kompetencijas bei kitus savo

gebėjimus, talentus demonstruoti ir taikyti formaliajame ugdyme nors juos įsigijo neformaliajame ugdyme ir atvirkščiai.

1.3.Neformaliojo vaikų švietimo organizavimo tvarka ir paskirtis

Pagal neformaliųjų vaikų švietimą reglamentuojančius dokumentus, neformalusis vaikų švietimas su formaliuoju švietimu siejamas ugdymo perimamumo, mokslinio, informacinio, materialinio aprūpinimo, teisinio reguliavimo bei valdymo ryšiais. Švietimo ir mokslo ministerija, bendradarbiaudama su kitomis vaikų ir jaunimo politiką įgyvendinančiomis organizacijomis, nustato valstybinę neformaliojo vaikų švietimo politiką. Savivaldybių institucijos nustato neformaliojo vaikų švietimo politiką savivaldybėse. Tai yra kuria neformaliojo vaikų švietimo teikėjų tinklą, nustato savo įsteigtų neformaliojo vaikų švietimo mokyklų mokslo metų pradžią ir trukmę, analizuoja neformaliojo vaikų švietimo būklę ir vykdo pavaldžių neformaliojo vaikų švietimo teikėjų priežiūrą. Tuo tarpu apskričių viršininkų administracijų valstybinės švietimo priežiūros skyriai (tarnybos) prižiūri neformaliojo vaikų švietimo teikėjų veiklą.

Pagal neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (2012) patvirtintą tvarką neformaliojo vaikų švietimo teikėjai turi dirbti pagal reglamentuotus neformaliojo švietimo principus (žr. 2 lentelę) ir vaikų poreikius atitinkančias įstaigos parengtas neformaliojo vaikų švietimo programas (išskyrus veiklą pagal iš anksto apibrėžtas formaliojo švietimo programas ar jų modulius). Neformaliojo švietimo teikėjais gali būti:

- neformaliojo vaikų švietimo mokyklos, kurių pagrindinė veikla yra neformalusis švietimas;
- formaliojo švietimo mokyklos, turinčios teisę dirbti pagal neformaliojo vaikų švietimo programas;
- laisvieji mokytojai;
- kitos organizacijos, turinčios teisę užsiimti neformaliuoju vaikų švietimu (Neformaliojo švietimo koncepcija, 2012).

Už neformaliojo vaikų švietimo programų turinį ir kokybę atsako švietimo teikėjas.

Lietuvos Respublikos įstatyme (2011) apibrėžta, kas turi teisę teikti neformaliojo vaikų švietimo paslaugas. Neformaliojo švietimo mokytoju gali dirbti asmenys, įgiję aukštąjį arba aukštesnįjį (įgytą iki 2009 metų, specialųjį vidurinį, įgytą iki 1995 metų) pedagoginį

išsilavinimą; taip pat asmenys, turintys aukštąjį arba aukštesnįjį (įgytą iki 2009 metų, specialųjį vidurinį, įgytą iki 1995 metų) vidurinį išsilavinimą, neturintys pedagogo kvalifikacijos, švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka išklausę pedagoginių-psichologinių žinių minimumo kursą (žr. 5 lentelę):

5 lentelė. Neformaliojo ugdymo mokytojo išsilavinimas

Šaltinis: Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas, 2011

1. Dirbti mokytoju pagal neformaliojo vaikų švietimo programą gali:			
1.1.	asmuo, įgijęs aukštąjį,	ir turintis pedagogo kvalifikaciją	
1.2.	aukštesnįjį (įgytą iki 2009 metų), (specialųjį vidurinį, įgytą iki 1995 metų) išsilavinimą	ar vidurinį išsilavinimą, neturintis pedagogo kvalifikacijos	ir išklausęs LR švietimo ir mokslo ministro nustatytą pedagoginių-psichologinių žinių kursą
1.3.		neturintis pedagogo kvalifikacijos,	bet studijų metu išklausęs ne mažesnę kaip LR švietimo ir mokslo ministro nustatytą Pedagoginių-psichologinių žinių kursą

Švietimo įstatymo 48 straipsnio trečioje dalyje rašoma, kad neformaliojo švietimo mokytoju pagal neformaliojo švietimo programas, taip pat, dirbti gali ir asmuo, baigęs profesinio mokymo programą, įgijęs vidurinį išsilavinimą ir kvalifikaciją, turintis 3 metų atitinkamos srities darbo stažą ir išklausęs švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka pedagoginių ir psichologinių žinių kursą. O neformaliojo švietimo koncepcijoje deklaruojama, kad pagal neformaliojo švietimo programas gali dirbti ir asmenys baigę neformaliojo ugdymo kursus ir turintys tai patvirtinantį pažymėjimą.

Kalbant apie neformaliojo vaikų švietimo funkcijas, remiantis tai reglamentuojančiais teisės aktais galime teigti, kad neformaliojo švietimo funkcijos išplaukia iš laukiamo neformaliojo vaikų švietimo rezultato pačiam mokiniui ir visuomenei, apibrėžto 2012 metų koncepcijoje. Taigi vaikas neformaliojo švietimo metu turi įgyti kompetencijų, būtinų asmeniniam, visuomeniniam ir profesiniam gyvenimui. Taip pat neformaliojo švietimo metu įgyjamos kompetencijos turi turėti tiesioginės įtakos sėkmingam vaiko ugdymui bei ugdymuisi formaliojo švietimo sistemoje ir tai turi padėti spręsti mokinių problemas ir aktyviai veikti bendruomenėje, visuomenėje bei įsitvirtinant darbo rinkoje. Tuo tarpu, laukiamas neformaliojo vaikų švietimo rezultatas visuomenei būtų išauginti visuomenės narių pilietiškumą ir tautiškumą, kad mokiniai aktyviau dalyvautų bendruomeniniame ir visuomeniniame gyvenime. Visuomenės lūkestis, kad užaugs kryptingai motyvuotos asmenybės, kurios bus savarankiškos ir gebės kurti bendruomeniškumą skatinančią aplinką ir į ją įtraukti dar daugiau visuomenės narių, didėję darbo

rinkoje lengvai prisitaikančių visuomenės narių šalyje mažės nedarbas ir valstybės išlaidos socialinėms išmokoms.

Ruškus su bendraminčiais perteikdami neformaliojo vaikų švietimo paskirtį naudojami ne tik apibrėžimu iš Neformaliojo švietimo koncepcijos teigdami, kad neformaliojo vaikų švietimo paskirtis, tai įvairi veikla padedanti vaikui įgyti kompetencijų, kurios padėtų tapti sąmoninga asmenybe, kuri sugebėtų atsakingai ir kūrybingai spręsti savo problemas ir aktyviai veikti visuomenėje, prisitaikyti prie kintančios aplinkos, bet ir cituoja LR švietimo įstatymą ir jame pateiktą neformaliojo švietimo paskirtį, kuri yra tenkinti mokinių pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius, padėti jiems tapti aktyviais visuomenės nariais. (Ruškus ir kt., 2009).

Autoriai (Ruškus ir kt., 2009) atskleidžia, kad visiems neformaliojo švietimo dalyviams svarbiausia neformaliojo švietimo paskirtis yra laiko: vaikų gabumų lavinimas. Autoriai deklaruoja neformaliojo švietimo tiekėjų poziciją, kad neformalus vaikų švietimas turi būti emociškai palanki vaiko asmenybės brandai, padedanti vaikui įgyti kompetencijų, kurios padėtų tapti sąmoninga asmenybe, taip pat realizuojanti užimtumo ir socializacijos tikslus, skatinanti ugdyti vaiko asmenybės savikūrą, taip pat lavinti vaikų gabumus, talentus, stiprinti sveikatą, prasmingai leisti laiką, priimti sprendimus. Autorių atliktas tyrimas, kurio tikslas atskleisti tėvų požiūrį į jų pačių vaikų lankomų neformaliojo švietimo užsiėmimų paskirtį, atskleidė, kad deja, bet tėvus mažiausiai domina, kad vaikai patirtų malonumą, mėgautųsi neformaliojo švietimo veikla, jiems prioritetas vaikų saugumas ir užimtumas. Patys mokiniai akcentuoja, kad neformaliojo švietimo metu jie: patiria malonumą, mėgaujasi santykiais ir veikla, buvimu su bendraamžiais, taip pat savęs pažinimo ir vaizduotės lavinimo svarba. Be to, mokiniai akcentuoja profesinės ateities kūrimo, pomėgių numatymo tikslų svarbą, papildomų dalykinių kompetencijų įgijimą neformaliojo užsiėmimo metu (Ruškus ir kt., 2009).

Apibendrinant neformaliojo švietimo paskirtį iš skirtingų neformaliojo vaikų švietimo dalyvių pozicijų galime teigti, kad neformaliojo vaikų švietimo paskirtis yra: kelti mokinių užimtumo lygį, įprasinti laiko leidimą, tenkinti mokinių pažinimo ugdymosi, saviraiškos poreikius, padėti mokiniams tapti aktyviais visuomenės nariais, stiprinti mokinių gebėjimus ir įgūdžius, plėsti tam tikros srities žinias, suteikti asmeniui papildomas dalykines kompetencijas, lavinti gabumus ir talentus, profesinės ateities kūrimas.

2.KARJEROS KOMPETENCIJŲ UGDYMAS NEFORMALIAJAME ŠVIETIME

2.1.Ugdymo karjerai samprata

Kalbant apie ugdymo karjerai sampratą iš pradžių pasianalizuokime šio žodžio šaknis ir prasmę. Bendriausia karjeros samprata kildinama iš lotyniško žodžio „*carraria*“, reiškiančio žmogaus gyvenimo kelią, bėgimą. Žodis karjera kildinamas, taip pat, ir iš prancūziško žodžio „*carriere*“, kuris reiškia veikimo sritį, dirvą. Žodyne pateikiama, kad karjera - tai greitas ir sėkmingas kilimas tarnyboje, visuomeninėje, mokslinėje veikloje; dar įvardijamas kaip kažkoks pasisekimas gyvenime (Tarptautinių žodžių žodynas, 2020). Visuotinė lietuvių enciklopedija karjerą įvardija kaip individo kilimą pagal tam tikrą hierarchiją mokslo, profesijos, visuomeninės ir politinės veiklos, religijos, meno, sporto ir kitose srityse (Visuotinė Lietuvių enciklopedija, 2020). Žodyne akcentuojama, kad karjeros tempą, sėkmę, pobūdį gali lemti ir įtakoti tiek *subjektyvūs veiksniai* (tai yra konkretaus asmens gyvenimo aplinkybės, individo asmeninės savybės, užsispyrimas, valia, šeimyninė padėtis, sveikatos būklė ar kitos subjektyvios priežastys). Taip pat, karjeros pobūdį ir tempą įtakoja ir *objektyvūs veiksniai*, kurie apima visuomeninius santykius, tam tikras galimybes ir kita. (Visuotinė Lietuvių enciklopedija, 2020).

Rosinaitė (2010) nuogąstauja, kad Lietuvoje beveik nėra tyrinėjama egzistuojanti karjeros samprata. Mokslininkė pastebi, kad karjeros sampratos analizę fragmentiškai atliko Stanišauskienė ir Večkienė (1999), Valackienė (2000), Lileikienė ir Petkevičiūtė (2003), Zdanevičius (2004), Palujanskienė ir Pugevičius (2004), (Rosinaitė, 2010).

Savickas (2002) atskiria objektyvią ir subjektyvią karjeros sampratas teigdamas, kad objektyvi karjeros sąvoka apima tam tikrų pareigų, kurias užima asmuo nuo mokyklos iki išėjimo į pensiją, seką. Tuo tarpu subjektyvi karjeros sąvoka yra vartojama, kaip karjeros konstravimo teorija. Savickas akcentuoja, kad tai nėra darbo patirties visuma, bet labiau turimos patirties modeliavimas į darnią visumą, sudarančią prasmingą individo karjeros kelio istoriją (Savickas, 2002).

Rosinaitė (2010) savo disertacijoje analizuoja karjerą kontekstiniu požiūriu, t. y. iš tos pozicijos, kad karjeros raida vyksta asmeniui prisitaikant prie aplinkos. Šis kontekstas apima tokius kintamuosius kaip fizinė aplinka, rasinė ir etninė grupės, šeima, kaimynai kultūra, mokykla, kaip matote, kai kurie mokslininkės akcentai atkartoja ir žodyne aprašomus subjektyvius veiksnius tokius, kaip šeimyninė padėtis, asmeninės savybės. Autorė pritaria Savicko (2002) nuomonei, kad karjera nesiplėtoja, ji yra formuojama, modeliuojama į bendrą

visumą, kadangi individai renkasi tai, kas išreiškia jų vidines nuostatas, požiūrį bei pagrindžia jų tikslus socialinėje darbo vaidmenų tikrovėje, o visa tai sudaro prasmingą karjeros kelią. Anot autorės individai formuoja savo karjerą priskirdami prasmę savo profesinei elgsenai bei patirčiai (Rosinaitė, 2010).

Laužackas (1998), karjerą įvardijo, kaip atitinkamomis žiniomis, mokėjimais, gebėjimais ir įgūdžiais grįstą žmogaus veiklos derinį, teikiantį pasitenkinimą, materialinio aprūpinimo ir aktyvaus įsitraukimo į visuomeninio gyvenimo struktūras prielaidą (Laužackas, 1998). Tai atliepia Visuotinėje Lietuvių enciklopedijoje minimus subjektyvius karjerą įtakojančius veiksnius, kur įvardijama, kad karjeros stabilumas priklauso nuo asmeninių savybių, reikmių, vertybių ir gebėjimų (Valackienė, 2005).

Kučinskienė (2003) karjerą apibrėžia, kaip kokybiškai atliekamų socialiai reikšmingų profesinių ir kitų vaidmenų visumą, suderinamumą. Anot mokslininkės karjera yra viena iš svarbiausių asmenybės tapatumo, jos savigarbos ir saviraiškos, socialinio statuso ir gyvenimui reikalingo pajamų šaltinio penas (Kučinskienė, 2003).

Bakhtigulova (2018) teigia, kad užsienio karjeros tyrėjai teikia pirmenybę plačiam karjeros apibrėžimui. Apibrėždami tai, kaip tam tikrus gyvenimo etapus, susijusius ne tik su asmens darbu, bet ir procesu, kuris eina lygiagrečiai visuose gyvenimo etapuose (Bakhtigulova, 2018).

Tačiau vartojant karjeros sąvokos nereikėtų susiklaidinti tarp sąvokų ir nepadaryti klaidos, nes kartais yra sutapatinama karjeros sąvoka su karjerizmu, kuris turi neigiamą atspalvį ir apibūdinamas, kaip individo elgesio būdas, kai svarbiausia tampa asmeninė sėkmė, iškilimas tam tikroje srityje, bet kokia kaina. Karjerizmui būdinga individualizmas ir egoizmas, abejingumas žmonėms, neprincipingumas, pataikavimas vadovybei. Individas elgiasi pagal besikeičiančias aplinkybes prisitaikydamas prie jų, ignoruodamas visuomeninius principus ir normas, kurios gali būti kliūtis pasiekti aukštesnę užsibrėžtos karjeros pakopą (Visuotinė Lietuvių enciklopedija, 2020). Karjerizmas - asmeninės sėkmės siekimas mokslo ar kitoje veikloje, kurią sukelia savanaudiški individo tikslai, kenkiant visuomenės interesams. (Советский энциклопедический словарь, 1990 – 1632 с.).

Karjeristas – tas asmuo, kuris siekia karjeros tai darydamas, neatsižvelgiant į visuomenėje nesusistovėjusius požiūrius, interesus (Толковый словарь живого велико-русского языка 1863 – 1866.).

Taigi pasklaidę žodynus pasinagrinęję mokslininkų grindžiamas karjeros sąvokas galime teigti, kad karjera – sudėtingas reiškinys, į kurį požiūris laikui bėgant nuolat keitėsi. Įvairūs pokyčiai, skirtinga individo vieta rinkoje, jam keliami reikalavimai ir laukiami

lūkesčiai, kurie leidžia išskirti keturias ryškiausias karjeros sampratos raidos stadijas (žr. 6 lentelę):

6 lentelė. Karjeros sampratos kaita
Šaltinis: Rosinaitė, 2010; ir pagal Stebėsenos metodiką, 2012

Etapas	Karjeros samprata	Laikotarpis	Bruožai ir lėmusios aplinkybės	Tyrinėję mokslininkai
I.	Iki industrinės karjeros samprata	Iki XIX a.	Visus pokyčius sąlygojo aiškiai apibrėžtos taisyklės ir visuomenės nustatytos normos, mintis, kad individai yra individualūs, turintys savo charakterį, talentus, tam tikras galimybes ar bruožus buvo svetima. Visiems individams buvo diegiamos tos pačios moralinės savybės ir normos.	
II.	Po industrinė /Profesinio orientavimo paradigma	XIX a. pab. - XX a.	Tai laikotarpis atnešęs naujus pokyčius karjeros sampratos suvokimui. Urbanizacija. Industrinėje visuomenėje, atvykęs į miestą, individas turėjo pasirūpinti savimi, atsirado galimybė rinktis kur ir kuom dirbti, renkantis darbus turėjai pažinti save, įsigilinti į karjeros galimybes. Įmonėms iškilo iššūkis išsirinkti tinkamą darbuotoją.	Parsonas (1909)
III.	Klasikinė karjeros samprata	Nuo 1945 metų	Šiuo laikotarpiu iškilo poreikius pasitikėti subjektyvia individo realybe. Suvokta, kad žmogus gali augti ir tobulėti. Todėl pradėta intensyviai ieškoti būdų ir galimybių, kaip skatinti šiuos procesus.	Super (1957)
IV.	Postmoderni (Šiuolaikinė) karjeros samprata	Nuo 1990 metų	Šiai karjeros sampratai didelės įtakos turėjo reikalavimai kokybei, pasaulinė konkurencija, inovatyvumas, didėjantys reikalavimai darbuotojų kvalifikacijai ir kompetencijoms bei poreikio mokytis visą gyvenimą suvokimas ir stiprinimas.	Jarvis (2003); Bruch (2004); Kuchenke (2009) ir daugelis kitų.

Pagal lentelėje pateiktų etapų aprašymus matome, kad Iki industrinės revoliucijos individualus profesinių sprendimų priėmimas ir profesinis mobilumas beveik neegzistavo, tad siekti karjeros, gilintis į jos prasmę, karjeros galimybes ir savęs pažinimo aspektą tapo aktualu tik poindustrinėje visuomenėje. Keičiantis karjerų darymo aplinkai, kito ir karjeros samprata. Įsivyravo profesinio orientavimo samprata, kurios pagrindinė idėja buvo suorientuoti žmogų tinkamiausiai profesijai ar darbo vietai. Po antrojo pasaulinio karo suvogta, kad individas gali tobulėti ir augti, kaip specialistas, pradėta ieškoti tobulėjimui aktyvinti palankių būdų ir priemonių. Visuotinė Lietuvių enciklopedijoje (2020) pažymima, kad XX a. 4-ame dešimtmetyje karjeros tyrimus pirmieji pradeda atlikinėti Jungtinių Amerikos Valstijų sociologai O. Hallas ir E. Hughesas. O jau paskutiniaisiais XX a. dešimtmečiais karjeros tyrėjai sparčiai skleidė idėją, kad karjera nėra vienkartinis mokymo programos, profesijos ar darbo vietos pasirinkimas, tai visą gyvenimą trunkantis procesas. (Rosinaitė, 2010).

Apibendrinant galime teigti, kad kiekvienoje iš stadijų dominavo ir vyravo tam tikri teoriniai aspektai ir požiūriai į karjerą. Kai kurie iš jų buvo išplėtoti ir išlaikė savo įtaką

net ir formaliai pasibaigus tam tikrai karjeros sampratos raidos stadijai. Tai rodo, kad iki šiol nėra vieno teisingo požiūrio į karjerą.

Bandant suvokti ugdymo karjeros prasmę visų pirma buvo pradėta analizuoti ugdymo karjerai programa (2014). Joje ugdymas karjerai apibrėžimas kaip reikšminga bendrojo ugdymo dalis, kurios ugdomas poveikis jaunuoliams išlieka svarbus visą gyvenimą. Mokantis pagal ugdymo karjerai programą įgytas žinias, išsiugdytus gebėjimus bei įgautą patirtį mokiniai galės ir gebės pritaikyti savo karjeros kelyje. Tai bus naudinga ir panaudojama artimiausiame (profesijos pasirinkimo, atitinkamo išsilavinimo įgijimo, įsitvirtinimo darbo rinkoje ir kt.) profesijos pasirinkimo kelyje, bei tinkama naudoti ir tolimesniuose savo karjeros, gyvenimo etapuose (Ugdymo karjerai programa, 2014).

Kučiauskiene (2003) teigia, ugdymas karjerai yra ne tik mokymo įstaigos bet ir pačių mokinių, tėvų bendruomenės noro ir pagalbos ir pastangų visuma, kuria siekiama susieti ugdymą ir darbą bei padėti asmenims įgyti ir naudoti tam tikrus gebėjimus, žinias, nuostatas tam, kad tolimesnis jų darbas būtų prasmingas, produktyvus ir keliantis pasitenkinimą (Kučinskienė, 2003).

Anot Pukelio ir Garnienės (2003) ugdymas karjerai yra integrali moksleivių bendrojo ugdymo dalis, todėl reikėtų jį integruoti į kitas mokomąsias disciplinas, kurių poveikis yra reikšmingas moksleivių profesiniam apsisprendimui. (Pukelis ir Garnienė, 2003). Čia peršasi minti, kad ugdymas karjerai gali būti integruojamas ne tik į formalias ugdymo formas karjeros ugdymo pamokas, konsultavimą per įvairių disciplinų pamokas, bet taip pat ir per įvairias neformaliojo vaikų švietimo sritis, kurios šiuo metu apima labai platų pasirinkimo spektrą (tai ir šokis, ir dailė, ir gamta, ir informacinės technologijos, ir sportas, ir teatras ir techninė kūryba ir t.t.) (žr.2 priedą. Klausimyno 10 kl.).

Karjeros ugdymą Lietuvoje nagrinėjo: V. Kučinskienė (2003), K. Pukelis (2002, 2003), D. Augienė (2009), E. Nazelskis (2010), I. Rosinaitė (2009), J. Surgelienė, N. Bankauskienė (2014), V. Lamanauskas, D. Augienė (2015), ir kt. Išvardyti autoriai ugdymą karjerai nagrinėjo bendrojo ugdymo kontekste ir pripažino karjerą, kaip visą gyvenimą trunkantį procesą. Taip pat, mokslininkai akcentavo, kad ugdymas karjerai turėtų prasidėti nuo ankstyvosios vaikystės ir tapti integraliu, nuolatiniu bei neatsiejamu procesu kasdieniškoje žmogaus veikloje visais asmens vystymosi laikotarpiais, tad neatmeskime ir prielaidos, kad tai turėtų būti vystoma ne tik bendrojo ugdymo veiklose, bet ir neformaliojo švietimo veiklose, kuris apima iki mokyklini, prieš mokyklinį ir neformalųjį vaikų švietimą (žr. 2 pav.).

J. Surgelienės, N. Bankauskiene (2014) atliktas tyrimas parodė, kad ugdymo karjerai procese labai svarbus tampa karjeros ugdytojas, nes jis įgalina vaikus veikti ir būti atsakingiems už savo sprendimus. Vadinas, tyrinėjant ugdymą karjerai neformaliajame

švietime, svarbu pažvelgti kaip šiame procese dalyvauja neformaliojo švietimo pedagogas, kokį įnašą daro mokinių karjeros kompetencijų ugdymui. Tai ir yra pagrindinis šio darbo tikslas nustatyti neformaliojo švietimo pedagogų požiūrį integruojant ugdymo karjerai kompetencijas neformaliojo švietimo veiklose.

Apibendrinant galima teigti, kad ugdymas karjerai turi būti ugdomas ne tik formaliojo ugdymo srityje, bet kartu neturėtų būti svetimas ar ignoruojamas neformaliojo vaikų švietimo užsiėmimų metu, kadangi ugdymas karjerai turėtų prasidėti nuo ankstyvos vaikystės ir tapti integraliu, nuolatiniu, žmogaus vystymosi procesu.

2.2. Karjeros kompetencijų samprata

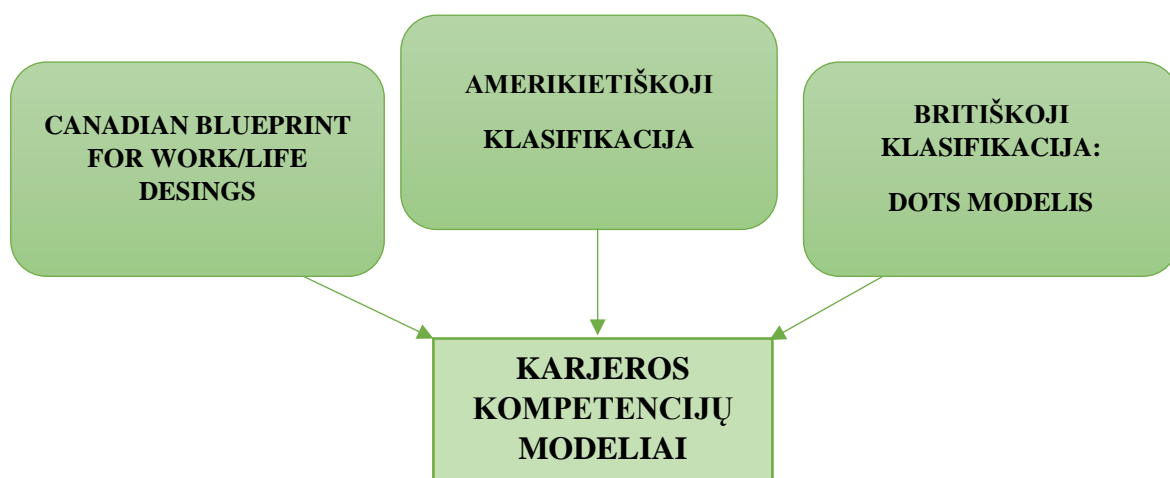
Ugdymo karjerai programoje (2014) apibrėžiama, kad karjeros kompetencijos yra bendrosios asmeninės kompetencijos dalis, glaudžiai susijusi su kitomis bendrosiomis ir dalykinėmis kompetencijomis. Šiuolaikinio darbo rinkos kaitos sparta ir darbo ir mokymosi pasiūlos bei galimybių įvairovė kelia be galo daug reikalavimų ir iššūkių žmogui, keliaujančiam savo karjeros keliu. Išanalizavus Ugdymo karjerai programą akivaizdu, kad žmogui būtinos karjeros kompetencijos, apibrėžiamos kaip žinių, nuostatų, gebėjimų ir supratimo visuma, kuria pagrįstas asmens savęs ir savo karjeros pažinimas, jos planavimas, valdymas ir derinimas su kitais savo gyvenimo aspektais (Ugdymo karjerai koncepcija, 2014).

Stanišauskienės (2004) nuomone, karjeros kompetencija, tai daugelis šiuolaikiniame darbo pasaulyje žmogui būtinų gebėjimų, kuriuos jis gali sėkmingai taikyti praktinėje veikloje. Autorės teigimu, integrali karjeros kompetencija apima mokymosi, profesinę, asmeninę ir socialinę kompetencijas (Stanišauskienė, 2004).

Adomaitienė ir Zubrickienė (2011) šiuolaikinės karjeros kompetenciją aprašo struktūriniu požiūriu bei pristato jos kompleksškumą ir sudarančių elementų integralumą, taip pat analizuoja ir daugelio užsienio šalių bei Lietuvos mokslininkų nuomones: Ručinskienė (2003); Hargreaves (1999); Arnold (1997); Franc (1998); Watts (1994); Jarvis, Carlsen (1999); Kirby ir Žydžiūnaitė (1999); Shaw ir Jovaiša (1998); Jucevičius (1998); Stanišauskienė (2004); ir kt., kurie irgi analizuoja karjeros kompetencijos elementų visumą ir sudarančių elementų integralumą. Pasak autorių: „Minėtų mokslininkų darbuose ryškėja, kad karjeros kompetencijos modelis apima keturias kompetencijų sritis, kurioms priskirtini būtini gebėjimai. Tam tikrai sričiai priskirtini gebėjimai laidoja atitinkamą kompetenciją, kuri yra integralios karjeros kompetencijos elementas“ (Adomaitienė ir Zubrickienė, 2011).

Pasak, autorių Sokolovas ir Sergeevos (2017) karjeros kompetencijos suprantamos, kaip ugdomajam suteikiamas žinių kompleksas ir asmuo yra nukreipiamas tinkama karjeros siekimo linkme. Formuojamas karjeros įgyvendinimo kompleksas, į kurį įeina: karjeros kelio planavimas, karjeros įgyvendinimo veiksmų sudėliojimas; lūkesčių ir gebėjimų analizė; įgūdžiai sugebėjimo koreguoti savo karjeros planą eigoje (Sokolova, Sergeeva, 2017).

Lietuvoje taikomas karjeros kompetencijų modelis sukurtas remiantis užsienio valstybėse taikomais Karjeros kompetencijų modeliais, ryškiausi kurių yra Kanadietiškas, Amerikietiškas ir Britiškasis modeliai (žr. 4 pav.).

4 pav. Karjeros kompetencijų modeliai

Šaltinis: National Career Development Guidelines Revised version, 2004, New Dots: Career Learning for the Contemporary World, NICEC Briefing, 2000

Tačiau Rosinaitė (2010) savo disertacijoje nuogąstauja, kad visgi Lietuvos karjeros kompetencijų programos turi ir svarų minusą, kadangi karjeros ugdymo modelis buvo nukopijuotas, kitaip sakant perimtas iš Jungtinių Amerikos Valstijų neatsižvelgiant į Lietuvos socialinį, ekonominį, istorinį kontekstą bei kultūrą.

Ugdymo karjerai programoje (2014) apibrėžta, kad karjeros kompetencijos apima keturias kompetencijų sritis (žr.1 priedą): **savęs pažinimo** (pažinti karjerai svarbias asmenybės charakteristikas, pažinti socialinę aplinką ir socialinius vaidmenis), **karjeros galimybių pažinimo** (rasti ir efektyviai naudoti karjeros informaciją, pažinti mokymosi visą gyvenimą galimybes, pažinti kintantį darbo pasaulį), **karjeros planavimo** (kelti gyvenimo ir karjeros tikslus, priimti karjeros sprendimus, sudaryti ir atnaujinti karjeros planą) ir **karjeros įgyvendinimo** (taikyti ir tobulinti karjerai svarbiausias bendrąsias kompetencijas, siekiant karjeros tikslų, sėkmingai pereiti į kitą karjeros (mokymosi ar darbo) aplinką, efektyviai ieškoti darbo).

Taigi aprėpiant užsienio bei Lietuvos modelių apimamas karjeros kompetencijų sritis galima įžvelgti modelių panašumus ir skirtumus (žr. 7 lentelę).

7 lentelė. Karjeros kompetencijų modeliai

Šaltinis: National Career Development Guidelines Revised version, 2004, New Dots: Career Learning for the Contemporary World, NICEC Briefing, 2000, Ugdymo karjerai koncepcija, 2014

CANADIAN BLUEPRINT FOR WORK/LIFE DESIGNS	AMERIKIETIŠKOJI KLASIFIKACIJA	BRITIŠKOJI KLASIFIKACIJA: DOTS MODELIS	LIETUVOS KOMPETENCIJŲ KLASIFIKACIJA
Savęs pažinimo ir savireguliacijos kompetencijos	Asmenybinės ir socialinės kompetencijos	Savęs pažinimo kompetencijos	Savęs pažinimo kompetencija
Mokymosi ir darbo galimybių tyrinėjimo kompetencijos	Mokymosi visą gyvenimą kompetencijos	Galimybių pažinimo kompetencijos	Karjeros galimybių pažinimo sritis
Gyvenimo/karjeros planavimo kompetencijos	Karjeros valdymo kompetencijos	Perėjimo iš vienos aplinkos į kitą kompetencijos	Karjeros planavimo sritis
		Sprendimų priėmimo kompetencijos	Karjeros įgyvendinimo sritis

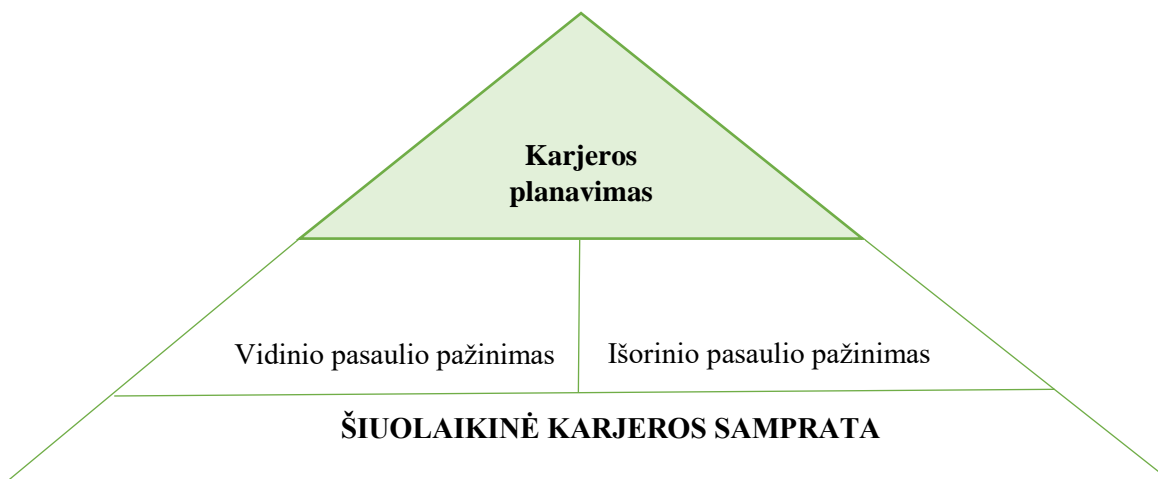
Pagal lentelėje pateiktus Lietuvos ir užsienio šalyse egzistuojančius karjeros modelius ir jų apimamas kompetencijų sritis, matome, kad asmens pažinimo kompetencija vyrauja visuose keturiuose modeliuose. Karjeros galimybių kompetencija ryškiausia yra britiškame ir lietuviškame modeliuose, o kanadietiškame traktuojama kaip mokymosi ir darbo galimybių tyrinėjimo kompetencijų sritis. Karjeros planavimo sritis aiškiausia yra kanadietiškame ir lietuviškame modeliuose. Britiškame modelyje traktuojama perėjimo iš vienos aplinkos į kitą lietuviškame modelyje įeina į karjeros įgyvendinimo sritį, o karjeros sprendimų priėmimo ir karjeros plano sudarymo įeina į karjeros planavimo sritį (žr. 1 priedą).

Apibendrinant galime, teigti, kad Lietuvoje patvirtintas modelis yra sukurtas užsienio karjeros modelių pagrindu, perimant ir sugrupuojant karjeros kompetencijų sritis logiškai ir aiškiai, aprašant ugdymo karjerai programoje pagal mokinių amžiaus sritis bei išskiriant žinias ir supratimą, gebėjimą ir nuostatas.(žr. 1 priedą).

Karjeros kompetencijų ugdymas apibrėžiamas nacionalinėje Ugdymo karjerai programoje (2014), skirtoje mokiniams, besimokantiems pagal pradinio, pagrindinio, vidurinio ugdymo ir profesinio mokymo programas bendrojo ugdymo ir profesinėje mokykloje, siekiant sudaryti sąlygas ugdytis karjeros kompetencijas formalaus ugdymo sistemoje ir galima būtų pritaikyti neformaliajame vaikų švietime. Ugdymo karjerai programa siekiama, kad mokiniai visų pirma pažintų savo karjerai svarbias asmenybės charakteristikas, socialinę aplinką ir socialinių vaidmenų įvairovę. Taip pat remdamiesi išsamiu savęs ir darbo pasaulio pažinimu,

priimtų adekvačius karjeros sprendimus, rastų ir efektyviai naudotų karjeros informaciją bei pasinaudotų mokymosi visą gyvenimą galimybėmis, remdamiesi asmenine ateities vizija, keltų karjeros tikslus, sudarytų ir nuolat atnaujintų karjeros planą, mokymosi ir laisvalaikio veiklose taikytų ir tobulintų karjerai svarbiausias bendrąsias kompetencijas bei būtų pasirengę sėkmingai pereiti į kitą karjeros (mokymosi ar darbo) aplinką ir efektyviai ieškoti darbo. (Ugdymo karjerai koncepcija, 2014).

1989 metais buvo sukurtos dvi karjeros kompetencijų ugdymo gairės, šiose programose buvo pateiktos ugdomos kompetencijos ir net apibrėžti siektini rodikliai. Minima, kad programos pakankamai lanksčios ir suformuluotos, kaip taisyklės, gairės ir yra rekomendacinio pobūdžio ją vykdančiam karjeros konsultantui. Taip pat, minima, kad programos yra lengvai pritaikomos prie kiekvienos mokymo institucijos, pagal institucijos siekiamus mokymo tikslus. Projekte daroma prielaida, kad šiose gairėse pateiktos karjeros kompetencijos yra universalios visoms profesijoms. Jos struktūrą sudaro trys dalys (adaptuota pagal Sampson et al., 2004): 1) vidinio pasaulio pažinimas – savo talentų, gebėjimų, vertybių ir t. t. pažinimas; 2) išorinio pasaulio pažinimas – mokymosi ir karjeros galimybių pažinimas, darbo pasaulio pokyčių įtakos įvertinimas ir t. t.; 3) karjeros planavimas – karjeros sprendimų priėmimas, karjeros plano rengimas ir t. t. Ši struktūra remiasi individualios karjeros koncepcija (žr. 5 paveikslą):

5 pav. Karjeros kompetencijų struktūra

Šaltinis: Rosinaitė, 2010

Remiantis individualios karjeros samprata, planuojant karjerą ugdymas karjerai yra nebeišvengiamas. Teigiama, kad švietimo įstaigos suteikia absolventams profesinę kvalifikaciją, t. y. parengia būsimus darbo rinkos dalyvius darbui, profesijai, tačiau ne karjerai. Karjera yra visą gyvenimą trunkantis procesas, kuris gali būti plėtojamas nuosekliai ir sistemingai arba chaotiškai ir atsitiktinai. Kaip teigia karjeros tyrėjai, efektyvus karjeros

realizavimas reikalauja papildomų žinių, įgūdžių ir gebėjimų (Reardon et al., 2000; Sampson et al. 2004). Teigiama, kad sėkmingą karjerą dabar sunku įsivaizduoti kitaip nei paties žmogaus planuojamą, plėtojamą ir valdomą procesą, todėl šiandien karjeros kompetencijų ugdymas turėtų būti iškeliamas kaip vienas svarbiausių aktyvaus visuomenės nario bruožų. Karjeros kompetencijų padedamas, žmogus gali išsikelti karjeros tikslus, geriausiai atitinkančius jo asmenybę ir išorinio pasaulio siūlomas galimybes (įvertinti socialinius, politinius bei ekonominius veiksnius, galinčius turėti įtakos jo asmeninėms karjeros galimybėms); tuos tikslus suderinti su kitomis gyvenimo sritimis (laisvalaikiu, šeima, mokymusi) ir integruoti į bendrą gyvenimo planą, tinkamai panaudodamas turimus išteklius (žinias, įgūdžius, laiką ir t. t.) šiems tikslams įvertinti, jų siekti ir nuolat juos atnaujinti. Taigi karjeros kompetencijų ugdymas turėtų formuoti sąmoningą ir savarankišką visuomenės narį, kuris pats geba susirasti jam reikalingą su karjera susijusią informaciją, formuoti karjerai reikalingą kompetencijų portfelių ir pan. (Rosinaitė, 2010).

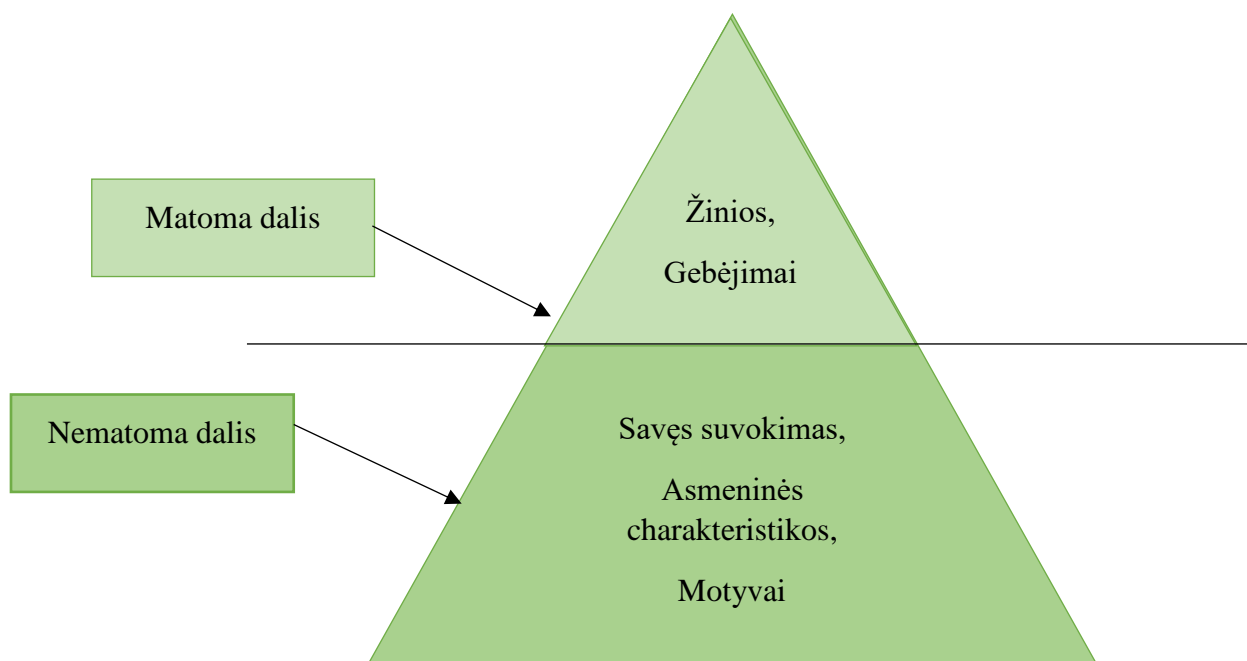
Pukelis ir Garnienė (2003) (straipsnyje "Moksleivių ugdymas karjerai: Padėties analizė ir perspektyvos bendrojo lavinimo mokyklose" rašo, kad „Žmogui sekasi tada, kai jis tinkamai pasirenka savo gyvenimo kelią. Tačiau tam, kad galėtum pasirinkti, turi pirmiausia gerai pažinti save, be to, labai svarbu ir aukštintas savęs vertinimas. Jeigu visi mano, kad vaikas yra į negabus, jis praranda pasitikėjimą savimi, savo sėkme, nebekuria ateities, nieko nesiekia. Iš tikrųjų kiekvienas vaikas yra kažkam gabus, juk kiekvienas sveikas žmogus jau gimdamas gauna pradmenis tam tikrų gabumų, kurie išryškėja įvairialypėje veikloje: žaidimuose, mokantis, profesiskai veiklinantis ir t.t. Psichologų teigimu, asmenybę galima pažinti iš veiklos. Konkretus asmenybės pažinimas realizuojamas per jos veiklą, kurios metu vyksta asmenybės saviraiška, kaupiasi gyvenimo patirtis (Gage, Berliner, 1994). Pasakymas „jis negabus" yra neišbaigtas, nes neatsakoma į klausimą, kam negabus konkretus žmogus. Rinktis profesiją padeda savęs pažinimas. Tai labai svarbus profesijos rinkimosi veiksnys. J. Holandas (1985) teigia, kad individas, pasirinkdamas profesiją, išreiškia savo asmenybės individualumą. Pasirinkimą lemia ne tik interesai, bet ir individualūs asmenybės bruožai. Profesijos rinkimasis yra ilgai trunkantis procesas, kuriam būtinas savęs ir darbo pasaulio pažinimas“ (Pukelis ir Garnienė, 2003).

Apibendrinant galima teigti, kad karjeros kompetencijos yra bendrosios asmeninės kompetencijos dalis, glaudžiai susijusi su kitomis bendrosiomis ir dalykinėmis kompetencijomis. Asmeniui jau nuo ankstyvojo amžiaus yra būtinas karjeros kompetencijų integravimas, kuris apima žinių, nuostatų, gebėjimų ir supratimo visumą, kuris pagrįstas asmens savęs ir savo karjeros pažinimu, jos planavimu, valdymu ir derinimas su kitais savo gyvenimo aspektais, formuojant sėkmingą asmens karjerą.

2.2.1. Savęs pažinimo kompetencijų sritis

Asmeninei kompetencijai būdingos žmogaus asmeninės savybės ir gebėjimai: savarankiškumas, iniciatyvumas, lankstumas, savęs pažinimas, savęs pristatymas, savivaizdžio plėtotė. Asmeninių kompetentingumą charakterizuoja žiūrėjimas į save, savęs apmąstymas, koks buvau, koks esu, koks galėčiau būti. Asmeninė kompetencija leidžia suvokti ne tik save, bet ir savo ryšius su pasauliu, su artimąja aplinka. Suprasdamas save, žmogus suvokia, kad jo poelgiai ir reakcijos didžia dalimi priklauso nuo jo paties, jis supranta atsakingumą už savo pasirinkimą. Asmeninė kompetencija būtina planuojant savąją karjerą. Kuo geriau žmogus pažįsta savo prigimtį, savo giliausius troškimus ir norus, tuo savaimingesnis tampa jo vertybių ir karjeros kelio pasirinkimas (Adomaitienė ir Zubrickienė, 2011).

Patirtinio refleksyvaus ugdymo(si) esminiai teoriniai principai Savęs pažinimas, kaip vienas pagrindinių veiksnių karjeros kompetencijos ugdymo kontekste. Savęs pažinimo kompetencijos yra karjeros valdymo kompetencijų dalis greta karjeros planavimo, karjeros galimybių tyrinėjimo ir karjeros įgyvendinimo kompetencijų. L. M. Spencer ir S. M. Spencer sukūrė modelį (žr. 6 pav.), kuris geriausiai atspindi savęs pažinimo svarbą karjeros kompetencijų ugdymui (Adomaitienė ir Zubrickienė, 2011).

6 pav. L. M. Spencer ir S. M. Spencer kompetencijos modelis: ledkalnio metafora
Šaltinis: Deltuva ir Godvadas, 2012

Modelio sudedamosios dalys yra žinios, gebėjimai, savęs pažinimas, asmeninės charakteristikos ir motyvai. Žinios ir gebėjimai dažniausiai yra lengviau pastebimos kompetencijos dalys, o likusios dalys yra mažiau išoriškai pastebimos ir išmatuojamos, tačiau būtent jos turi didžiausią įtaką kompetencijai. Ugdant savęs pažinimo kompetenciją didžiausią dėmesį būtina skirti savęs pažinimui, savo veiklos motyvų įsisąmoninimui, savo nuostatų suvokimui, nes net nedidelis pokytis šiose dalyse gali pastebimai sustiprinti kompetenciją (Adomaitienė ir Zubrickienė, 2011).

Sensitivityvojo amžiaus periode (4-6 metai) itin sparčiai formuojasi fiziniai, socialiniai, emociniai ir pažintiniai vaiko gebėjimai. Šiuo amžiaus tarpsniu asmuo yra atviriausias ir imliausias įvairioms įtekmėms (Jonytienė, 2004), todėl ir savęs pažinimo kompetenciją yra tinkama lavinti šiame individo amžiaus tarpsnyje.

Anot, Bakhtigulovos (2018) savęs pažinimo sritis, įvardijama, kaip praktiniai ir teoriniai įgūdžiai apima ugdytinio motyvavimą; sugebėjimą išugdyti įgūdžius pažinti savo praktines ir teorines savybes bei profesines galimybes (Bakhtigulova, 2018).

Pasak, autorių Sokolovos ir Sergeevos (2017) karjeros kompetencija, kaip savęs pažinimo sritis įvardijama kaip asmens lūkesčių ir gebėjimų analizė, vertinant ko tu nori su galimybėmis, ką tu sugebi (Sokolova ir Sergeeva, 2017).

Apibendrinant galima, teigti, kad reikia įsisąmoninti, kad labai svarbu asmeniui suvokti, kur esi kompetentingas ir kokių kompetencijų tau trūksta. Tai yra variklis, mokymosi bei tobulėjimo pagrindas, nukreipiantis asmenį tinkama linkme.

2.2.2. Karjeros galimybių pažinimo sritis

Taigi kaip jau buvo užsiminta 2.1 skyrelyje, kuriame buvo pateikta kompetencijų samprata, kita karjeros kompetencijų sritis yra karjero galimybių pažinimo sritis. Ši mokinio kompetencijų sritis aprėpia mokėjimą atpažinti, naudoti, analizuoti bei vertinti įvairius informacijos šaltinius bei prisitaikyti sau jų nešamą pridėtinę vertę, pasinaudoti aktualia informacija apie mokymosi galimybes ir galimas profesijas, vertinti ir įgyvendinti karjerą, identifikuojant galimas įsidarbinimo sritis (Ugdymo karjerai koncepcija, 2014).

Gebėjimus, įgalinančius žmogų spręsti karjeros kelyje iškylančius uždavinius bei tenkinti šiuolaikinio darbo reikalavimus, V. Stanišauskienė (2004) įvardijo kaip laiduojančius karjeros kompetenciją, kuri yra šiuolaikiniame darbo pasaulyje žmogui būtini gebėjimai, kuriuos jis gali sėkmingai taikyti praktinėje veikloje (Labukaitė ir Augustinienė, 2005).

Rusų mokslininkė (Bakhtigulova, 2018), besiremianti autorių Sokolovos ir Sergeevos (2017) išvalgomis apie karjeros kompetenciją, kaip galimybių pažinimo

kompetenciją atkreipia dėmesį, kad asmens skirtinguose amžiaus tarpsniuose yra skirtingi karjeros iššūkiai, šiai sričiai priklauso bendras pasaulėžiūros, vertybių ir idėjų formavimas, puoselėjant vertybes apie karjeros suvokimą; komunikavimo ir darbo produktyvumo įgūdžių formavimas (Bakhtigulova, 2018).

Sokolova, Sergeeva (2017) karjeros įgyvendinimo veiksmų suvokimą ir susidėliojimą įvardija, kaip karjeros galimybių pažinimo sritį, apimančią informacijos apiešką apie karjeros galimybes ir nuolat besikeičiančios darbo rinkos tendencijas (Sokolova, Sergeeva, 2017).

Apibendrinant galima teikti, kad karjeros galimybių sritis yra neatsiejama nuo asmens ugdymo ir kasdienybės, kuri apima ne tik mokinių sudubėjimą atpažinti, naudoti, analizuoti bei vertinti įvairius informacijos šaltinius susijusius su karjeros pasauliu bei prisitaikyti sau jų nešamą pridėtinę vertę, pasinaudoti aktualiausia informacija apie mokymosi galimybes ir galimas profesijas, vertinant ir įgyvendinant karjerą, identifikuojant galimas įsidarbinimo sritis ir galimybes.

2.2.3. Karjeros planavimo kompetencijų sritis

„Karjeros planavimas – tai „nuoseklus asmens pažintinės ir profesinės veiklos sprendimų išdėstymas laike, siekiant profesinio tobulėjimo tikslų bei numatant būtinus išteklius bei aplinkybes“ (R. Laužackas, 2005).

Anot Pukelio karjeros planavimas – tai nuolatinės žmogaus pastangos atpažinti ir iš anksto numatyti darbo rinkos kaitos tendencijas ir galimybes ir atsižvelgus į prognozuojamus pokyčius tirti, planuoti bei įgyvendinti savo profesinės veiklos tobulinimo procesus, siekiant išlikti nuolat kintančioje darbo rinkoje bei įprasinti savo gyvenimą (Pukelis K., 2002).

Sokolova, Sergeeva (2017) karjeros planavimo kompetencijai priskiria karjeros kelio planavimo procedūras ir su juo susijusias kitas procedūras, (Sokolova, Sergeeva, 2017).

Karjeros planavimo kompetencijos sritis yra pakankamai aiškiai ir detalai aprašyta 2012 metais Lietuvos mokinių informavimo ir techninės kūrybos centro (dabar Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centras) vykdyto projekto „Ugdymo karjerai ir stebėsenos modelių sukūrimas ir plėtra bendrajame lavinime ir profesiniame mokyme. I etapas“ parengtoje priemonėje: mokinio knyga „Ugdymas Karjerai“, joje detalai pateikta Ugdymo karjerai kompetencijos: karjeros planavimo, srities samprata.

Mokinių kompetencijų planuoti karjerą ugdymas paremtas kompetencijomis pažinti save ir karjeros galimybes, todėl svarbu, kad mokiniai būtų šių kompetencijų įgiję ir turėtų, bet elementarius pirmų dviejų kompetencijų pagrindus.

Ugdymo karjerai programoje (2014) kompetencijų planuoti karjerą srityje išskiriamos trys karjeros kompetencijos: kelti gyvenimo ir karjeros tikslus, priimti karjeros sprendimus, sudaryti bei nuolat atnaujinti karjeros planą.

Kompetencijos kelti gyvenimo ir karjeros tikslus raida pagal amžiaus grupes būtų: kelti savo artimiausius veiklos tikslus; formuluoti gyvenimo tikslus, remiantis asmenine ateities vizija; Nustatyti gyvenimo prioritetus, kelti, vertinti, derinti savo gyvenimo ir karjeros tikslus; nuolat peržiūrėti savo karjeros ir gyvenimo tikslus, koreguoti juos, atsižvelgiant į asmeninius bei aplinkos pokyčius (Ugdymo karjerai programa, 2014).

Mokiniai turėtų būti skatinami veikti tikslingai per visas pamokas ir neformaliojo švietimo veiklas. Svarbu, kad mokytojas ar būrelio vadovas įvardytų kiekvienos užduoties tikslą, skatintų mokinius žodžiais išreikšti savo artimiausių veiklų tikslus. Reikia pabrėžti, kad priemonėje akcentuojama, kad neformaliojoje aplinkoje mokiniai mielai įsijungia į diskusijas apie ateities planus, gyvenimo tikslus ir kitas su tuo susijusias jaunam žmogui aktualias temas. Svarbu, kad mokiniai siektų kurti asmeninę ateities viziją ir kelti gyvenimo tikslus, suvoktų skirtumus tarp tikslingos ir betikslės veiklos.

Rekomenduojama, kad pedagogai savo veiklose skatintu mokinius karjeros tikslus nuolat peržiūrėti, vertinti, koreguoti juos savo asmenybės bei aplinkos pokyčių kontekste. Tai galima atlikti klasės valandėlių metu, taip pat, tuo galima užsiimti tuo per neformaliojo ugdymo veiklas, pasirenkamosios ugdymo karjerai pamokos metu arba kitų susijusių dalykų (pavyzdžiui, psichologijos) pamokų metu. Keliant ir koreguojant gyvenimo bei karjeros tikslus, dažnai mokiniams prireikia tam tikros pagalbos iš specialistų išmanančių ugdymo karjerai sritį (Stanišauskienė ir Naseckaitė, 2012).

Remiantis Ugdymo karjerai programa (2014) galime teigti, kad ši sfera, apima kompetencijos priimti karjeros sprendimus raidą. Į ją papuola gebėjimų priimti sprendimus lavinimas, suprasti ir taikyti įvairius sprendimų priėmimo modelius bei technikas mokymosi ir realiose gyvenimiškose situacijose; taip pat, savarankiškai priimti ir karjeros sprendimus, taikant įvairius karjeros sprendimų priėmimo modelius ir technikas. Reflektuoti ir kritiškai vertinti savo karjeros sprendimus (Ugdymo karjerai programa, 2014).

Pagal ugdymo karjerai programą yra detalčiai išdetalizuota, kokių konkrečiai žinių ir gebėjimų pagal mokinio amžiaus grupę reikia siekti ir turi būti integruojam, kalbant apie karjeros planavimo kompetenciją. Pedagogai turėtų neformaliojo švietimo užsiėmimus lankančių vaikų lavinti gebėjimus susijusius su sąmoningu, savaranku bei atsakingu apsisprendimų priėmimu įvairiose situacijose, tai turėtų priešmokykliniame amžiuje atliekama per žaidimą ar kitas mokiniui priimtinas formas. Ugdymo karjerai programoje (2014), įvardijama, kas elementarūs gebėjimai priimti sprendimus ugdomi per visas pradinių klasių

mokinių pamokas ir užklasines veiklas. Apibendrinant galime teigti, kad šiame lygmenyje sprendimai nesiejami su karjeros sprendimais, nors, aiškinant „sprendimo“ sąvoką, karjeros sprendimai gali būti pateikiami kaip svarbių gyvenimo sprendimų pavyzdžiai.

Anot Stanišauskienės ir Naseckaitės (2012) šioje srityje mokiniai gilina žinias apie karjeros sprendimų priėmimo procesą, analizuoja ir kritiškai vertina savo pačių pirminius karjeros sprendimus, ieško sąsajų tarp su karjeros sprendimais susijusių sunkumų ir asmenybės bei aplinkos charakteristikų. Šiai kompetencijai ugdyti skiriama dėmesio per ugdymo karjerai ir psichologijos pamokas, taip pat per klasės valandėles ir neformaliojo ugdymo veiklas. (Stanišauskienė ir Naseckaitė, 2012)

Paskutinis kompetencijų planuoti karjerą srityje realizavimo punktas yra sudaryti ir nuolat atnaujinti karjeros planą, kuris paprastai tariant, tai veiksmų seka, kurią įgyvendinate siekdami karjeros tikslo. Jei mokinys yra įveikęs savęs pažinimo, mokymosi ir darbo galimybių tyrimo, sprendimų priėmimo, tikslų kėlimo ir kitas užduotis, vadinasi jis turi visas reikalingas karjeros plano dalis. Belieka sudėti jas į vieną visumą ir suderinti taip, kad karjeros planas būtų vertingas orientyras jo gyvenimui. Pagrindinės karjeros plano sąlygos yra tai, kad jis būtų patrauklus ir suprantamas asmeniui, taip pat, kad būtų lengvai pasiekiamas, nuolat matomas ir peržiūrimas. (Stanišauskienė ir Naseckaitė, 2012) rekomenduoja mokiniui nusipiešti planą sąsiuvinyje ar kompiuterio faile kaip tikrą žemėlapi, sutartiniais ženklais pažymėdami sudėtinės plano dalis, kad būtų patogų jį sekti, koreguoti bei įgyvendinti.

Pasak Damkauskienės (2006) Karjeros planas yra sėkmingos profesinės karjeros prielaida, trunkanti visą gyvenimą, o prasidedanti dar mokykloje todėl, kad profesijos pasirinkimas yra viena aktualiausių problemų, nuo kurios tinkamo sprendimo priklauso žmogaus asmeninės gerovės augimas. Todėl labai svarbu, kad jau pats pirmasis moksleivio apsisprendimas būtų sąmoningas, tikslingas, kad jaunuolis suprastų, jog adaptacija darbo pasaulyje ir asmenybės vidinė harmonija priklauso nuo tinkamo apsisprendimo (Damkauskienė, 2006).

Bakhtigulova (2018) karjeros planavimui priskiria: žmogaus ugdymąsi, kaip ir kokių konkrečiai veiksmų reikia imtis, kad pasiekti norimo rezultato, užsibrėžto tikslo, pradėdant nuo mažų žingsnelių; efektyvaus mąstymo ir elgsenos modelių įvaldymą; nukreipimą tinkama karjeros judėjimo kryptimi, įsivardijant laukimą rezultata ir susidėliojant planą (Bakhtigulova, 2018).

Apibendrinant galima teigti, kad mokinių kompetencijų planuoti karjerą ugdymas paremtas kompetencijomis pažinti save ir karjeros galimybes, todėl svarbu, kad mokiniai būtų šių kompetencijų įgiję ir turėtų, bent elementarius pirmų dviejų kompetencijų pagrindus. Kita

svarbi sąlyga yra tai, kad karjeros planas turi būtų patrauklus ir suprantamas asmeniui, taip pat, turi būti lengvai pasiekiamas, nuolat matomas ir peržiūrimas kompiuterio ekrane, stende ar sąsiuvinyje.

2.2.4. Karjeros įgyvendinimo kompetencijų sritis

Ugdymo karjerai programoje (2014) deklaruojama, karjeros įgyvendinimo strategija apima taikymo ir tobulinimo karjerai svarbių bendrųjų kompetencijų, taip pat mokinio sėkmingo perėjimo iš vienos aplinkos į kitą, bei efektyvaus darbo ieškojimo.

Stanišauskienė ir Naseckaitė (2012), atkreipia dėmesį į asmeninius mokymosi (tobulėjimo) poreikius, pasitelkiant juo kaip nuoroda į veiksmų planą, padedantį lengviau ir greičiau įgyvendinti asmeniniu karjeros tikslus. Be karjeros tikslų išsikėlimo, pastangų jų įgyvendinti puoselėjimo, veiksmų trukdančių karjeros įgyvendinimą pašalinimo karjera negali būti įgyvendinta. Labai svarbu karjeros įgyvendinimo kelyje laiko ir kitų išteklių valdymas. Gebėjimai valdyti laiką šiuolaikiniame darbo pasaulyje yra labai svarbūs.

Sokolova, Sergeeva (2017) įgūdžius susijusius su gebėjimo koreguoti savo karjeros planą, priskiria karjeros įgyvendinimo sričiai.

Bakhtigulova (2018) asmens informavimą ir mokėjimą dirbti su informacija apie darbo pasaulį; žinių diegimas apie įvairias profesijų aplinkas ir žinojimą bei orientavimąsi apie darbo rinkos vystymosi aspektus; įsisavinimą, sprendimų priėmimo įgūdžių lavinimą; darbo paieškos, darbo gavimo bei darbo išsaugojimo įgūdžių lavinimą; kovos su stereotipais įgūdžių lavinimą, kurie apriboja pasirinkimo laisvę, ugdymo ir karjeros pasirinkimo galimybes ir laisvo laiko prasmingo išnaudojimo įgūdžius įtraukia į karjeros įgyvendinimo sritį (Bakhtigulova, 2018).

Stanišauskienė ir Naneckaitė (2012) savo parengtoje priemonėje labai priimtinais ir struktūrizuoti pristato būdus skirtus laiko planavimui ir paskirstymui. Mokydamiesi ar dirbdami asmenys turi pagalvoti, kiek laiko naudoja tikslingai, o kiek jo iššvaisto. Organizacijų vadybos specialistai siūlo vartoti sąvoką „laiko vagys“. Tai įvairūs veiksmai, kurie trukdo efektyviai ir laiku atlikti užduotis, pasiekti geresnių rezultatų.

Literatūroje randami šie veiksmų ar trikdžių įvardijimas, kurie trukdo kokybiškai ir laiku atlikti tam tikras užduotis, kurios sąlygoja karjeros įgyvendinimą: *(Per daug darbų. Daug darbų prisiėmę žmonės tiesiog nespėja laiku atlikti užduočių, „įvelia“ klaidų ir galiausiai pervargsta. „Gaisro gesinimas“ – veikla, kuri atima žmonių laiką, kai imamas atlikti skubius, nenumatytus, nesuplanuotus darbus. Dažniausiai į tokius darbus įtraukia mums svarbūs, galios turintys asmenys: tėvai, draugai, darbdaviai. Daugiau veiksmo nei rezultatų. Tarp nepaliaujamo veikimo ir šio veikimo rezultatų yra milžiniškas skirtumas. Jei Jūsų atliktos užduotys ir*

veiksmi nepriartina Jūsų prie tikslo, kyla klausimas: ką darote ne taip? Reikėtų sustoti ir pagalvoti: koks yra Jūsų tikslas, kokių laimėjimų siekiate? *Šokinėjimas nuo vieno darbo prie kito*. Jei vienu metu dirbate kelis darbus, yra nemaža tikimybė, jog padarysite klaidų. Šokinėjimas nuo vienos veiklos prie kitos reikalauja nuolat prisiminti: „O kur aš čia sustojau?“ Taip eikvojate savo brangų laiką. *Prioritetai* (pirmenybės suteikimas). Daugybę savo laiko veltui iššvaisto tie, kurie nemoka nustatyti darbų eiliškumo. Kai suprantate, kurios užduotys svarbiausios, joms suteikiate pirmenybę. Tada galite aiškiai atskirti ir tas užduotis, kurios gali palaukti. Mokslininkai pastebi, kad dirbdami žmonės pirmiausia atlieka tuos darbus, kurie jiems patinka. Dažnai svarbūs, bet nepatrauklūs darbai būna atidėliojami. *Perfekcionizmas* (tobulumo siekimas). Dažnai gaištamas laikas, siekiant tobulai atlikti užduotį. Norėdami idealiai atlikti darbą, žmonės patį darbo procesą vertina labiau nei rezultata, dėl to dažnai pastarojo nepasiekia arba pasiekia pavėluotai. *Savikontrolės trūkumas*. Jei žmogui trūksta disciplinos, jis nesugeba prisiversti laiku atlikti užduotis ir darbus. Nors sakoma: „Darbas – ne vilkas, į mišką nebėgs“, toks požiūris labai trukdo efektyviai naudoti laiką (Stanišauskienė ir Naseckaitė, 2012).

Kiti ištekliai, įtakojantis karjeros įgyvendinimą yra finansų valdymas, kadangi planuojant karjerą, pinigų klausimas yra toks pat aktualus, kaip ir karjeros perspektyvos ar pasitenkinimas darbu, komandinis darbas, streso valdymas, kūrybiškas problemų sprendimas, konfliktų valdymas, adaptacija prie kitos darbinės aplinkos ir kiti veiksniai.

Apibendrinant galima teigti, kad siekiant karjeros tikslų bet kurioje veiklos srityje aktualios yra šios bendrosios kompetencijos: valdyti laiką ir kitus išteklius; taikyti įvairius streso valdymo būdus sudėtingose situacijose; spręsti konfliktus; formuoti darbo ir mokymosi komandas, bendradarbiauti; kūrybiškai spręsti problemas. Taip pat, svarbu jau nuo mažumės grūdinti asmenis aplinkų keitimo keliamais į šūkiams streso įvaldymu ir mokėjimo prisitaikyti.

2.3. Karjeros kompetencijų ugdymo galimybės neformaliajame švietime

Plačios ugdymo karjerai integravimo į dalykus galimybės, pedagoginio personalo kvalifikacija ir mokyklos ir neformaliojo švietimo paslaugų teikėjų kultūra sudaro sąlygas skirtingai organizuoti ugdymo procesą mokymo įstaigoje, siekiant ugdymo karjeros tikslų. Ugdymo sąlygos, kuriomis realizuojama ugdymo karjerai programa, turi įtakos ugdymo karjerai įgyvendinimo modelio pasirinkimui.

Cituojant autorių Labukaitės ir Augustinienės (2005) mintis galima, teigti, kad „asmeninės, socialinės, edukacinės ir profesinės karjeros kompetencijų ugdymas yra būtina sėkmingos viso gyvenimo karjeros prielaida, vadinasi, ir ugdymo karjerai rezultatas. Tik

turėdamas šiuos gebėjimus, paauglys ar jaunuolis gali tapti savarankiška asmenybe, galinčia vadovauti savo gyvenimui, spręsti sudėtingas situacijas, priimti karjeros sprendimus, planuoti savo karjerą ir nuolat atnaujinti savo pasaulį bei nuolat keistis. Visa tai ugdyti – didelį ne tik šeimos, bet ir švietimo įstaigos atsakomybę,, (Labukaitė ir Augustinienė, 2005). Autorės teigia, kad didelį įnašą karjeros kompetencijų ugdymui turi netik šeima, mokykla, profesinio konsultavimo centrai, bet ir jaunimo įstaigos, kitaip vadinamosios neformaliojo švietimo įstaigos, kurios vykdo įvairius būrelius ir jų metu betarpiškai vykdo karjeros kompetencijų ugdymą (Labukaitė ir Augustinienė, 2005).

Pagal 2012 metais dr. Stanišauskienė, dr. Statauskienė, S. Likienė, A. Naseckaitė, parengtą ugdymo karjerai programą, ugdymo karjerai programą galima realizuoti pagrindinio, vidurinio ugdymo bendrosiose programose, profesinio mokymo programose viename ar keliuose dalykuose bei pritaikant gali būti sėkmingai realizuojama ir neformaliojo švietimo veikloje, įtraukiant karjeros kompetencijų ugdymą į daugelį veiklos sričių.

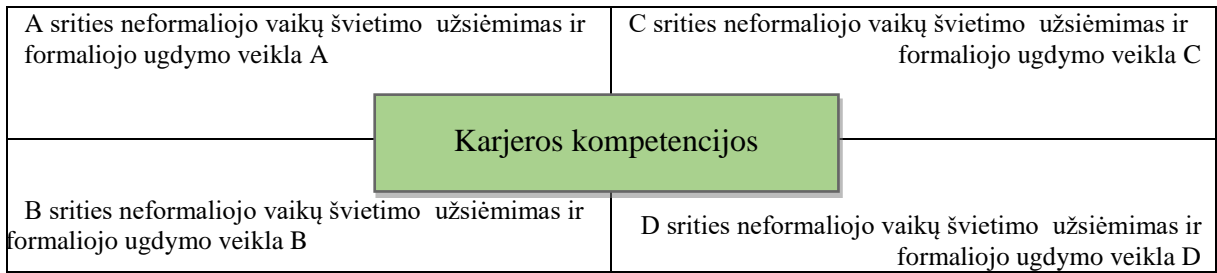
Jeigu ugdymo karjerai programa įtraukiama į vieną neformaliojo vaikų švietimo užsiėmimą, karjeros kompetencijas ugdanti veikla pateikiama vienos srities aspektu. Tokio modelio taikymas sudaro sąlygas formuoti mokinių karjeros kompetencijas tik siauroje, atitinkamo užsiėmimo srityje, suteikiant galimybę vieno užsiėmimo neformaliojo vaikų švietimo būrelio vadovui imtis atsakomybės už mokinių pasiekimų ugdymą dėstomo dalyko ribose, detalizuoti ugdymo karjerai programos temas konkrečiau dalyko pavyzdžiu (žr. 7 pav.).

7 pav. Ugdymo karjerai integravimo modelis vieno dėstomo dalyko ar neformalaus ugdymo kontekste.

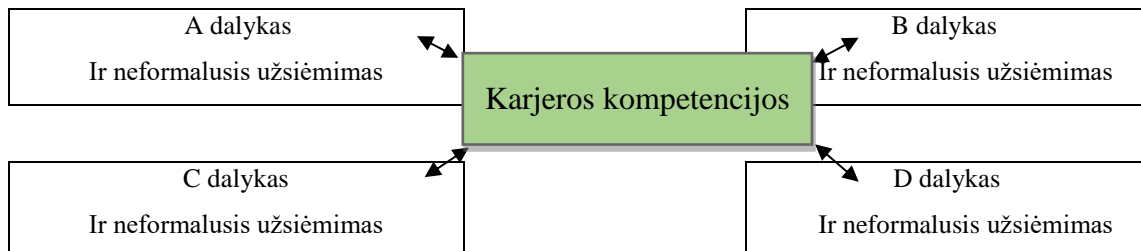
Šaltinis: Stanišauskienė ir kt., 2012

Jeigu ugdymo karjerai integruojamoji programa įtraukiama į kelis neformaliojo vaikų švietimo užsiėmimus, karjeros kompetencijas ugdanti veikla pateikiama kelių sričių aspektu. Tokio modelio taikymas sudaro sąlygas formuoti mokinių karjeros kompetencijas platesnėje perspektyvoje, sudaromos galimybės ugdyti gebėjimus, nagrinėti medžiagą įvairiuose kontekstuose. Dirbant pagal šį modelį, tikslą galima pasiekti taupant mokinių laiką, mažinant mokymosi krūvius, išvengiant nereikalingų pasikartojimų, tačiau neformaliojo švietimo pedagogai privalo derinti veiklos turinį, siekti sudaryti visuminį nagrinėjamos temos vaizdą (žr. 8 pav.):

8 pav. Ugdymo karjerai integravimo modelis kelių dėstomų dalykų kontekste
Šaltinis: Stanišauskienė ir kt., 2012

Jeigu ugdymo karjerai programa integruojama į visus pagrindinio, vidurinio ugdymo bendrųjų programų ar profesinio mokymo dalykus ir neformalųjį švietimą, sukuriama bendra vizija (žr. 9 pav.). ir mokinių tikėtini mokinių pasiekimai ugdymo karjerai srityje – patys geriausi.

9 pav. Ugdymo karjerai integravimo modelis kelių dėstomų dalykų kontekste ir neformaliajame švietime
Šaltinis: Stanišauskienė ir kt., 2012

Aktualios temos gali būti nagrinėjamos nuolat, ne tik per bendrojo lavinimo ir profesinio mokymo dalykų pamokas, bet ir neformaliajame vaikų švietime, gyvenime. Tokio modelio taikymas sudaro sąlygas visų mokyklos mokytojų bendradarbiavimui, bendram veiklos planavimui, veiksmingai komunikacijai, bendradarbiaujant neformaliojo švietimo atstovams su formaliojo ugdymu. Būtina sėkmingo ugdymo turinio integravimo sąlyga yra mokytojų bendradarbiavimas.

Apibendrinant galima teigti, kad karjeros kompetencijų ugdymas turėtų būti nuolat integruojamas tiek formaliojo, tiek neformaliojo vaikų švietimo srityse ir visuose vaiko vystymosi amžiaus etapuose. Karjeros kompetencijų ugdymas turi būti neatsiejamas nuo mokinio kasdienybės, nuolat diegiamas, atkartojamas ir atpažįstamas.

3.NEFORMALIOJO UGDYMO PEDAGOGŲ POŽIŪRIS Į KARJEROS KOMPETENCIJŲ UGDYMĄ: EMPIRINIO TYRIMO REZULTATAI

3.1. Empirinio tyrimo metodika

T. Tamošiūnas (2003) rekomenduoja aprašant tyrimo metodiką, pateikti pakankamai daug informacijos, nuosekliai aprašyti žingsnius, kad esant reikalui būtų galima tyrimą pakartoti ir įvertinti metodikos tinkamumą. Kadangi ne visada aišku, kuris metodikos aspektas įtakos duomenų rinkimo bei jų paieškos kokybę, todėl pravartu kuo daugiau ją aprašyti.

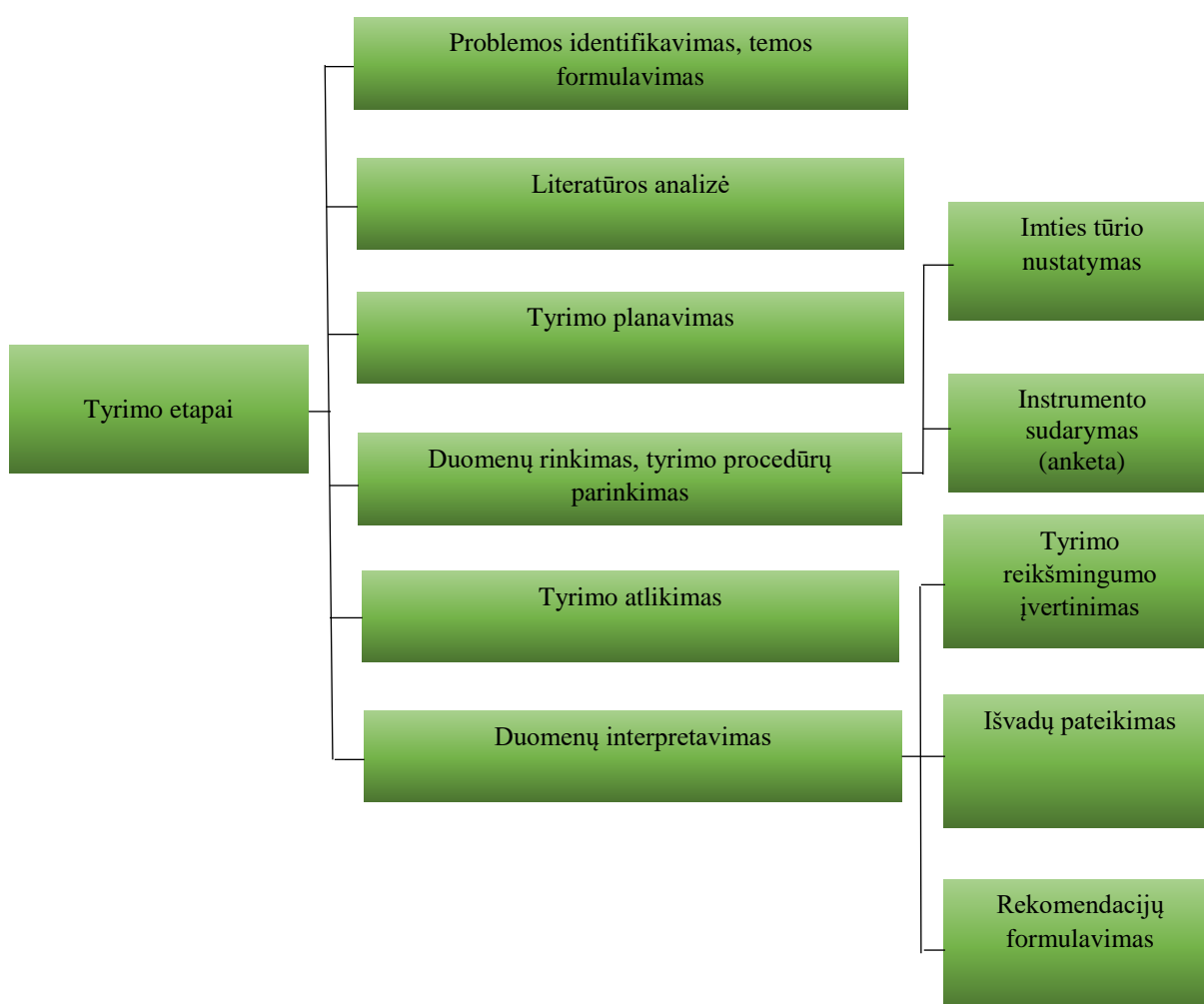
Kiekybinis tyrimas buvo pasirinktas, siekiant atskleisti tyrimo tikslą ir perteikti neformaliojo ugdymo pedagogų požiūrį į karjeros kompetencijų ugdymą. Pasak K. Kardelio (2005) skirtingai nuo kokybinių tyrimų, kiekybiniam tyrimui labiau būdingas siekis ieškoti tiriamo reiškinių požymių, kurie gali būti pateikiami įvairiais dydžiais, kurie gali būti išreikšti skaičiais ir matuojami. Todėl kiekybinio tyrimo mokslinę vertę nusako kiekybiniai rodikliai. Be to kiekybinis tyrimas yra labiau struktūrizuotas ir suplanuotas, nes tyrimo metodai bei duomenų matavimo priemonės paprastai būna sukonstruotos, įvertintos ir numatytos dar prieš tyrimą. Tiriant kiekybiškai, užduodami konkretūs, siauri, specifiniai klausimai ir į juos tikimasi gauti tikslūs, vienareikšmius atsakymus. Kokybinių tyrimų metodai yra itin lankstūs, kadangi yra orientuoti į interpretaciją ir nukrypimą, o ne į matavimus; į procesą, o ne į išvadą; atkreipia dėmesį į situacijos ir elgesio ryšį, kuris daro didžiausią įtaką patirties formavimui. (Paulauskienė, 1996).

Tyrimo metodas. Tyrimo tikslui atskleisti buvo pasitelkta elektroninė anoniminė anketinė apklausa. Šis būdas buvo parinktas dėl to, kad tai yra bene mažiausiai laiko (tiek tyrėjo, tiek respondento), transporto, kopijavimo ir kitų sąnaudų reikalaujantis būdas nuomonėms surinkti. Respondentai gali atsakyti į anketos klausimus jiems patogiu laiku, patogioje vietoje. Taip pat, prioritetą suteikė ir galimybė išvengti pakartotino anketos pildymo, kadangi yra sukurtas nustatymas, kad respondentui leisti anketą užpildyti tik vieną kartą. Taip pat, svarbus faktorius lėmęs elektroninės anketos pasirinkimą, kaip tyrimo metodą, kad sistema *Apklausk.lt* pati užkoduoja duomenis ir suteikia galimybę juos importuoti į duomenų apdorojimo programas, taip pat duomenų rinkimo grįžtamasis ryšys ir sekimas, iliustruojant juos diagramomis ir procentinėmis išraiškomis jau nuo pirmos pilnai užpildytos anketos.

Tyrimo atlikimo eiga. K. Kardelis (2005) rekomenduoja, prieš atliekant bet kokį tyrimą apgalvoti tyrimo atlikimo eigą: procedūrinius klausimus, numatyti priemones bei tyrimo metodus, rezultatus ir jų interpretavimą. Mokslinėje praktikoje nėra vieno bendro visiems atvejams tinkančio tyrimo modelio (schemos), kaip organizuoti tyrimą. Kiekvienas tyrimą

atliekantis autorius gali sukurti savo tyrimo proceso struktūrą. Tačiau jis nebus labai nutolęs nuo tradicinio modelio etapų, gal bus kiek detaliau pateiktas ar apjungti etapai. L. Cohlen ir L. Manion (1997) išvelgia net aštuonis tyrimo eigos etapus: 1) Problemos indentifikavimas, vertinimas ir formulavimas; 2) Tyrimu interesuotų asmenų diskusija; 3) Literatūros tyrimo tema apžvalga; 4) Tyrimo planavimas; 5) Duomenų rinkimo metodų bei tyrimo procedūrų parinkimas; 6) Vertinimo būdų parinkimas; 7) Tyrimo projekto įgyvendinimas; 8) Duomenų interpretacija.

10 paveiksle pateiktas šio **tyrimo dizainas**, kuriame atsispindi tyrimo atlikimo etapai (žr. 10 pav.):

10 pav. Tyrimo etapai.

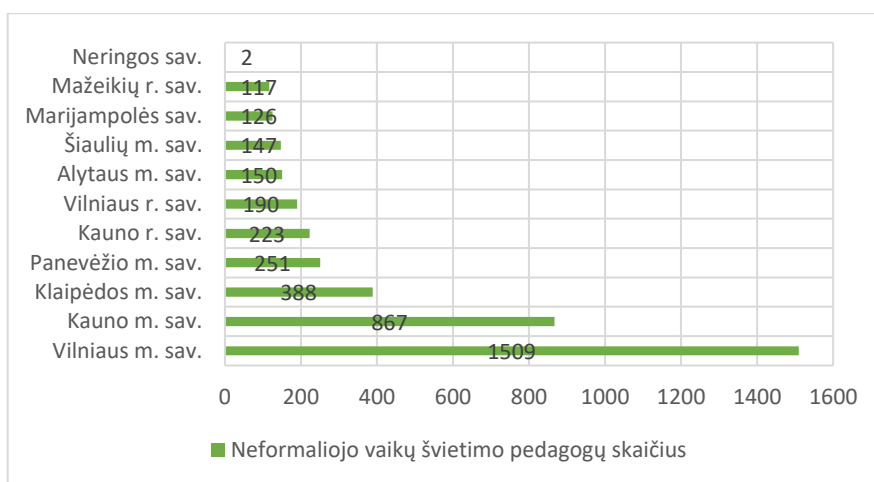
Šaltinis: pagal L. Cohlen ir L. Manion (1997).

Tyrimo etapų susidėliojimas ne tik suteikia galimybę struktūriškai susidėlioti tyrimo eigą, bet ir pasiekti kiekviename etape išsiskeltą tikslą, sekimą ir sėkmingą judėjimą link rezultatų gavimo. Kiekvieno paveiksle pažymėto etapo pavadinimas interpretuoja, iliustruoja

etapui numatytą tikslą, pavyzdžiui etapas „problemos indentifikavimas“, įpareigoja identifikuoti problemą, literatūros analizės etapas – analizuoti temos apskleidimui aktualius straipsnius, norminę literatūrą, išvadų pateikimas – suformuluoti temos atskiedimui aktualias išvadas ir t.t.

Tiriamieji ir tyrimo imtis. Tamošiūnas (2003) atkreipia dėmesį, kad labai svarbu atliekant tyrimą nurodyti ne tik tyrimo organizavimo tvarką, metodikos tikslingumą, bet ir įvardinti tiriamųjų kontingentą, pateikiant jų charakteristikas, apibrėžiant tiriamųjų kategorijas. Taigi, kaip jau minėta skyriaus pradžioje šio tyrimo eigoje bus gilinamasi į Vilniaus miesto savivaldybei priklausančių ir iš Neformaliojo vaikų švietimo paslaugų plėtros projekto dalinį finansavimą gaunančių neformaliojo vaikų švietimo pedagogų požiūrį, ugdant karjeros kompetencijas savo ugdomoje srityje. Taigi sostinės neformaliojo švietimo pedagogus galima suskirstyti į sporto, muzikos, meninės, kalbų mokymosi, technikos, modeliavimo, informatikos ir kitas sritis. Ir kaip traktuojama Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (2005) ir Švietimo įstatyme (2011) tai neformaliojo švietimo pedagogai yra įvairaus amžiaus asmenys dirbantys pagal neformaliojo švietimo programas, turintys pedagoginį išsilavinimą, atitinkamos patirties, ir (arba) išklausęs švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka pedagoginių ir psichologinių žinių kursą arba asmenys baigę neformaliojo ugdymo kursus ir turintys tai patvirtinantį pažymėjimą.

Bendradarbiaujant su projekto „Neformaliojo vaikų švietimo paslaugų plėtra“ (toliau Projektas) vykdytoju Neformaliojo vaikų švietimo centru, mokslinės tiriamosios praktikos metu buvo suteikta galimybė susipažinti su visu, Vilniaus miesto savivaldybėje neformaliojo vaikų švietimo programas, finansuojamas iš Europos sąjungos lėšų, vykdančių užsiėmimus vadovų sąrašu. 151 neformaliojo vaikų švietimo paslaugų teikimo įstaigoje (asociacijos, viešosios įstaigos, biudžetinės įstaigos, laisvieji mokytojai) užsiėmimus veda 1509 neformaliojo švietimo pedagogai. Neformaliojo ugdymo veiklų įvairovė ir aptarnaujančiųjų pedagogų kiekis buvo lemiamas faktorius apsisprendžiant dėl tiriamųjų. Norint atskleisti neformaliojo ugdymo pedagogų požiūrį į karjeros kompetencijų ugdymą neformaliojo užsiėmimo veikloje buvo pasirinkta didžiausia Lietuvos savivaldybė. Siekiant tausoti laiko resursus, bei įvertinti kuo įvairesnį pedagogų požiūrį, perteikti jų nuomonę, tyrimas atliktas Vilniaus savivaldybės mastu (vykdomos net 258 akredituotos įvairaus profilio neformaliojo švietimo programos, kuriose dalyvauja per 22,7 tūkstančių mokinių, kuriuos ugdo net 1509 pedagogai, kai tuo tarpu Neringos savivaldybėje tik 2 programos – 25 mokiniai, kuriuos kuruoja tik 2 pedagogai) (žr. 11 pav.).

11 pav. Neformaliojo vaikų švietimo pedagogų pasiskirstymas pagal didžiausias savivaldybes.

Šaltinis: Projekto „Neformaliojo vaikų švietimo paslaugų plėtra“ duomenimis, 2019.

Kadangi tiksliai buvo žinoma kokie ir kiek neformaliojo švietimo pedagogų sudaro tiriamąją visumą, vadovaujantis kiekybinės perspektyvos kanonais prieš pradėdant duomenų rinkimą buvo atlikta neformaliojo vaikų švietimo pedagogų, vykdančių savo užsiėmimus Vilniaus miesto savivaldybėje atranka, pasirenkant tikimybinės atrankos strategiją. Atsižvelgiant į atsitiktinės (paprastosios ir sisteminės), stratifikuotos/sluoksninės bei lizdinės atrankų sąlygą, kad vykdant tikimybinės atrankas būtina turėti tiriamosios visumos narių sąrašą, buvo vertintos visos tikimybinės **atrankos strategijos**. Iš pradžių atsižvelgiant į patogumo principą buvo pasirinkta „Lizdinė“ atranka, kadangi jos esmė – atrinkti ne pavienius tiriamosios visumos narius ar elementus, bet jų grupes (lizdus) (Čekanavičius, 2006). Tokia atranka galima, kuomet tiriamosios populiacijos nariai gali būti natūraliai suskirstyti ar susiskirstę į formalias ar neformalias grupes, šiuo atveju, vedantys užsiėmimus vienoje neformaliojo švietimo paslaugų teikimo įstaigoje pedagogai. Tačiau įvertinus riziką dėl galimo duomenų nereprezentyvumo, kad vienos įstaigos gali būti visiškai netaikomi karjeros kompetencijos ugdymo elementai buvo apsispręsta atrinkti respondentus pasitelkiant sistemingosios atrankos (imties) principą, kuris pasak autorių Čekanavičiaus ir Murausko (2006) yra gana paprastas. Tai paprasto atsitiktinio būdo modifikacija. Čia iš populiacijos sąrašo tiriamieji parenkami ne atsitiktinai, bet pagal tam tikrą sistemą (Kardelis, 2005). Pagal neformaliojo vaikų švietimo pedagogų sąrašą, išskaičiuotu intensyvumo principu, kad išlaikyti reikiamą respondentų imtį buvo planuotas apklausti kas 4 respondentas ($1509:316= 4,7753$). Kadangi Vilniaus miesto savivaldybės, kaip ir kiekvienos Projekte dalyvaujančios savivaldybės neformaliojo vaikų švietimo pedagogų sąrašai pagal mokinių skaičių yra atnaujinami kiekvieno einamojo mėnesio paskutinę dieną, todėl išlaikomos pagrindinės, tikimybinei atrankai naudojamo sąrašo, charakteristikos. Sąrašas yra išsamus, tai yra apimantis visus tiriamosios visumos elementus ir

patikimas, tai yra toks, kuriame nėra klaidų, tokių, kaip įtraukti neegzistuojantys elementai ar kita (Kompiuterizuota kokybinių duomenų analizė, 2008). Galiausiai stebint žemą respondentų aktyvumą, anketų pagal sistemingą atranką silpną grįžtamumą buvo perorientuota tyrimo strategija į **paprastąją atsitiktinę** atranką, persiunčiant anketos nuorodą likusiems Vilniaus miesto neformaliojo švietimo pedagogams, kol buvo sulauktas reikiamas respondentų kiekis.

Atliekant empirinį tyrimą buvo parinkta atsitiktinė generalinės aibės dalis (imtis) t.y. neformaliojo vaikų švietimo pedagogų kiekis, taip pat buvo iširtas jų požiūris į karjeros kompetencijų ugdymą neformaliajame švietime ir apie gautus rezultatus buvo sprendžiama apie požiūrio pasiskirstymą visoje generalinėje aibėje (Rašymas ir kt., 1993).

Imties tūris buvo nustatytas, pasitelkiant Kardelio (2007) pateiktą Paniotto formulę:

$$n = \frac{1}{\Delta^2 + \frac{1}{N}}$$

kurioje:

n – imties dydis;

Δ – leidžiamas paklaidos dydis (5%);

N – generalinė aibė (Vilniaus miesto savivaldybės neformaliojo vaikų švietimo pedagogų skaičius).

$$316 = \frac{1}{0,05^2 + \frac{1}{1509}}$$

Pritaikant Paniotto formulę, gauta, jog norint gauti statiškai patikimus duomenis, o gautus tyrimo rezultatus taikyti visai generalinei aibei, reikia apklausti ne mažiau kaip 316 tiriamųjų. Imties dydžio apskaičiavimo teisingumas buvo patikrintas, pritaikant elektronines imties tūrio išskaičiavimo skaičiuoklę (Elektroninė imties dydžio skaičiuoklė, 2019). Gautas rezultatas buvo mažesnis dešimties respondentų skirtumu, todėl siekiant tyrimo tikslumo buvo apklausti 316, o ne 306 respondentai.

Tyrimo instrumentas. Anketa buvo sudaryta laikantis anketos bendrųjų reikalavimų ir klausimų paruošimo rekomendacijų. Kardelis (2005) atkreipia dėmesį, kad parengus anketą privalo būti atlikti žvalgomieji tyrimai, padedantys patikrinti anketos klausimų kokybę. Todėl siekiant išsiaiškinti ar respondentams bus aiškūs ir suprantami klausimai, kiek maždaug laiko užtruks atsakymų pateikimas, pilotinė anketa, suderinus su Neformaliojo švietimo centro direktoriumi, buvo pateikta Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centro

būrelio vadovams. Atkreipiu dėmesį, kad Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centras, kaip suinteresuota įstaiga, kadangi vykdo Projektą, nėra Europos sąjungos paramos gavėjas, todėl šios įstaigos būrelių vadovai nėra populiacijos dalis. Testuojant internetinę anketą, buvo sulaukta pastabų dėl anketos, todėl kai kurie anketos klausimai buvo supaprastinti, patikslinti, o kai kurių net atsisakyta, įvertinus, kad klausimas neduos jokios pridėtinės vertės tiriamuoju aspektu, keli klausimai buvo apjungti į vieną.

Anketa sudaryta norint atskleisti neformalaus ugdymo pedagogų požiūrį į karjeros kompetencijų ugdymą neformaliajame vaikų švietime bei savo kvalifikacijos tobulinimą šioje srityje. Klausimyną sudaro 17 uždarų klausimų: klausimas filtru, pagrindinių klausimų bloko, papildomo klausimų bloko bei demografinių klausimų bloko. Pagrindinių klausimų blokas skirtas neformalaus ugdymo pedagogų požiūriui į karjeros kompetencijų ugdymą neformaliajame vaikų švietime atskleisti. Papildomų klausimų blokas skirtas respondentų, kaip neformaliojo švietimo pedagogų, savo kvalifikacijos tobulinimo poreikiui atskleisti. (žr. 8 lentelę):

8 lentelė. Anketos neformalaus ugdymo pedagogams struktūra

Šaltinis: Sukurta pačios autorės pagal anketą (Žr. 2 priedą))

Anketos dalis	Tikslas	Anketos klausimas
Klausimas filtru		
Pagrindinė dalis: Neformalaus ugdymo pedagogų požiūris į ugdymo karjerai kompetencijų ugdymą	Išsiaiškinti pedagogų požiūrį į neformalų vaikų švietimo paskirtį	2. Jūsų manymu, neformaliojo vaikų švietimo paskirtis yra?
	Išsiaiškinti ar neformaliojo švietimo pedagogas integruoja savo vadovaujamoje veikloje ugdymo karjerai kompetencijas	3. Ar integruojate karjeros kompetencijų ugdymą į neformaliojo vaikų švietimo veiklas? 4. Jūsų manymu, kiek svarbu neformaliojo vaikų švietimo metu ugdyti šias karjeros kompetencijas? 5. Įvertinkite, kiek Jūs neformaliojo vaikų švietimo veiklos metu skirate dėmesio šių mokinio gebėjimų ugdymui. 6. Įvertinkite kiek šie metodiniai yra svarbūs karjeros kompetencijų ugdymui, neformaliame vaikų švietime? 7. Ar organizuodami neformaliojo vaikų švietimo veiklą, vadovaujate ugdymo karjerai programa ? 9. Kiek sutinkate ar nesutinkate su nuomone, kad į neformaliojo vaikų švietimo veiklas turėtų būti integruojamas karjeros kompetencijų ugdymas?
Papildoma dalis: Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo poreikis siekiant tobulinti neformalaus ugdymo užsiėmimus	Išsiaiškinti pedagogų kvalifikacijos tobulinimo poreikį mokinių karjeros kompetencijų ugdymui.	12. Ar lygiagrečiai dirbate ir formaliajame ugdyme? 8. Kokias kompetencijas reikėtų tobulinti Jums, kaip neformaliojo švietimo pedagogui, norint integruoti ugdymą karjerai į neformalų vaikų švietimą?
Demografiniai klausimai.		

Tyrimo instrumente pateikti klausimai suformuluoti remiantis atliktąja mokslinės literatūros analize. 6 ir 8 klausimai suformuluoti remiantis Varnagirytės (2009), Ruškaus ir kt. (2009) atliktais tyrimais bei Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija (2005) ir yra skiriami išsiaiškinti, kiek metodiniai principai yra svarbūs karjeros kompetencijų ugdymui, neformaliajam vaikų švietimui. 3, 4, 7 ir 10 klausimų pagrindas - Ugdymo karjerai programa (2014). 9 klausimas parengtas remiantis Mokytojo profesijos kompetencijos aprašo (2007) nuostatomis išelminuojant profesinę kompetenciją. Demografinių klausimų blokas sudarytas iš klausimų apie pedagogų kvalifikacinę kategoriją, darbo krūvį, turimą pedagoginį darbo stažą. Formuluojuant remtasi galiojančiais norminiais dokumentais (Valstybės ir savivaldybių įstaigų darbuotojų darbo apmokėjimo ir komisijų narių atlygio už darbą įstatymas, 2020).

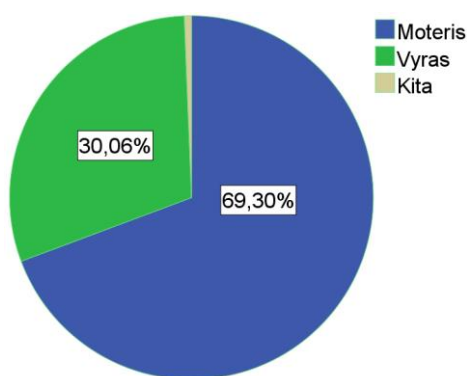
Tyrimo organizavimas. Tyrimas atliktas 2020 m. kovo 15 d. – 2020 m. balandžio 4 d. Apklausa organizavo ir elektroninę anketą puslapyje *Apklausk.lt* sudarė bei respondentams anketos nuorodą el. paštu siuntė pats tyrėjas. Tyrimo metu elektroninę anketą užpildė 321 respondentas, tačiau penkiems respondentams automatiškai buvo nutrauktas anketos pildymas, kadangi jie nedirba neformaliojo vaikų švietimo srityje (suveikė klausimas filtras „Aš nedirbu neformaliojo švietimo pedagogu“). Todėl duomenų analizės metu buvo analizuojamos tik 316 anketų, kurios pilnai atitiko reikiamą respondentų kiekį. Anketos duomenys užkoduoti naudojantis *Apklausk.lt* puslapio suteikiamomis galimybėmis, užkoduoti duomenys buvo importuoti į *Excel programą*, o iš jos į *IMB SPSS Statistics (Version 23) programą*. Šios programos pagalba duomenys buvo apdoroti, pasitelkiant statistinėmis bei klausimų gretinimo galimybėmis. Visos teisingai užpildytos anketos buvo analizuojamos, o surinkti duomenys pateikti tik apibendrinti ir naudoti tik moksliniais tikslais.

Tyrimo etika. Atliekant tyrimą buvo paisoma tyrimo etikos principų. Charles (1999) pateikia net 13 esminių tyrimo etikos principų suskirstydamas juo į keturias kategorijas. Tyrimo metu buvo garantuotas respondentų anonimiškumas ir konfidencialumas, pastarasis pagal Charles (1999) klasifikaciją patenka į teisinių principų kategoriją ir įvardijamas, kaip slaptumas. Elektroninėje erdvėje pateiktą anketą respondentai galėjo pildyti savo artimoje aplinkoje, jiems priimtinu laiku, taip buvo garantuojamas jų privatumas, paliekant teisę patiems apsispręsti kiek plačiai išsakyti savo pažiūras, nuomonę, požiūrį, atsižvelgiant į privatumo principą, formuluojuant anketos klausimus buvo laikytasi klausimo formulavimo rekomendacijų, kurios skatina palikti respondentui galimybę išvengti atsakymo (pvz. „Nežinau“, „Sunku atsakyti“ (Kardelis, 2005). Tačiau elektroninės anketos būdu renkant duomenis išauga anketos **ribotumai** ir kyla **rizika**, kad respondentas nepabaigs atsakinėti anketos, arba pabaigęs negrąžins siuntėjui, arba atsakinės nesąžiningai, suveiks anketos efektas (Kardelis, 2005) (kai nori pasirodyti pranašesniu, atsakingiau dirbančiu, nei yra natūralioje

veikloje, darbinėje aplinkoje). Nesąžiningumas tik iškraipys tyrimo rezultatus, paskatins suformuluoti klaidingas išvadas visai generalinei aibei.

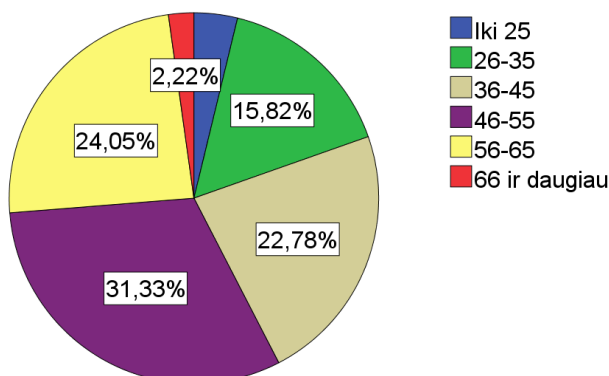
3.2. Empirinio tyrimo rezultatai

Buvo apklausti 316 pedagogų iš skirtingų neformaliojo vaikų švietimo sričių. Didžiausia dalis apklaustųjų buvo moterys, kurios sudarė net 69,3 proc. visų apklaustųjų pedagogų (žr. 12 paveikslą):

12 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį (proc.)

Nustatyta, kad didžioji dalis respondentų (31,33 proc.) priklauso 46-55 metų amžiaus grupei (žr. 13 pav.). Kiek mažiau respondentų priklauso 36-45 (22,78 proc.) ir 56-65 (24,05 proc.) metų amžiaus grupėms. Respondentai iki 25 metų sudarė tik 3,8 proc. apklaustųjų. Tyrime dalyvavo tik 15,82 proc. 26-35 metų amžiaus respondentų. Apibendrinant pažymėtina, kad didžioji dalis tyrime dalyvavusiųjų yra vyresni nei 35 metų asmenys.

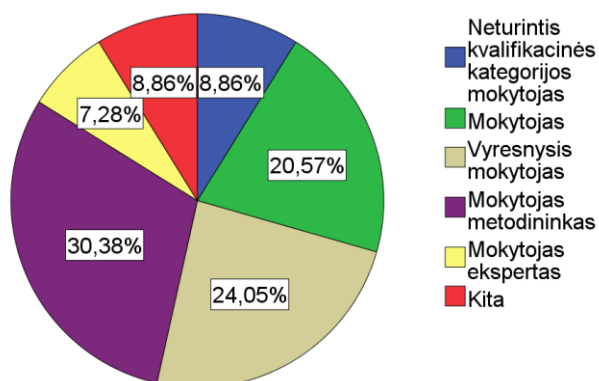

13 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių (proc.)

Pagrindė apklausoje dalyvavusieji yra 54,5 proc. pedagogai turinys vyr. mokytojo ir mokytojo metodininko kvalifikacinę kategoriją. Apskritai mokytojų metodininkų ugdytinių

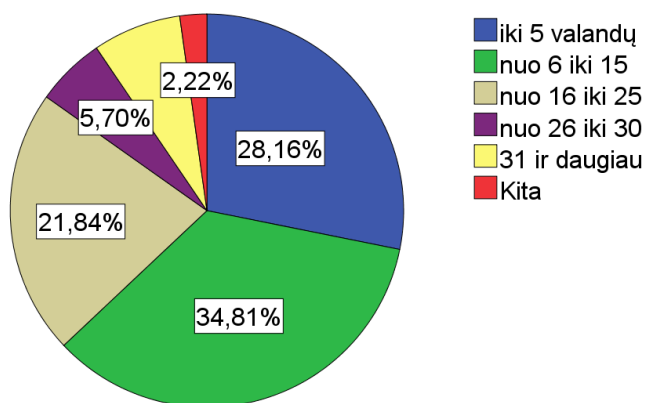
mokinius pagal neformaliojo švietimo veiklas yra beveik trečdalis (30,4 proc.) tai ta pedagogų dalis, kuri aktyviausi nebijantys išbandyti naujoves, nebijantys naujovių, sugebantys prisitaikyti ir perprasti, tuo tarpu mokytoju neturinčiu kvalifikacines kategorijos yra vos 8,9 proc. (žr. 14 pav.).

14 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal kvalifikacinę kategoriją (proc.)

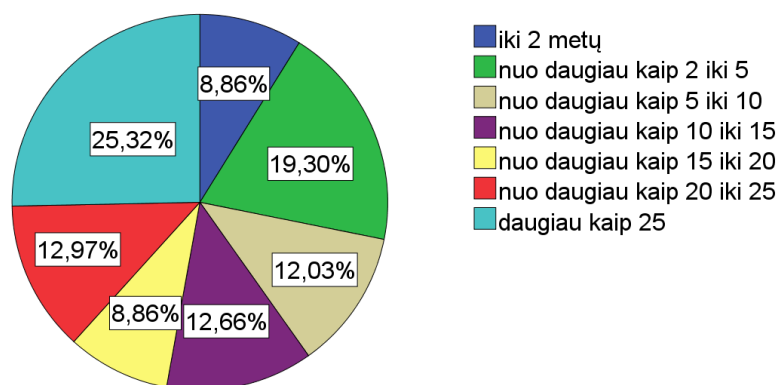
Apklausoje dalyvavusių pedagogų pasiskirstymas pagal tai kiek valandų dirba per savaitę neformaliojo švietimo pedagogu, matoma, kad didžioji dalis pedagogų dirba nuo 6 iki 15 valandų (34,81 proc.) (žr. 15 pav.). Taip pat, nemaža dalis apklaustųjų dirba iki 5 valandų per savaitę (28,16 proc.). Dirbančiųjų nuo 16 iki 25 valandų yra 21,84 proc., o nuo 26 iki 30 valandų tik 2,70 proc. respondentų. Mažiausiai pasitaikė pedagogų dirbančių 31 ir daugiau valandų per savaitę ir tai sudaro tik 2,22 proc. visų tyrime dalyvavusių pedagogų.

Taigi, dauguma pedagogų dirba iki 25 valandų per savaitę, tai sudaro net 84,81 proc. visų respondentų.

15 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal turimą darbo krūvį per savaitę (proc.)

16 paveiksle pedagogų pasiskirstymas proc. pagal patirtį neformaliojo vaikų švietimo srityje metais: iki 2 metų – 8,86 proc., nuo daugiau kaip 2 iki 5 – 19,30 proc., nuo daugiau kaip iki 10 – 12,03 proc., nuo daugiau kaip 10 iki 15 – 12,66 proc., nuo daugiau kaip 15 iki 20 – 8,86 proc., nuo daugiau kaip 20 iki 25 – 12,97 proc., daugiau kaip 25 – 25,32 proc.

16 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal patirtį metais neformaliojo vaikų švietimo srityje (proc.)

Didžiausia dalis pedagogų (25,32 proc.) turi daugiau nei 25 metų patirtį dirbant neformaliojo vaikų švietimo srityje. Pedagogų dalis, dirbanti iki 2 metų ir dalis dirbančių nuo daugiau kaip 15 iki 20 metų yra vienoda (8,86 proc.). Pagrindinė respondentų dalis (52,85 proc.) yra pedagogai turintys iki 15 metų patirties neformaliojo švietimo srityje.

Tyrimu siekta nustatyti, su kokio amžiaus mokiniais dirba neformaliojo švietimo pedagogai (žr. 9 lentelė). Nustatyta, kad su mokiniais iki 6 metų dirba 15,80 proc., su 7-10 metų mokiniais - 72,75 proc., su 11-15 metų paaugliais - 76,30 proc., su 16-18 metų mokiniais - 46,20 proc. ir su neįgaliais iki 25 metų - 6,6 proc. respondentų.

9 lentelė. Pedagogų pasiskirstymas pagal mokinių amžiaus grupes (proc.)

Vaikų amžiaus grupė	Iki 6 m.	7-10 m.	11-15 m.	16-18 m	Iki 25 m. neįgalūs
Pedagogų dalis, proc.	15,80%	72,25%	76,30%	46,20%	6,60%

Dažniausiai pasitaikiusi kontaktinė grupė, su kuria dirba apklausoje dalyvavusieji neformaliojo švietimo pedagogai buvo tarp 11-15 metų mokiniai (76,30 proc. apklaustųjų), rečiausiai pasitaikiusi auditorija - darželinukai (15,80 proc. pedagogų).

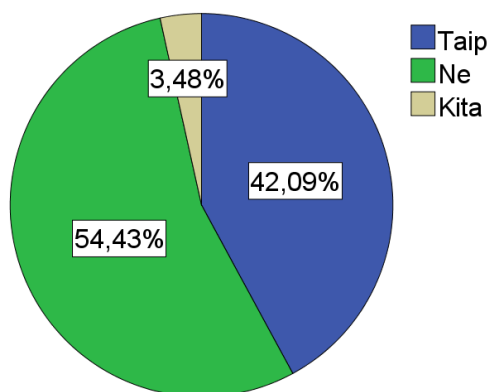
Analizuojant tyrimo rezultatus nustatyta, kad choreografijos veiklas organizuoja 7,9 proc. respondentų, dailės – 13 proc., Etnokultūros - 2,5 proc., gamtos ir ekologijos - 5,7 proc., informacinių technologijų – 4,7 proc., kalbų – 4,1 proc., Medijų – 2,5 proc., Muzikos – 25,9 proc., pilietiškumo – 6,6 proc., Saugaus eismo – 1,6 proc., Sporto 22,2 proc. teatro- 5,1 proc., techninės kūrybos – 5,7 proc., technologijų – 10,1 proc., turizmo ir kraštotyros 6,3 proc. kita – 7,3 proc. (žr. 10 lentelė).

10 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal būrelių veiklos sritis (proc.)

Neformaliojo vaikų švietimo sritis	Choreografija	Dailė	Etnokultūra	Gamta, ekologija	Informacinės technologijos	Kalbos	Medijos	Muzika	Pilietiškumas	Saugus elisas	Sportas	Teatras, drama	Techninė kūryba	Technologijos	Turizmas ir kraštotyra	Kita (įrašykite)
Pedagogų pasiskirstymas proc.	7,9	13	2,5	5,7	4,7	4,1	2,5	25,9	6,6	1,6	22,2	5,1	5,7	10,1	6,3	7,3

Tyrimo duomenų analizė atskleidė, kad daugiausia tyrime dalyvavusių pedagogų buvo iš muzikos ir sporto srities, atitinkamai 25,9 proc. ir 22,2 proc.

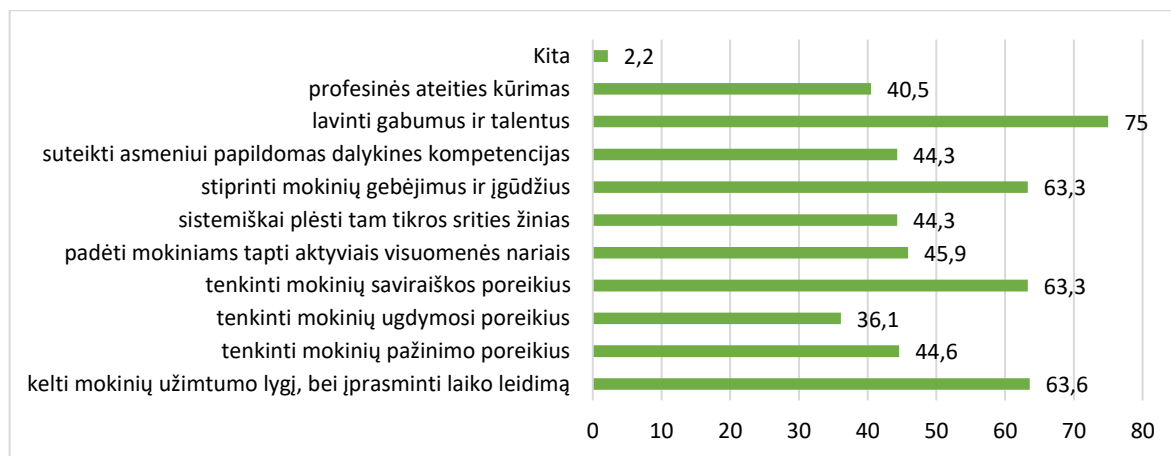
Nustatyta, kad didžioji dalis respondentų (54,43 proc.) dirba tik neformaliajame švietime, tuo tarpu 42,09 proc. dirba lygiagrečiai ir neformaliajame, ir formaliajame švietime (žr. 17 pav.) Likusieji 3,48 proc. apklaustųjų pasisakė, kad kažkada yra dirbę formaliajame švietime, bet šiuo metu nebedirba.

17 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal ugdymo sritis (proc.)

Taigi daugiau kaip pusė apklaustųjų neformaliojo švietimo pedagogų (54,43 proc.) dirba tik neformaliojo švietimo sferoje ir su formalioju neturi jokio ryšio.

Atliekant tyrimą siekta išanalizuoti neformaliojo vaikų švietimo pedagogų nuomonę apie neformaliojo vaikų švietimo paskirtį (žr. 18 pav.). Nuomonė pasiskirstė sekančiai: kelti mokinių užimtumo lygį, bei įprasinti laiko leidimą - 63,6 proc., tenkinti mokinių pažinimo poreikius - 44,6 proc., tenkinti mokinių ugdymosi poreikius - 36,1 proc., tenkinti mokinių saviraiškos poreikius - 63,3 proc., padėti mokiniams tapti aktyviais visuomenės nariais - 45,9 proc., sistemiškai plėsti tam tikros srities žinias - 44,3 proc., stiprinti mokinių gebėjimus ir įgūdžius - 63,3 proc., suteikti asmeniui papildomas dalykines kompetencijas - 44,3 proc., lavinti gabumus ir talentus - 75 proc., profesinės ateities kūrimas - 40,5 proc., kita - 2,2 proc.:

18 pav. Pedagogų nuomonės pasiskirstymas apie neformaliojo vaikų švietimo paskirtį (proc.)

Išanalizavus rezultatus, galima teigti, kad dauguma neformaliojo švietimo pedagogų mano, kad nuomone neformaliojo švietimo paskirtis yra lavinti gabumus ir talentus (75 proc.). Įprasminti mokinių laiko leidimą (63,6 proc.), tenkinti mokinių saviraiškos poreikius (63,3 proc.), stiprinti mokinių gebėjimus ir įgūdžius (63,3 proc.) yra antras pagal populiarumą nuomonės apie neformaliojo vaikų švietimo paskirtį. Mažiausiai dėmesio susilaukusi neformaliojo vaikų švietimo paskirtis yra tenkinti mokinių ugdymosi poreikius (36,1 proc.).

Norint išsiaiškinti neformaliojo vaikų švietimo pedagogų požiūrį į neformaliojo vaikų švietimo paskirtį pagal dėstomą veiklą buvo sugerinta neformaliojo vaikų švietimo pedagogų nuomonė apie neformaliojo vaikų švietimo paskirtį su jų dėstoma būrelio kryptimi.

Analizuojant tyrimo rezultatus pagal pedagogų požiūrį į neformaliojo vaikų švietimo paskirtį ir dėstomą sritį (žr. 3 priedą), nustatyta, kad daugumai pedagogų neformaliojo vaikų švietimo paskirtis siejasi su užimtumo lygio, prasmingo laiko leidimo, mokinio saviraiškos poreikių tenkinimo, mokinių gebėjimų ir įgūdžių stiprinimo bei gabumų ir talentų lavinimo. Tuo tarpu, mokinių ugdymosi poreikių tenkinimas ir profesinės ateities kūrimas susilaukė mažiausiai dėmesio, tarp visų tyrime dalyvavusių respondentų. Galima daryti prielaidą, kad neformaliojo vaikų švietimo būrelių vadovai nesieja ugdytinių ateities su savo dėstomu dalyku ir nenukreipia tos profesijos linkme. Nustatyta, kad neformaliojo vaikų švietimo pedagogai iš menų ir etnokultūros požiūris apie ateities kūrimą ugdomoje srityje yra mažas, itin mažas dailės, teatro ir etnokultūros srityse. Meno srities atstovai, mano kad pagrindė jų veiklos yra orientuotos į mokinių saviraiškos poreikių tenkinimą, gabumų ir talentų lavinimą, užimtumo lygio didinimą bei laiko leidimo įprasminimą (žr. 3 priedą).

Atlikus papildomą testą, kuris parodo ar yra ryšys tarp atitinkamų elementų (pagal Čekanavičių (2006) ar turimas empirinis skirstinys suderinamas su teoriniu modeliu), buvo nustatyta, kad tarp neformaliojo vaikų švietimo pedagogų turimos kvalifikacijos ir neformaliojo

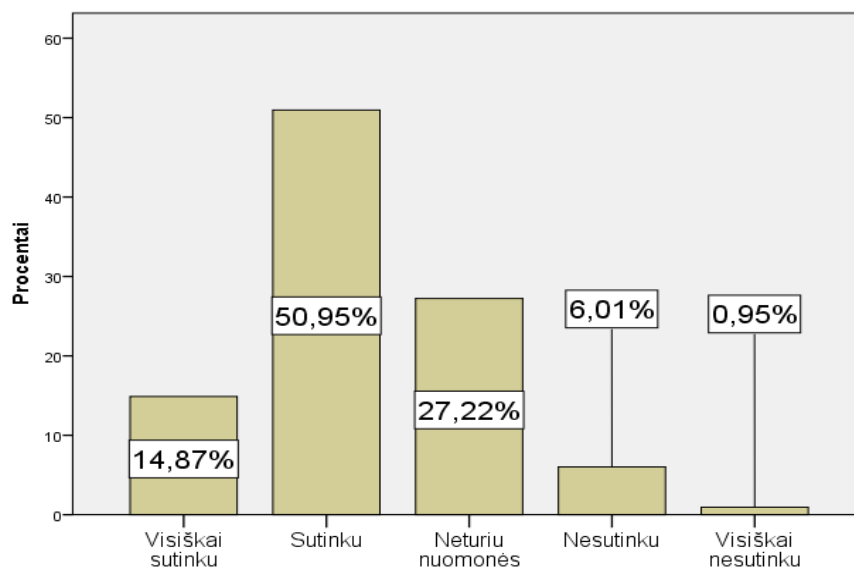
vaikų švietimo paskirties, suteikti asmeniui papildomas dalykines kompetencijas yra statistiškai reikšmingas skirtumas. Ryšį patvirtina χ^2 reikšmė, kuri yra (0,003), o tai yra mažiau už $p = 0,05$ (žr. 11 lentelę):

11 lentelė. Ryšys tarp pedagogų turimos kvalifikacinės kategorijos ir noro suteikti papildomas dalykines kompetencijas auklėtiniams

Chi-Square Test	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	18,230 ^a	5	,003
Likelihood Ratio	18,641	5	,002
Linear-by-Linear Association	1,671	1	,196
N of Valid Cases	316		

Pastaba. a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 10,19.

Tyrimu siekta išsiaiškinti respondentų požiūrį į karjeros kompetencijų ugdymo integravimą neformaliojo vaikų švietimo veiklose (žr. 19 pav.). Nustatyta, kad neformaliojo švietimo pedagogų visiškai sutinkančių yra 14,87 proc., sutinkančių – 50,95 proc., 27,22 proc. pedagogų neturintys nuomonės, 6,01 proc. - nesutinka ir 0,95 proc. visiškai nesutinka su nuomone, kad į neformaliojo švietimo veiklas turi būti integruojamas karjeros kompetencijos.

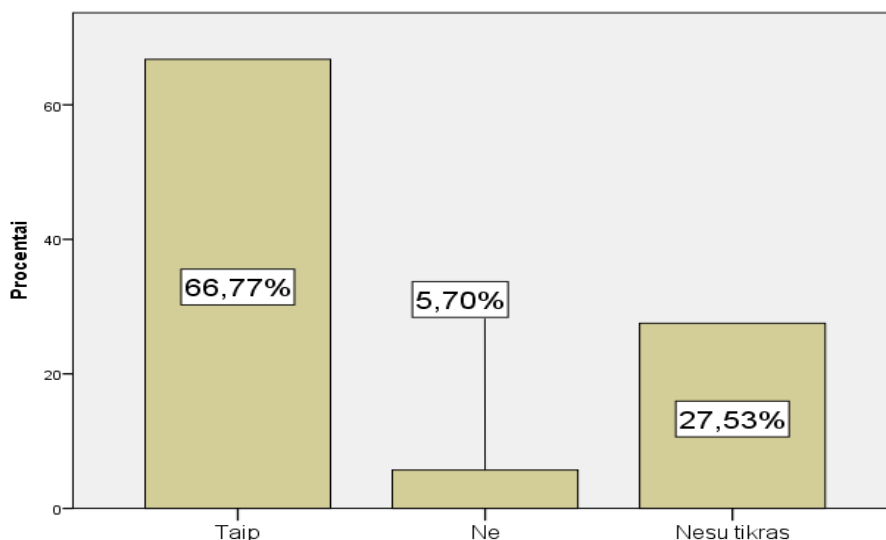

19 pav. Pedagogų nuomonės pasiskirstymas dėl karjeros kompetencijų integravimo neformaliajame vaikų švietime (proc.)

Apibendrinant galime teigti, kad didesnė dalis pedagogų (65,82 proc. visų respondentų) pritaria, kad į neformaliojo švietimo veiklas turi būti integruojamas karjeros kompetencijų ugdymas.

Tyrimo rezultatų analizė atskleidė, kad daugiau kaip pusė apklausoje dalyvavusių pedagogų integruoja karjeros kompetencijų ugdymą ir tai sudaro 66,77 proc. visų apklaustųjų

(žr. 20 pav.). Tuo tarpu, tvirtai pasisakinusiųjų, kad netaiko yra 5,70 proc. apklaustųjų. Pastebėtina, kad susidarė net 27,5 proc. visų apklaustųjų pedagogų, kurie pasisakė, kad nėra tikri, kad savo veikloje taiko kompetencijas.

20 pav. Pedagogų dalis integruojančių karjeros kompetencijų ugdymą į savo veiklas (proc.)

Galima daryti prielaidą, kad net 87 pedagogai (27,53 proc.) yra pasimetę ties karjeros kompetencijų ugdymu arba jiems trūksta žinių kompetencijoms atpažinti jas savo veiklose.

Sudėjus 12 lentelės stulpelių (labai svarbu ir svarbu) reikšmes pagal atskiras kompetencijas buvo gauti duomenis apie karjeros kompetencijų svarbumą: Savęs pažinimo kompetencija 95 proc., Karjeros galimybių pažinimo – 87 proc., Karjeros planavimo- 74,1 proc. ir Karjeros įgyvendinimo – 85,8 proc.

12 lentelė. Pedagogų nuomonė apie karjeros kompetencijų ugdymo svarbumą neformaliajame vaikų švietime (proc.)

Karjeros kompetencija	Labai svarbu	Svarbu	Nei svarbu, nei nesvarbu	Nesvarbu	Visai nesvarbu
Savęs pažinimo	53,5%	41,5%	4,4%	0,3%	0,3%
Karjeros galimybių pažinimo	31,3%	55,7%	11,4%	1,3%	0,3%
Karjeros planavimo	22,2%	51,9%	22,2%	3,5%	0,3%
Karjeros įgyvendinimo	32,3%	53,5%	10,8%	1,9%	1,6%

Atlikus analogišką veiksmą su stulpelių reikšmėmis (nesvarbu ir visai nesvarbu) buvo gauti duomenys apie karjeros kompetencijų nesvarbumą neformaliajame vaikų švietime: Savęs pažinimo kompetencija 0,6 proc., Karjeros galimybių pažinimo – 1,6 proc., Karjeros planavimo- 3,8 proc. ir Karjeros įgyvendinimo – 3,5 proc.

Tyrimo rezultatų analizė atskleidė, kaip pasiskirsto pedagogų neturinčių nuomonės apie karjeros kompetencijų ugdymo svarbumą dalys, pagal kiekvieną karjeros kompetenciją. Savęs pažinimo kompetencija - 4,4 proc., Karjeros galimybių pažinimo – 11,4 proc., Karjeros planavimo- 22,2 proc. ir Karjeros įgyvendinimo – 10,8 proc. (žr. 12 lentelę).

Matome, kad neformaliojo vaikų švietimo pedagogų požiūris į karjeros kompetencijų svarbą neformaliame vaikų švietime yra labai aukštas - daugiau negu 85 proc., išskyrus, karjeros planavimo kompetenciją (74,1 proc.). Bet jis išlieka vis tiek, aukštas palyginus su kitų respondentų nuomonėmis (nesvarbu ir visai nesvarbu). Pastebėtina, kad yra gan didelis procentas (22,2%) pedagogų, kurie yra neapsisprendę dėl karjeros planavimo kompetencijos ugdymo svarbumo neformaliajame vaikų švietime.

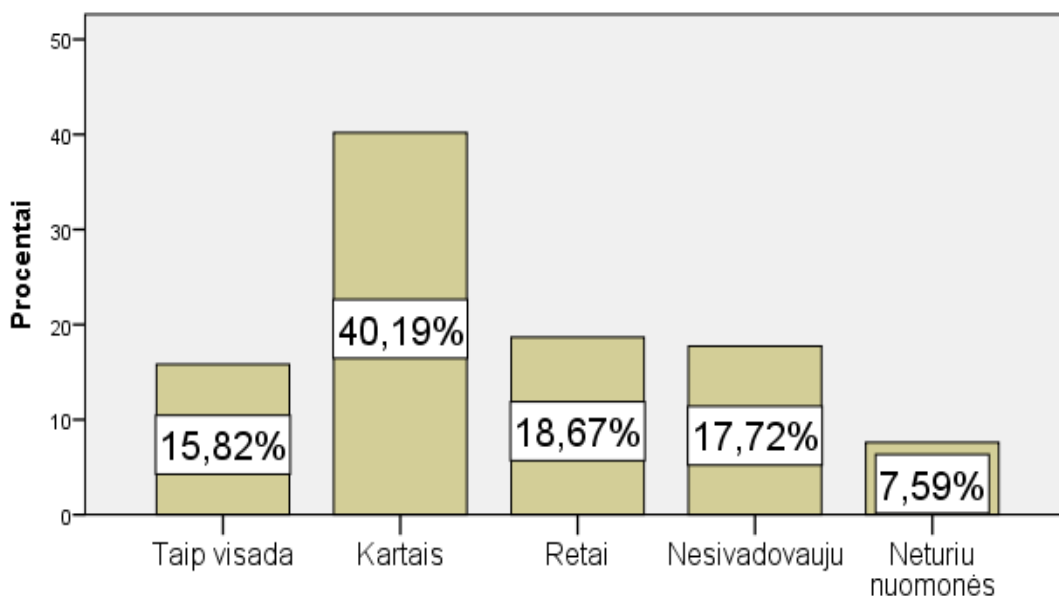
Siekiant išsiaiškinti, sutinkančių ir visiškai sutinkančių su nuomone, kad į neformaliojo vaikų švietimo veiklas turėtų būti integruojamas karjeros kompetencijų ugdymas, pedagogų dalį ir integruojančių karjeros kompetencijų ugdymą į savo vykdomas neformaliojo švietimo veiklas buvo išrinkti duomenys (žr. 13 lentelę):

13 lentelė. Integruojančių arba neintegruojančių karjeros kompetencijų ugdymą ir sutinkančių ar nesutinkančių, kad į neformaliojo vaikų švietimo veiklas turi būti integruojamos karjeros kompetencijų ugdymas pedagogų dalis (proc.)

		Kiek sutinkate ar nesutinkate su nuomone, kad į neformaliojo vaikų švietimo veiklas turėtų būti integruojamas karjeros kompetencijų ugdymas?				
		Visiškai sutinku	Sutinku	Neturiu nuomonė	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Ar integruojate karjeros kompetencijų ugdymą į neformaliojo vaikų švietimo veiklas?	Taip	9,49%	33,86%	18,67%	4,43%	0,32%
	Ne	0,32%	3,16%	1,90%	0,00%	0,32%
	Nesu tikras	5,06%	13,92%	6,65%	1,58%	0,32%

Tyrimo metu nustatyta, kad respondentų, integruojančių ugdymo karjerai kompetencijas į neformaliojo vaikų švietimo veiklas ir sutinkančių su nuomone, kad į neformaliojo vaikų švietimo veiklas turi būti integruojamos kompetencijos visiškai sutinkančių arba sutinkančių yra 43,35 proc. (visiškai sutinku ir sutinku) pedagogų nuo visų tyrime dalyvavusių respondentų skaičiaus, tai sudaro beveik pusę apklaustųjų. Taip pat, matoma, kad pedagogų kiekis, kurie netaiko ir nesutinkančių su nuomone, kad tai nereikia daryti yra vos vienas respondentas (0,32 proc.). Tuo tarpu, 18,7 proc. pedagogų integruoja karjeros kompetencijas, bet jie neturi nuomonės ar į neformaliojo vaikų švietimo veiklas turėtų būti integruojamos kompetencijos (žr. 13 lentelę).

Tyrimo duomenys parodė, kad visada besivadovaujančiųjų ugdymo karjerai programa savo organizuojamoje neformaliojo vaikų švietimo veikloje, sudaro - 15,82 proc., kartais besivadovaujančiųjų – 40,19 proc., retai- 18,67 proc., nesivadovaujančiųjų – 17,72 proc. neturinčių nuomonės 7,59 proc. (žr. 21 pav.):

21 pav. Pedagogų pasirinkimo pasiskirstymas pagal ugdymo karjerai programos naudojimo dažnumą, organizuojant neformaliojo vaikų švietimo veiklas (proc.)

Tyrimo rezultatų analizė atskleidė, kad didžioji dalis 58,86 proc. pedagogų vadovaujasi ugdymo karjerai programa tik fragmentiškai (kartais ir retai besivadovaujančių pedagogų dalis kartu). Nesivadovaujančiųjų ir neturinčių nuomonės pedagogų dalis kartu sudaro 25,31 proc. visų respondentų, o tai yra 9,49 proc. daugiau negu visada besivadovaujančiųjų karjeros ugdymui programa (žr. 21 pav.).

Neformaliojo švietimo pedagogų, kurie tvirtai teigia, kad organizuodami savo veiklas vadovaujasi ugdymo karjerai programa yra vos 15,82 proc. (nuolat besivadovaujančių buvo tik 50 pedagogų). Tarp tų, kurie organizuodami savo veiklas, visada vadovaujasi ugdymo karjerai programa ir visiškai sutinkančių, kad tinkamai elgiasi (visiškai sutinka arba sutinka 45 respondentai) yra net 90 proc. 10 proc. vadovaujasi, bet nesutinka arba neturi nuomonės, kad į neformaliojo švietimo veiklas turi būti integruojamas kompetencijų ugdymas (žr. 14 lentelę):

14 lentelė. Pedagogų nuomonė apie ugdymo karjerai programos vadovavimąsi ir sutinkančių ar nesutinkančių su nuomone, kad į neformaliojo vaikų švietimo veiklas turėtų būti integruojamas karjeros kompetencijų ugdymas, dalis (proc.)

		Kiek sutinkate ar nesutinkate su nuomone, kad į neformaliojo vaikų švietimo veiklas turėtų būti integruojamas karjeros kompetencijų ugdymas?				
		Visiškai sutinku	Sutinku	Neturiu nuomonės	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Ar integruojate karjeros kompetencijų ugdymą į neformaliojo vaikų švietimo veiklas?	Taip visada	34,00%	56,00%	6,00%	4,00%	0,00%
	Kartais	15,75%	66,14%	14,96%	3,15%	0,00%
	Retai	8,47%	35,59%	47,46%	8,47%	0,00%
	Nesivadovauju	7,14%	32,14%	44,64%	12,50%	3,57%
	Neturiu nuomonės	4,17%	41,67%	45,83%	4,17%	4,17%

Galima daryti prielaidą, kad likęs 10 proc. pedagogų nesupranta, kad vykdo ugdymo karjerai kompetencijas pagal ugdymo karjerai programą. Taip pat, peršasi nuomonė, kad tai ta dalis pedagogų, kurie netaiko ugdymo karjerai kompetencijų arba jų elementų savo veikloje, o tik traktuoja, kad vadovaujasi (nesiskaito, kad integruoji jei tik teigti, kad vadovaujiesi, bet faktiškai to nedarai). Šiuo atveju, šių klausimų sugretinimą galima laikyti kontroliniu klausimu.

Tęsiant duomenų analizę matoma, kad 40,19 proc. (127 respondentai) visų tyrime dalyvavusių pedagogų, vadovaujasi ugdymo karjerai programa tik fragmentiškai. Tik kartais taikančių, bet iš tikrųjų teigiančių, kad nesutinka su nuomone, kad karjeros kompetencijų taikymas neformaliajame švietime yra reikšmingas ir duoda pridėtinę vertę ugdytiniui arba nesutinkančių su tuo yra 18,1 proc. Tai yra 19 pedagogų neturinčių nuomonės ir 4 nesutinkantys iš 127 pedagogų, kurie kartais besivadovauja ugdymo karjerai programa. (žr. 15 lentelę).

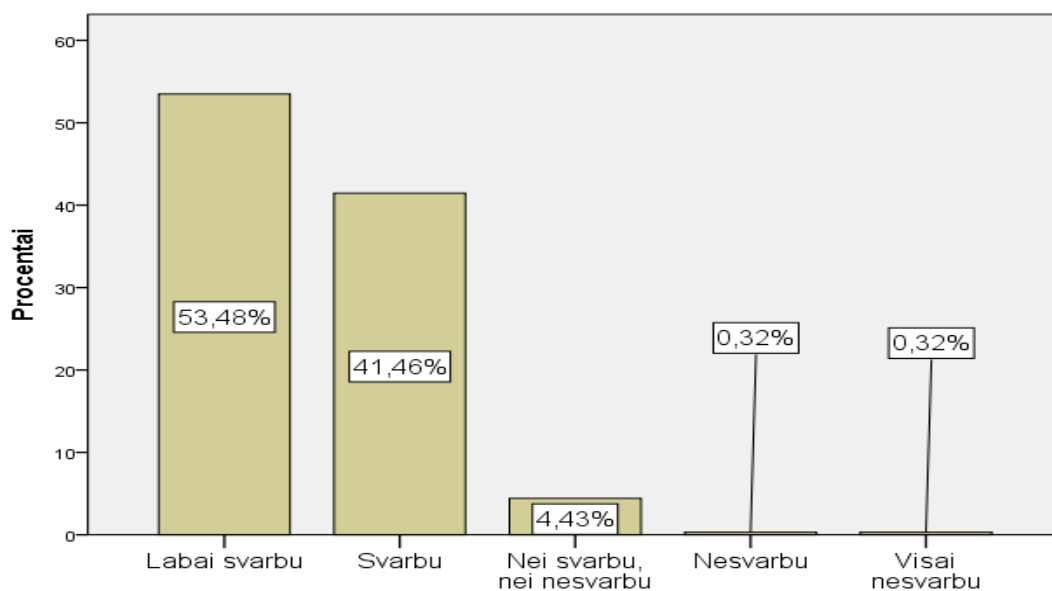
15 lentelė. Pedagogų nuomonė apie ugdymo karjerai programos vadovavimąsi ir sutinkančių ar nesutinkančių su nuomone, kad į neformaliojo vaikų švietimo veiklas turėtų būti integruojamas karjeros kompetencijų ugdymas

		Kiek sutinkate ar nesutinkate su nuomone, kad į neformaliojo vaikų švietimo veiklas turėtų būti integruojamas karjeros kompetencijų ugdymas?					Iš viso
		Visiškai sutinku	Sutinku	Neturiu nuomonės	Nesutinku	Visiškai nesutinku	
Ar integruojate karjeros kompetencijų ugdymą į neformaliojo vaikų švietimo veiklas?	Taip visada	17	28	3	2	0	50
	Kartais	20	84	19	4	0	127
	Retai	5	21	28	5	0	59
	Nesivadovauju	4	18	25	7	2	56
	Neturiu nuomonės	1	10	11	1	1	24

Įvertinus pedagogų nuomones ties klausimais: ar integruojate karjeros kompetencijų ugdymą, ar organizuodami neformaliojo vaikų švietimo veiklą, vadovaujate ugdymo karjerai programa ir ties klausimu kiek sutinkate ar nesutinkate su nuomone, kad į

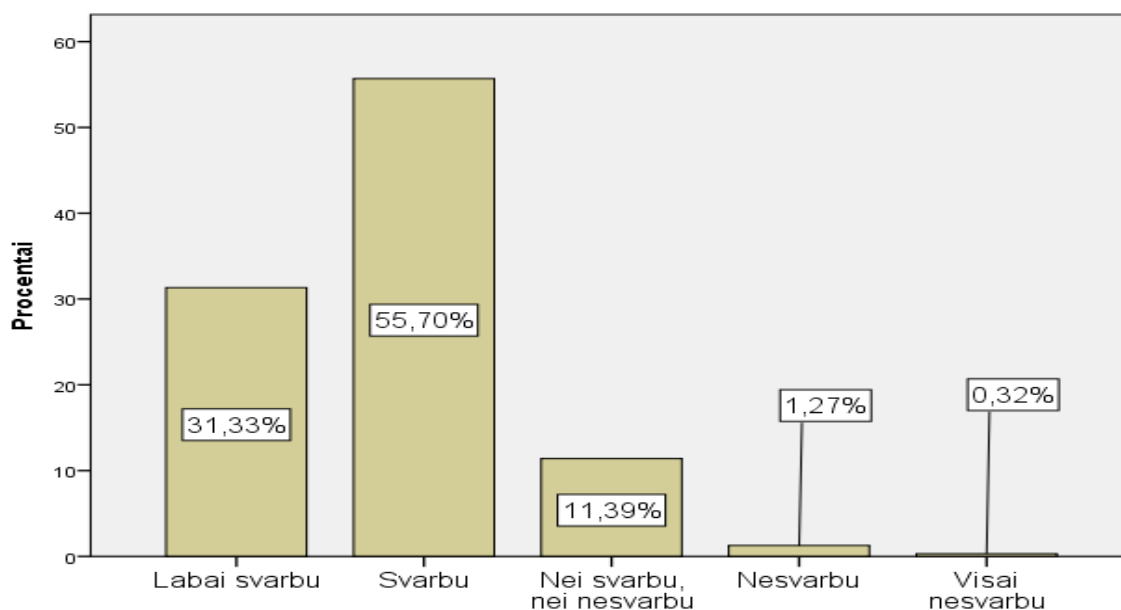
neformaliojo švietimo veiklas turėtų būti integruojamos karjeros kompetencijų (žr. 13 ir 14 lenteles) ir pasvėrus jų pasisakymus ties šiais klausimais kyla poreikis, ištirti kaip tyrime dalyvavusieji pedagogai taiko ugdymo karjerai kompetencijas savo veiklose bei atskleisti jų požiūrį.

Išanalizavus detalizuotą klausimą kiek pedagogų manymu yra svarbu taikyti kiekvieną atskirą karjeros kompetenciją paaiškėjo, kad **savęs pažinimo kompetenciją** laiko svarbia ir labai svarbia ugdyti neformaliojo vaikų švietimo veikloje yra net 94,94 procentai pedagogų. Požiūris, kad visai nesvarbu ir nesvarbu taikyti mokiniams pažinti karjerai svarbias asmenybės charakteristikas, pažinti socialinę aplinką ir socialinius vaidmenis yra tik dviejų respondentų nuomonė (po 0,32 proc.) (žr. 22 pav.):

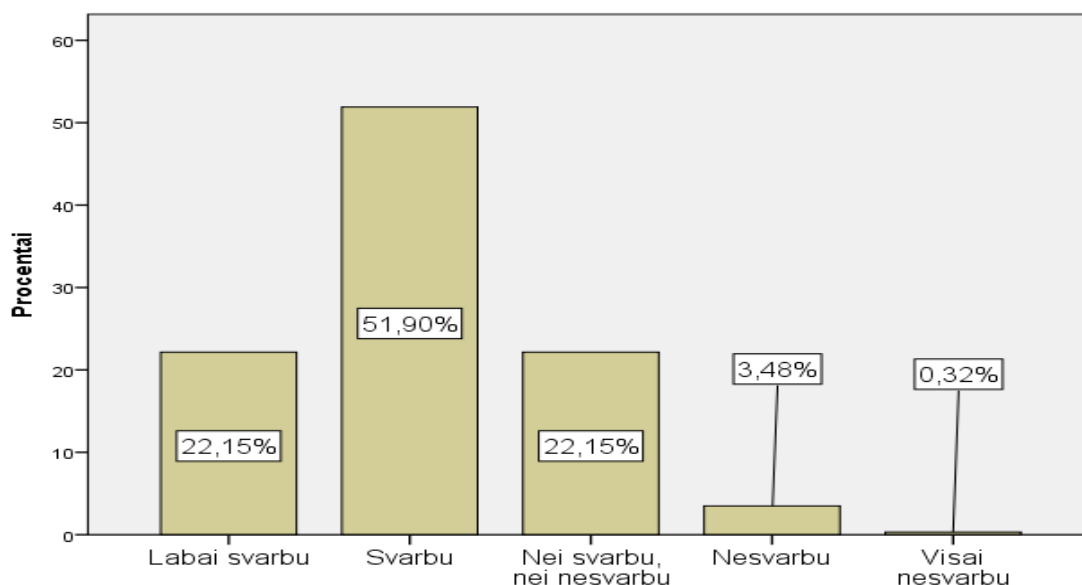
22 pav. Savęs pažinimo kompetencijos taikymo svarbumas neformaliajame vaikų švietime (proc.)

Panaši situacija yra ir su **karjeros galimybių pažinimo kompetencija**. Manančių, kad svarbu ir labai svarbu yra 87,03 proc., o tam nepritarančių, kad reikia mokinius ugdyti ieškoti ir efektyviai naudoti karjeros informaciją, pažinti mokymosi visą gyvenimą galimybes, pažinti kintantį darbo pasaulį yra tik 5 respondentai, tai sudaro vos 1,6 proc. apklaustųjų pedagogų Vilniaus mieste (žr. 23 pav.).

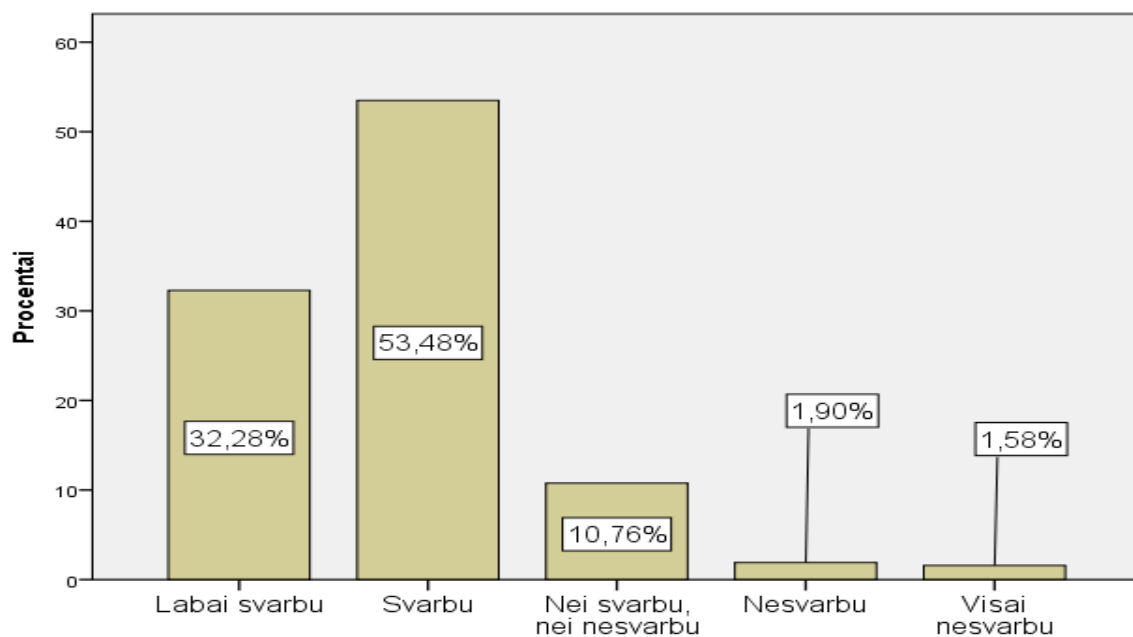
23 pav. Karjeros galimybių pažinimo kompetencijos taikymo svarbumas neformaliajame vaikų švietime (proc.)

Tyrimo rezultatų analizė atskleidė, kaip pasiskirto pedagogų nuomonė analizuojant **karjeros planavimo kompetenciją**. Nesutinkančių su poreikiu ugdyti neformaliojo švietimo veiklose mokinių įgūdžius tokius, kaip kelti gyvenimo ir karjeros tikslus, priimti karjeros sprendimus, sudaryti ir atnaujinti karjeros planą, yra 3,8 proc., o neapsisprendusių (nuomonė, kad tai nei svarbu nei nesvarbu) ir pareiškusių, kad tai yra nesvarbu ir visai nesvarbu neformaliajame vaikų švietime yra ženkliai daugiau nei vertinant prieš tai pateiktas kompetencijas (25,95 proc. visų apklaustųjų) (žr. 24 pav.).

24 pav. Karjeros planavimo kompetencijos taikymo svarbumas neformaliajame vaikų švietime (proc.)

Respondentų nuomone, ketvirtosios **karjeros įgyvendinimo kompetencijos** reikalingumą, apimančią taikyti ir tobulinti karjerai svarbiausias mokinių bendrąsias kompetencijas, sėkmingai pereiti iš mokyklos ar kitą karjeros mokymosi aplinką, efektyviai ieškoti darbo, mokėti pristatyti save svarbia laiko 85,76 proc. visų apklaustųjų (žr. 25 pav.):

25 pav. Karjeros įgyvendinimo kompetencijos taikymo svarbumas neformaliajame vaikų švietime (proc.)

Apibendrinat galime teigti, kad vertinant kiekvieną karjeros kompetenciją atskirai, didžioji dalis neformaliojo švietimo pedagogų mato jas svarbiomis ir reikalingomis ugdyti mokinių neformaliojo švietimo veiklose. Labiausiai svarbia pripažinta savęs pažinimo kompetencija, už kurią pasisakė, kad svarbu ir labai svarbu net 300 pedagogų ir tai sudaro net 94,94 proc. visų tyrime dalyvavusių Vilniaus miesto įvairaus profilio neformaliojo vaikų švietimo pedagogų, dirbančių su skirtingo amžiaus vaikas (žr. 12 lentelę).

Dabar ištyrime kokio amžiaus grupėse karjeros kompetencijos yra intensyviausiai taikomos, nustatant su kokio amžiaus vaikais dirbantys pedagogai labiausiai praktikuoja ugdymo karjerai elementus. Taigi 16,14 proc. pedagogų dirbančių su centru, kurio amžius iki 6 metų mano, kad **savęs pažinimo kompetencija** tokio amžiaus vaikams yra labai svarbi arba svarbi (labai svarbu ir svarbu eilučių suma nuo visų respondentų) (žr. 16 lentelę). Nesusidarykim klaidingos nuomonės, kad skaičius yra mažas. Tik 16,14 proc. išsiskaičiuoja, kadangi apklausoje dalyvavo tik 16,77 proc. visų apklaustųjų pedagogų, kurie dirba su darželinio amžiaus vaikais. Iš 53 apklaustųjų darželinukų ugdytinių manančių, kad nei svarbu, nei nesvarbu savęs pažinimo kompetenciją taikyti pasisakė tik du respondentai. Taigi net 96,23 proc. (laikančių savęs pažinimo kompetenciją labai svarbia arba svarbia iš pedagogų

skaičiaus dirbančių su tokio amžiaus vaikais) pedagogų dirbančių su mažamečiais vaikais laiko svarbia savęs pažinimo kompetenciją. Didelis pedagogų skaičius, taikantis savęs pažinimo kompetenciją leidžia daryti prielaidą, kad pedagogai suvokia, kad sensitivityvojo amžiaus periode (4-6 metai) itin sparčiai formuojasi fiziniai, socialiniai, emociniai ir pažintiniai vaiko gebėjimai. Tai patvirtina ir teoriniu aspektu nusistovėjusias tiesas, kad šiuo amžiaus tarpsniu asmuo yra atviriausias ir imliausias įvairioms įtekmėms (Jonytienė, 2004).

16 lentelė. Pedagogų karjeros kompetencijų nuomonės svarbumo pasiskirstymas pagal mokinių amžiaus grupes

	Kompetencija	Iki 6 m.	7-10 m.	11-15 m.	16-18 m	Iki 25 m. neįgalūs	Iš viso
Savęs pažinimo	Labai svarbu	32	119	135	82	11	379
	Svarbu	19	103	98	61	7	288
	Nei svarbu, nei nesvarbu	2	5	7	3	3	20
	Nesvarbu	0	1	0	0	0	1
	Visai nesvarbi	0	1	1	0	0	2
	Iš viso	53	229	241	146	21	
Karjeros galimybių pažinimo	Labai svarbu	16	72	83	52	5	228
	Svarbu	29	132	129	77	14	381
	Nei svarbu, nei nesvarbu	8	21	27	17	1	74
	Nesvarbu	0	3	1	0	1	5
	Visai nesvarbi	0	1	1	0	0	2
	Iš viso	53	229	241	146	21	
Karjeros planavimo	Labai svarbu	9	49	55	31	5	149
	Svarbu	34	125	125	82	10	376
	Nei svarbu, nei nesvarbu	9	48	53	29	5	144
	Nesvarbu	1	6	7	4	1	19
	Visai nesvarbi	0	1	1	0	0	2
	Iš viso	53	229	241	146	21	
Karjeros įgyvendinimo	Labai svarbu	12	72	81	45	7	217
	Svarbu	33	127	131	86	10	387
	Nei svarbu, nei nesvarbu	7	22	23	12	3	67
	Nesvarbu	0	4	3	1	1	9
	Visai nesvarbi	1	4	3	2	0	10
	Iš viso	53	229	241	146	21	

Koncentre 7-10 situacija keičiasi. Kad savęs pažinimo kompetencija yra svarbi pasisako 70,25 proc. visų pedagogų (labai svarbu ir svarbu manančių pedagogų dalis tarp visų tyrime dalyvavusių pedagogų). Tuo tarpu, grupėse, kuriose ugdomi paaugliai nuo 11-15 metų sudaro panašus skaičius, kaip ir ankstesniame 7-10 konkcentre t.y. 73,73 proc. (labai svarbu ir

svarbu manančių pedagogų dalis tarp visų tyrime dalyvavusių pedagogų). Analogiškai vertinant pedagogus dirbančius grupėse, kuriose besiuogo 16-18 amžiaus vaikai pasisakė, kad taiko savęs pažinimo kompetenciją tik 45,25 proc. visų tyrime dalyvavusių pedagogų. Tai sudaro nemažą skaičių pedagogų (97,94 proc. visų dirbančių šiame amžiaus koncentre (146 pedagogai)) (žr. 16 lentelę). Koncentre 7-15 savęs pažinimo kompetenciją svarbia ir labai svarbia laiko daugiausiai apklaustų būrelių vadovų (stulpelių 7-10 ir nuo 10-15 metų bei eilučių svarbi ir labai svarbu suma). Koncentre 16-18 savęs pažinimo kompetencijos diegimas išlieka intensyvus, kadangi net 92,35 proc. visų apklaustų pedagogų dirbančių su tokio amžiaus mokiniais (eilučių svarbu ir nesvarbu suma) (žr. 16 lentelę). Skaičiaus 45,25 proc., tai procentas išskaičiuotas nuo visų apklausoje dalyvavusių pedagogų. Apklausoje dalyvavo nedidelis pedagogų skaičius (146 pedagogai). Tikėtina, kad vyresnieji neformaliojo švietimo būrelius lanko vangiau, todėl ir pedagogų poreikis yra mažesnis.

Taigi bendra išvada, pagal tokį pedagogų požiūrio pasiskirstymą galima, teigti, kad pedagogai dirbantys su darželinukais mano, kad savęs pažinimo kompetencija yra itin aktuali, tačiau be savęs pažinimo kompetencijos ugdymo nelieka ir likusios mokinių grupės, kadangi visose amžiaus grupėse savęs pažinimo kompetencija yra intensyviai taikoma.

Karjeros galimybių pažinimo kompetenciją darželinukams laiko svarbia ir labai svarbia 84,91 proc. neformaliojo švietimo vadovų dirbančių su tokio amžiaus vaikais (tai sudaro 14,24 proc. visų respondentų). Akivaizdu, kad ir šią karjeros kompetenciją intensyviai taiko daugelis pedagogų dirbančių su tokio amžiaus vaikais ir kad ji yra nesvarbi nepasisakė nė vienas respondentas atstovaujantis šią grupę. 15,09 proc. koncentre (iki 6 metų) dirbančių – neturi nuomonės (žr. 16 lentelę). Tuo tarpu, karjeros galimybių kompetenciją svarbia ar labai svarbia 7-10 koncentre laiko 64,56 proc. visų respondentų apklaustųjų. Tarp pedagogų dirbančių su tokio amžiaus vaikais procentas sudaro net 89,08 proc. Pedagogų tarpe dirbančiais su 11-15 amžiaus vaikais karjeros galimybių pažinimo kompetenciją laiko svarbia ar labai svarbia 87,97 proc. pedagogų (tai sudaro 67,09 proc. visų respondentų); 16-18 koncentre - 88,36 proc. (t.y. 40,82 proc. visų apklaustųjų) (žr. 16 lentelę).

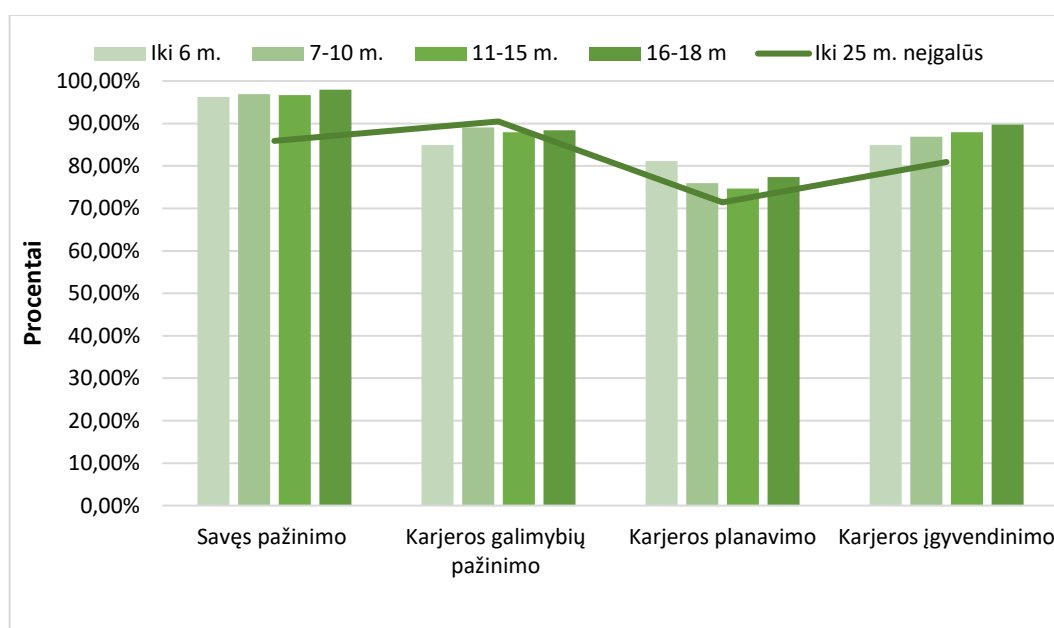
Tyrimo duomenys rodo, kad ir karjeros galimybių pažinimo kompetenciją svarbia ir net labai svarbia laiko didelė dalis pedagogų visose amžiaus grupėse. Ši kompetencija intensyviai pripažįstama ir neformaliojo švietimo pedagogų, dirbančių su neįgaliais asmenimis iki 25 metų. Taigi 90,48 proc. pedagogų dirbančių su neįgaliais asmenimis mano, kad karjeros galimybių pažinimo kompetencija yra svarbi ir labai svarbi (6 proc. visų respondentų) (žr. 16 lentelę).

Tyrimu siekta išsiaiškinti respondentų požiūrį apie kiekvieną karjeros kompetencijos svarbumą pagal pedagogų dirbančių atitinkamame konkretniame ir manančių, kad pateikta kompetencija yra svarbi ir/ar labai svarbi to amžiaus vaikams (žr.17 lentelę).

17 lentelė. Karjeros kompetencijų svarbumo neformaliajame vaikų švietime pasiskirstymas pagal mokinių amžių (proc.)

Kompetencija	Iki 6 m.	7-10 m.	11-15 m.	16-18 m	Iki 25 m. neįgalūs
Savęs pažinimo	96,23%	96,94%	96,68%	97,95%	85,91%
Karjeros galimybių pažinimo	84,90%	89,08%	87,97%	88,36%	90,48%
Karjeros planavimo	81,13%	75,98%	74,67%	77,40%	71,43%
Karjeros įgyvendinimo	84,90%	86,90%	87,97%	89,72%	80,95%

Vertinant lentelės skaičius galima teigti, kad visuose mokinių amžiaus centruose pedagogų nuomonė apie ugdymo karjerai kompetencijų svarbą, neformaliajame vaikų švietime, procentas yra aukštas. Tai nusako, kad dauguma neformaliajame vaikų švietime dirbančių pedagogų, mano, kad karjeros kompetencijų taikymas yra labai svarbus arba svarbus mokinių ugdymui. Pastebėtina, kad kompetencijos karjeros planavimo svarbumo palaikymas yra šiek tiek mažesnis kiekvienoje mokinių amžiaus grupėje, palyginus su kitomis kompetencijomis (žr. 26 pav.):

26 pav. Karjeros kompetencijų pasiskirstymas pagal mokinių amžių.

Labiausiai taikoma, kaip jau buvo ir anksčiau minėta yra savęs pažinimo kompetencija. Duomenų analizė parodė, kad savęs pažinimo kompetencija yra pedagogams lengviausiai realizuojama ir pritaikoma jų neformaliojo švietimo veiklose bei yra pakankamai aiškiai suprantama.

Remiantis tyrimo duomenų sklaida buvo sudaryta lentelė, kurioje pateikiama pedagogų nuomonė apie kompetencijų svarbumą pagal ją integruojančių į neformaliojo švietimo veiklas pedagogų skaičių (žr. 18 lentelę):

18 lentelė. Pedagogų nuomonė apie kompetencijų svarbumą pagal ją integruojančių į neformaliojo švietimo veiklas pedagogų skaičių

	Kompetencija	Pedagogų nuomonė apie karjeros kompetencijų integravimą			
		Taip	Ne	Nesu tikras	Iš viso
Savęs pažinimo	Labai svarbu	132	3	34	169
	Svarbu	72	13	46	131
	Nei svarbu, nei nesvarbu	5	2	7	14
	Nesvarbu	1	0	0	1
	Visai nesvarbi	1	0	0	1
	Iš viso	211	18	87	316
Karjeros galimybių pažinimo	Labai svarbu	81	1	17	99
	Svarbu	113	10	53	176
	Nei svarbu, nei nesvarbu	16	6	14	36
	Nesvarbu	0	1	3	4
	Visai nesvarbi	1	0	0	1
	Iš viso	211	18	87	316
Karjeros planavimo	Labai svarbu	59	2	9	70
	Svarbu	113	4	47	164
	Nei svarbu, nei nesvarbu	35	8	27	70
	Nesvarbu	3	4	4	11
	Visai nesvarbi	1	0	0	1
	Iš viso	211	18	87	316
Karjeros įgyvendinimo	Labai svarbu	87	1	14	102
	Svarbu	105	7	57	169
	Nei svarbu, nei nesvarbu	14	7	13	34
	Nesvarbu	1	2	3	6
	Visai nesvarbi	4	1	0	5
	Iš viso	211	18	87	316

Turimo analizė parodė, kad dauguma pedagogų kiekvieną kompetenciją laiko svarbia ir labai svarbia ir kartu jas integruoja savo vykdomose neformaliojo švietimo veiklose: Savęs pažinimo kompetencija - 64,56 proc.; Karjeros galimybių pažinimo – 61,39 proc.; Karjeros planavimo - 54,43 proc.; 60,76 proc. visų tyrime dalyvavusių pedagogų (žr. 18 lentelę).

Pedagogų nuomonės pasiskirstymas procentais pateiktas 19 lentelėje. Joje pateikta informacija apie pedagogus, kurie nėra tikri ar integruoja karjeros kompetencijas į

neformaliojo švietimo veiklas, bet mano, kad atitinkama kompetencija yra svarbi arba labai svarbi mokinių karjeros ugdymui savo veiklose.

19 lentelė. Karjeros kompetencijų integravimas neformaliajame vaikų švietime (proc.)

Kompetencija	Taip	Nesu tikras, kad integruoju	Netaiko
Savęs pažinimo	96,68%	91,95%	88,89%
Karjeros galimybių pažinimo	91,94%	80,45%	61,11%
Karjeros planavimo	81,52%	64,37%	33,33%
Karjeros įgyvendinimo	91,00%	81,60%	44,44%

Paskutinis lentelės stulpelis rodo pedagogų procentą, kurie savo veiklose ne integruoja, bet mano, kad atitinkančias kompetencijas yra svarbu ugdyti neformaliajame vaikų švietime. Mažiausias palaikymas yra karjeros planavimo ir karjeros įgyvendinimo kompetencijoms. Neformaliojo švietimo pedagogai mažiau integruoja, mažiau nori integruoti ir nemato didelės svarbos dviejų pastarųjų kompetencijų karjeros planavimo ir karjeros įgyvendinimo srityse. Iš to, kyla poreikis išanalizuoti pedagogų, besivadovaujančių ugdymo karjerai programa ir manančių, kad tai yra svarbu neformaliojo švietimo užsiėmimo kokybei bei neša naudą mokiniams, požiūrį.

Iš 19 lentelės stulpelio „taip,, matome, kad tie pedagogai, kurie integruoja savo neformaliojo švietimo veiklose karjeros kompetencijų ugdymą yra ženkliai didesnis nei tų, kurie nėra tikri arba visai neintegruoja karjeros planavimo kompetencijos. Karjeros planavimo ir karjeros įgyvendinimo kompetencijų svarbumas priklauso nuo to ar pedagogai integruoja šias karjeros kompetencijas į neformaliojo vaikų švietimo veiklas ar ne (tai parodo lentelės apatinių dviejų eilučių duomenys).

Pagal apklausos duomenis buvo sudaryta papildoma 20 lentelė. Pagal lentelės duomenis matoma, kad mažėjant kompetencijų palaikymui, pedagogų, taikančių ugdymo karjerai programą skaičius išlieka panašus.

20 lentelė. Pedagogų visada besivadovaujančių ugdymo karjerai programa ir manančių, kad atitinkama kompetencija yra svarbi ar labai svarbi neformaliajame vaikų švietime pasiskirstymas

Kompetencija	Taip visada vadovaujusi	Kompetencijos svarbumas (svarbu/labai svarbu)	Pedagogų dalis, proc.
Savęs pažinimo	49	300	16,33%
Karjeros galimybių pažinimo	47	275	17,09%
Karjeros planavimo	39	234	16,67%
Karjeros įgyvendinimo	44	171	25,75%

Ištirus pedagogų pasiskirstymą pagal turimą darbo krūvį ir įgytą kvalifikacinę kategoriją, matome, kad dauguma apklausoje dalyvavusių pedagogų dirba tik neformaliajame švietime (172 pedagogai, o tai sudaro 54,43 proc. visų respondentų) ir dažniausiai tie pedagogai dirba nuo 6 iki 25 val. per savaitę. Tai yra 107 pedagogai (57 pedagogai nuo 6 iki 15 val. ir 50 pedagogų nuo 16 iki 25 val.), kurie sudaro 33,86 proc. visų pedagogų. Tai pagrinde yra mokytojai, vyr. mokytojai ir mokytojai metodininkai (žr. 21 lentelę). Tai patvirtina mokytojų nedirbančių formaliajame švietime sąmoningumą, ugdant mokinių karjeros kompetencijas.

21 lentelė. Pedagogų pasiskirstymą pagal turimą darbo krūvį ir įgytą kvalifikacinę kategoriją ir lygiagrečiai dirbančių ar nedirbančių formaliajame ugdyme (n=316)

			Turima kvalifikacinė kategorija						
Valandų per savaitę skaičius, dirbant neformaliojo švietimo pedagogu	Lygiagrečiai dirbate ir formaliajame ugdyme		Nekvalifik. mokytojas	Mokytojas	Vyr. mokytojas	Metodininkas	Ekspertas	Kita	Iš viso
			Taip	iki 5 val.	3	11	12	20	2
Nuo 6 iki 15 val.	4	15		11	15	3	1	49	
Nuo 16 iki 25 val.	1	2		7	6	2	1	19	
Nuo 26 iki 30 val.	0	1		0	2	1	1	5	
Nuo 31 ir daugiau	1	0		1	2	2	0	6	
Kita	0	0		0	3	0	0	3	
Iš viso	9	29		31	48	10	6	133	
Ne	iki 5 val.	6		4	11	3	4	4	32
	Nuo 6 iki 15 val.	7		18	11	16	2	3	57
	Nuo 16 iki 25 val.	2		7	17	11	5	8	50
	Nuo 26 iki 30 val.	1		1	3	5	1	2	13
	Nuo 31 ir daugiau	0		3	2	10	0	1	16
	Kita	0		1	1	1	0	1	4
	Iš viso	16		34	45	46	12	19	172
Kita	iki 5 val.	3		1	0	0	1	1	6
	Nuo 6 iki 15 val.	0		1	0	2	0	1	4
	Nuo 16 iki 25 val.	0		0	0	0	0	0	0
	Nuo 26 iki 30 val.	0		0	0	0	0	0	0
	Nuo 31 ir daugiau	0		0	0	0	0	1	1
	Kita	0		0	0	0	0	0	0
	Iš viso	3		2	0	2	1	3	11

Išanalizavę anketos klausimo, kur pedagogai savo požiūrį ar skiria šiems mokinių gebėjimams galėjo įvertinti nuo „1“ iki „5“ (kur „1“ reiškia visiškai neskiriu dėmesio, o „5“ labai daug skiriu dėmesio), apimančių neformaliojo vaikų švietimo pedagogų požiūrį į mokinių

gebėjimus, kurie lavina ugdymo karjerai kompetencijas, dažnių lenteles buvo atrinkti detalesnei analizei šie gebėjimai: karjeros sprendimų priėmimas, įgūdžių sudaryti ir atnaujinti karjeros planą, efektyviai ieškoti darbo, supratimo apie šiuolaikinę darbo rinką gebėjimas. Atrankos kriterijumi buvo laikytas „1“ ir (ar) „2“ aukštas dažnis. Kitaip tariant, buvo atrinkti tie gebėjimai, kuriems neformaliojo švietimo pedagogai visiškai neskiria arba skiria mažą dėmesį šių gebėjimų puoselėjimui savo veiklose (žr. 22 lentelę).

22 lentelė. Neformaliojo vaikų švietimo veiklos metu mokinio gebėjimų ugdymui pedagogų skiriamas dėmesys

Gebėjimai	Neformaliojo vaikų švietimo veiklos metu mokinio gebėjimų ugdymui pedagogų skiriamas dėmesys				
	1	2	3	4	5
1.svarbių asmenybės karjerai charakteristikų puoselėjimas	4,11	8,23	28,16	34,49	25
2.socialinės aplinkos pažinimas	0,63	5,06	20,89	37,34	36,08
3. socialinio vaidmens pažinimas	1,9	3,8	25,32	41,77	27,22
4.gilesnio savęs pažinimo ir suvokimo ugdymas	0,32	1,58	13,29	32,59	52,22
5. gebėjimo vertinti save puoselėjimas	0,32	2,22	12,03	34,49	50,95
6. pasitikėjimo savimi lavinimas	0,63	0,32	6,96	16,14	75,95
7.atsakomybės atsakyti už savo veiksmus ugdymas	0,32	1,58	5,7	19,94	72,47
8.įgūdžių rasti ir efektyviai naudoti karjeros informaciją	2,53	11,39	33,23	34,18	18,67
9.mokymosi visą gyvenimą galimybių ugdymas	1,90	6,60	20,60	35,10	35,80
10. pažinti kintantį darbo pasaulį	4,75	12,03	32,59	29,11	21,52
11.ugdyti požiūrį į mokymąsi visą gyvenimą	2,22	4,43	18,99	34,49	38,87
12.savarankiško mokymosi įgūdžių lavinimas	1,58	2,53	13,29	29,43	53,16
13.informacijos valdymo įgūdžių lavinimas	1,27	6,33	20,25	37,34	34,81
14. lankstaus mąstymo ugdymas	0,63	3,16	15,19	34,49	46,52
15. įgūdžius kelti gyvenimo tikslus	1,27	4,75	20,57	39,87	33,54
16.karjeros sprendimų priėmimas	5,7	14,24	30,38	31,65	18,04
17. įgūdžius sudaryti ir atnaujinti karjeros planą	11,08	17,09	33,23	27,85	10,76
18.planuoti savo mokymąsi ir laisvalaikį, siejant jį su asmenine ateities vizija	3,8	5,06	21,2	33,54	36,39
19.konfliktų valdymo ir tinkamų sprendimų priėmimo įgūdžių lavinimas	2,53	4,43	20,89	31,01	41,14
20.taikyti ir tobulinti karjerai svarbiausias bendrąsias kompetencijas	4,75	8,86	22,47	39,24	24,68
21.sėkmingai pereiti iš mokyklos į kitą karjeros (mokymosi ar darbo) aplinką	7,91	11,08	21,84	34,18	25
22. efektyviai ieškoti darbo	25,95	15,82	25,63	20,57	12,03
23. pristatyti save savo ar grupės darbo rezultata	3,16	7,59	18,99	32,28	37,97
24. specifinių sričių žinių taikymas	4,75	7,59	25	31,65	31,01
25. supratimas apie šiuolaikinę darbo rinką	19,62	17,09	26,58	26,27	10,44
26. teigiamas požiūris į veiklos kokybę	2,53	4,43	13,29	32,59	47,15

Pastaba. Kai 1 – visiškai neskiriu dėmesio, o 5 – labai daug skiriu dėmesio.

Analizuojant **karjeros sprendimų priėmimo gebėjimą** „1“ ir „2“ reikšmių pasirinkimo dažnį, kuris bendroje sumoje sudaro net penktadalį visų respondentų (19,94 proc. visų respondentų), kurie visiškai neskiria ar mažai skiria dėmesio. Tai yra tik 1,9 proc. pedagogų daugiau nei pasirinkusių „5“ („5“ labai daug skiriu dėmesio) ties šiuo gebėjimu (žr. 22 lentelę). Sudėliojus anketos duomenis pagal mokinių ugdymo sritis **karjeros sprendimų priėmimo lavinimą** matome, kad mažiausiai dėmesio skiria neformaliojo švietimo pedagogai (iš srities choreografija, dailė, etnokultūra, medijos, muzika, teatras/drama, sportas (žr. 23 lentelę):

23 lentelė. Gebėjimo karjeros sprendimo priėmimo vertinimas pagal pedagogų dėstomas veiklos sritis

Neformaliojo veikų švietimo veiklos sritis	Dėmesio skyrimo pagal veiklos sritį						
	Dažnis				Proc.		
	1-2	3	4-5	Iš viso	1-2	3	4-5
Choreografija, šokis	6	9	10	25	24%	36%	40%
Dailė	10	15	17	42	24%	36%	40%
Etnokultūra	2	2	4	8	25%	25%	50%
Gamta, ekologija	1	6	11	18	6%	33%	61%
Informacinės technologijos	1	3	11	15	7%	20%	73%
Kalbos	2	5	6	13	15%	38%	46%
Medijos	2	1	5	8	25%	13%	63%
Muzika	17	26	39	82	21%	32%	48%
Pilietiškumas	3	7	11	21	14%	33%	52%
Saugus eismas	1	1	3	5	20%	20%	60%
Sportas	17	18	35	70	24%	26%	50%
Teatras, drama	4	4	8	16	25%	25%	50%
Techninė kūryba	3	6	9	18	17%	33%	50%
Technologijos	5	10	17	32	16%	31%	53%
Turizmas ir kraštotyra	4	7	9	20	20%	35%	45%
Kita	3	7	13	23	13%	30%	57%

Pastaba. Kuo langelio spalva intensyviau žalia tuo gebėjimui pedagogai skyrė daugiau dėmesio.

Kalbant apie **įgūdžius sudaryti ir atnaujinti karjeros planą** galime pastebėti, kad pasirinkusių „1“ ir „2“ reikšmių yra tik vienu respondentu daugiau nei pasirinkusių „4“, o tai sudaro 28,16 visų respondentų. Tuo tarpu „4“ - 27,85 proc. visų tyrime dalyvavusių pedagogų; „5“ pasirinkusių yra tik 10,76 proc. visų respondentų (34 pedagogai), o „4“ ir „5“ pasirinko 38,61 proc. visų respondentų. Skirtumas tarp pasirinkusių „1“ ir „2“ palyginus su pasirinkusiais „4“ ir „5“ sudaro 10,44 proc. mažiau. Tuo tarpu, pasirinkusių „3“ (tai pedagogai, kurie yra neapsisprendę arba tik fragmentiškai ugdo mokinių įgūdžius susijusius su karjeros

plano sudarymu ir atnaujinimu) yra 33,2 proc. visų apklaustųjų (žr. 22 lentelę). Sudėliojus anketos duomenis pagal mokinių ugdymo sritis **įgūdžius sudaryti ir atnaujinti karjeros planą** matome, kad mažiausiai dėmesio skiria neformaliojo vaikų švietimo pedagogai iš srities medijos, dailė, teatras/drama, techninė kūryba, technologijos (žr. 24 lentelę):

24 lentelė. Gebėjimo sudaryti ir atnaujinti karjeros planą vertinimas pagal pedagogų dėstomas veiklos sritis

Neformaliojo veikų švietimo veiklos sritis	Dėmesio skyrimo pagal veiklos sritį						
	Dažnis				Proc.		
	1-2	3	4-5	Iš viso	1-2	3	4-5
Choreografija, šokis	7	10	8	25	28%	40%	32%
Dailė	18	12	12	42	43%	29%	29%
Etnokultūra	2	3	3	8	25%	38%	38%
Gamta, ekologija	4	7	7	18	22%	39%	39%
Informacinės technologijos	4	4	7	15	27%	27%	47%
Kalbos	4	3	6	13	31%	23%	46%
Medijos	4	0	4	8	50%	0%	50%
Muzika	22	26	34	82	27%	32%	41%
Pilietiškumas	4	8	9	21	19%	38%	43%
Saugus eismas	1	2	2	5	20%	40%	40%
Sportas	20	27	23	70	29%	39%	33%
Teatras, drama	7	4	5	16	44%	25%	31%
Techninė kūryba	7	3	8	18	39%	17%	44%
Technologijos	12	11	9	32	38%	34%	28%
Turizmas ir kraštotyra	4	11	5	20	20%	55%	25%
Kita	4	6	13	23	17%	26%	57%

Pastaba. Kuo langesio spalva intensyviau žalia tuo gebėjimui pedagogai skyrė daugiau dėmesio.

Analizuojant **gebėjimą efektyviai ieškoti darbo** galime teigti, kad jam skiriama mažai dėmesio. Apie tai byloja „1“ ir „2“ reikšmes pasirinkusių respondentų procentas (41,77 proc. visų respondentų), kai „4“ ir „5“ pasirinko vos 32,60 proc., o „neapsisprendusių“ - 25,63 proc. Pasirinkimas, kuris parodo, kad neformaliojo švietimo pedagogas neskiria visiškai dėmesio įgūdžio lavinimui buvo pats populiariausias pasirinkimas. Tai yra net 82 respondentai (t.y. 25,95 proc.) pasisakę, kad savo veikloje visiškai neskiria dėmesio mokinių lavinimui parengiant jį efektyviai darbo paieškai (žr. 22 lentelę). Sudėliojus anketos duomenis pagal mokinių ugdymo sritis **gebėjimą efektyviai ieškoti darbo** matome, kad mažiausiai dėmesio šiam gebėjimui skiria neformaliojo švietimo pedagogai iš srities teatras, drama, dailė, etnokultūra, techninė kūryba, sportas (žr. 25 lentelę).

25 lentelė. Gebėjimo efektyviai ieškoti darbo vertinimas pagal pedagogų dėstomas veiklos sritis

Neformaliojo vaikų švietimo veiklos sritis	Dėmesio skyrimo pagal veiklos sritį						
	Dažnis				Proc.		
	1-2	3	4-5	Iš viso	1-2	3	4-5
Choreografija, šokis	10	5	10	25	40%	20%	40%
Dailė	22	11	9	42	52%	26%	21%
Etnokultūra	4	2	2	8	50%	25%	25%
Gamta, ekologija	7	6	5	18	39%	33%	28%
Informacinės technologijos	4	4	7	15	27%	27%	47%
Kalbos	5	3	5	13	38%	23%	38%
Medijos	2	3	3	8	25%	38%	38%
Muzika	32	22	28	82	39%	27%	34%
Pilietiškumas	6	9	6	21	29%	43%	29%
Saugus eismas	2	1	2	5	40%	20%	40%
Sportas	35	13	22	70	50%	19%	31%
Teatras, drama	9	3	4	16	56%	19%	25%
Techninė kūryba	9	4	5	18	50%	22%	28%
Technologijos	14	9	9	32	44%	28%	28%
Turizmas ir kraštotyra	9	8	3	20	45%	40%	15%
Kita	7	9	7	23	30%	39%	30%

Pastaba. Kuo langelio spalva intensyviau žalia tuo gebėjimui pedagogai skyrė daugiau dėmesio.

Gebėjimo apie **supratimo apie šiuolaikinę darbo rinką** lavinimą pasirinkusių „1“ ir „2“ yra tiek pat respondentų kiek ir „4“ ir „5“ tai po 116 respondentų (tai yra po 36,71 proc. visų respondentų). „3“ pasirinkimas yra vienas iš dažniausių pasirinkimų, kurį dažniausiai rinkosi pedagogai (26,58 proc. visų respondentų). Tai rodo, kad daugiau nei ketvirtadalis neformaliojo vaikų švietimo pedagogų dvejoja ar skirti arba visai neskiria dėmesio šio įgūdžio lavinimui (žr. 22 lentelę). Sudėliojus anketos duomenis pagal mokinių ugdymo sritis **supratimo apie šiuolaikinę darbo rinką** matome, kad mažiausiai dėmesio skiria neformaliojo švietimo pedagogai iš srities teatras, drama, etnokultūra, medijos, technologijos, dailė, choreografija, šokis (žr. 26 lentelę).

26 lentelė. Gebėjimo supratimas apie šiuolaikinę darbo rinką pagal pedagogų dėstomas veiklos sritis

Neformaliojo vaikų švietimo veiklos sritis	Dėmesio skyrimo pagal veiklos sritį						
	Dažnis				Proc.		
	1-2	3	4-5	Iš viso	1-2	3	4-5
Choreografija, šokis	10	7	8	25	40%	28%	32%
Dailė	19	10	13	42	45%	24%	31%
Etnokultūra	4	2	2	8	50%	25%	25%
Gamta, ekologija	6	9	3	18	33%	50%	17%
Informacinės technologijos	2	5	8	15	13%	33%	53%
Kalbos	3	2	8	13	23%	15%	62%
Medijos	4	2	2	8	50%	25%	25%
Muzika	27	23	32	82	33%	28%	39%
Pilietiškumas	4	10	7	21	19%	48%	33%
Saugus eismas	2	1	2	5	40%	20%	40%
Sportas	28	14	28	70	40%	20%	40%
Teatras, drama	9	2	5	16	56%	13%	31%
Techninė kūryba	7	6	5	18	39%	33%	28%
Technologijos	14	10	8	32	44%	31%	25%
Turizmas ir kraštotyra	6	10	4	20	30%	50%	20%
Kita	10	6	7	23	43%	26%	30%

Pastaba. Kuo langelio spalva intensyviau žalia tuo gebėjimui pedagogai skyrė daugiau dėmesio.

Iš aukščiau pateiktų duomenų analizės matome, kad pagrinde menų srities atstovai neugdo t.y. visai neskiria arba skiria labai mažai dėmesio savo neformaliojo vaikų švietimo srityse šiems mokinių gebėjimams: ugdyti karjeros sprendimų priėmimą, įgūdžius sudaryti ir atnaujinti karjeros planą, gebėjimą efektyviai ieškoti darbo, gebėjimo apie supratimo apie šiuolaikinę darbo rinką.

Pastebėtina, kad karjeros sprendimų priėmimas ir įgūdžių sudaryti ir atnaujinti karjeros planą mokinių gebėjimas yra iš karjeros planavimo kompetencijų srities, o efektyviai ieškoti darbo ir supratimas apie šiuolaikinę darbo rinką gebėjimas yra iš karjeros įgyvendinimo srities. Atkreiptinas dėmesys, kad tai tos dvi kompetencijos, kurių ugdymui neformaliojo švietimo pedagogai skiria mažiau dėmesio savo veiklos eigoje (žr. ankstesnę analizę),

Nepaisant, aukščiau išsakytų įžvalgų, reikia atkreipti dėmesį, kad visgi dauguma pedagogų traktuoja, kad asmens karjerai svarbias charakteristikas puoselėja. Tai patvirtino dauguma neformaliojo švietimo pedagogų. Neformaliojo švietimo pedagogai itin intensyviai ugdo šiuos mokinių gebėjimus, ugdančius ugdymo karjerai kompetencijas, savo veiklose: socialinės aplinkos pažinimo, socialinio vaidmens pažinimo, gilesnio savęs pažinimo ir

suvokimo, gebėjimo vertinti save puoselėjimas, pasitikėjimo savimi lavinimas, atsakomybės atsakyti už savo veiksmus ugdymas ir kt. (žr. 22 lentelę).

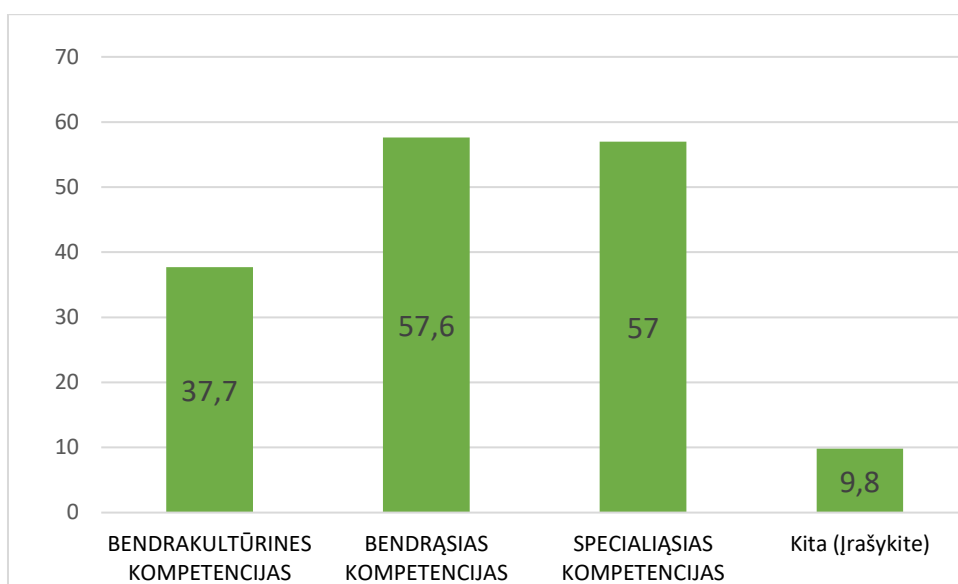
Atlikus lyginamąją analizę, tarp pedagogų dirbančių lygiagrečiai ir formaliajame švietime ir dirbančių tik neformaliajame švietime, išaiškėjo, kad pedagogai, kurie lygiagrečiai dirba formaliajame švietime prioritetus metodiniams principams, įtakojantiems ugdymo karjerai kompetencijas, dėlioja sekančiai: temos parenkamos atsižvelgiant į mokinių galimybes (98,5 proc. visų pedagogų dirbančių ir formaliajame); emociškai „saugios“ aplinkos sukūrimas, kad mokiniai nebijotų suklysti; mokiniai drąsiai gali reikšti savo mintis, idėjas; kad užsiėmimų metu visi mokiniai yra lygiaverčiai, nelyginami vienas su kitu. Rečiausiai neformaliojo švietimo pedagogų, dirbančių lygiagrečiai ir formaliajame švietime, taikomi metodai, kaip turinčius mažiausiai įtakos ugdymo karjerai kompetencijų ugdymui, buvo pasirinkta, kad rezultatai yra nevertinami ir mokiniai patys pasirenka veiklą, kurią nori atlikti užsiėmimo metu (65,4 proc. visų pedagogų dirbančių ir formaliajame) (žr. 4 priedą). Įvertinus pedagogų pasirinkamus galime daryti išvadą, kad neformaliojo švietimo pedagogai visgi į neformalų užsiėmimą atsineša formalumo ir vertina mokinių neformaliojo švietimo pasiekimus, taip pat, pedagogai neleidžia mokiniams pasirinkti veiklos, kurią jie norėtų vykdyti užsiėmimo metu. Vadinas, nėra palaikomos sprendimų priėmimo, mokinio savarankiškumo ugdymo kompetencijos.

Pedagogai dirbantys tik neformaliajame švietime, kaip prioritetą iškelė, kad mokiniai į užsiėmimus ateina savo noru. Už šį metodinį principą, įtakojantį karjeros kompetencijų ugdymą, pasisakė net 98,84 proc. visų pedagogų dirbančių tik neformaliajame švietime). Taip pat, pedagogų, dirbančių tik neformalioje švietime, intensyviai taikomi šie metodiniai principai, įtakojantys mokinių karjeros ugdymą: mokiniai drąsiai gali reikšti savo mintis, idėjas; taip pat palaikomas, kaip ir pedagogų, lygiagrečiai dirbančių formaliame švietime, emociškai „saugios“ aplinkos sukūrimas neformaliojo užsiėmimo metu, kad mokiniai nebijotų suklysti; taip pat, buvo patvirtinta, kad moksleivio ir mokytojo bendravimas yra atviras bei betarpiškas. Mažiausiai populiarūs, tai yra rečiausiai taikomi apklaustųjų pedagogų metodai, yra šie: rezultatai yra nevertinami pasisakė 58,72 proc. visų pedagogų dirbančių tik neformaliajame švietime), mokiniai pasirenka veiklą neformaliojo užsiėmimo metu bei užsiėmimo metu sprendžiamos mokiniams aktualios problemos. Galime teigti, kad ir pedagogai, nors ir nepriklausantys formaliojo švietimo sferai, vertina mokinių rezultatus, taip pat nepalaiko sprendimo priėmimo kompetencijos t.y. neleidžia mokiniams pasirinkti užsiėmimo veiklos. Neformaliojo švietimo metu yra šiek tiek mažiau sprendžiamos mokiniams aktualios problemos, pasisakė 88,95 proc. visų pedagogų dirbančių tik neformaliajame švietime. Taigi, apipavidalinsiant, bendrą mokinių gebėjimų, įtakojančių ugdymo karjerai

kompetencijų ugdymą, tendenciją galime teigti, kad ties kai kuriais metodiniais principais pedagogų nuomonės sutapo, o ties kai kuriais išsiskyrė, tačiau dauguma pedagogų pritaria, kad metodiniai principai turi įtakos mokinių karjeros kompetencijų ugdymui, neformaliame vaikų švietime. Nepopuliariausių atsakymų procentas ir populiariausių yra ženklus atotrūkis tiek vienoje, tiek kitoje pedagogų grupėje (žr. 4 priedą).

Paklausus pedagogų, kokias kompetencijas jiems patiems labiausiai reikia tobulinti bendrakultūrinės, bendrąsias ar specialiąsias, tam, kad galėtų sėkmingai ir kokybiškai ugdyti ugdymo karjerai kompetencijas vaikams savo veiklose išaiškėjo, kad 37,7 proc. nori tobulinti bendrakultūrinės, bendrąsias – 57,6 proc., specialiąsias - 57 proc. kompetencijas.

27 pav. Pedagogų tobulintinų kompetencijų poreikis (proc.)

Tyrimo duomenų analizė atskleidė, kad pedagogai norėtų labiausiai tobulinti bendrąsias ir specialiąsias kompetencijas. Atkreiptinas dėmesys, kad į specialiąsias kompetencijas įeina karjeros informavimo, konsultavimo ir karjeros ugdymo kompetencijos. Tobulinti bendrakultūrinės kompetencijas, kaip svarias mokinių karjero ugdymui pasisakė 37,7 proc. pedagogų, į kurias įeina gerbti ugdytinių socialinį, kultūrinį, kalbinį, etninį tapatumą; vertinti namų aplinkos vaidmenį ir šeimos vertybes, kultūrų skirtumus su mokiniais ir tėvais; mokinti mokinius vadovautis bendražmogiškomis vertybėmis (žr. 27 pav.). Galime daryti prielaidą, kad pedagogai nemato didelio poreikio jas tobulinti, kadangi jų nuomone tai neįtakoja ugdymo karjerai kompetencijų integravimo kokybės, arba turi pakankamai žinių šioje srityje.

Tyrimo analizės duomenimis buvo nustatyta, kad karjeros planavimo ir įgyvendinimo kompetencijoms neformaliojo vaikų švietimo pedagogai teikia mažiau dėmesio savo veiklose, ugdydami vaikų ugdymą karjerai. Kilo poreikis sužinoti ar pedagogams, kurie kreipia mažiau dėmesio į planavimo ir įgyvendinimo kompetencijas turi pakankamai žinių apie

specialiąsias kompetencijas, kurios apima ugdymo karjerai planavimo ir įgyvendinimo kompetencijas.

Išanalizavus tyrimo duomenis buvo nustatyta, kad tie pedagogai, kurie karjeros planavimo kompetenciją laikė nei svarbia, nei nesvarbia, bet kad jiems trūksta specialiųjų kompetencijų yra tik 18,89 proc. nuo tų pedagogų, kurie mano, kad reikia specialiąsias kompetencijas tobulinti (180 pedagogų). O pedagogai, kurie mano, kad karjeros planavimo kompetencija yra svarbi arba labai svarbi ugdytinių lavinimui, bet jie dar papildomai nori tobulinti specialiąsias kompetencijas yra 77,22 proc. nuo tų pedagogų kurie pasisakė, kad nori tobulintis (žr. 27 lentelę).

27 lentelė. Pedagogų požiūris į karjeros planavimo ir įgyvendinimo kompetencijų svarbumą s bei poreikį tobulinti specialias kompetencijas

	Karjeros planavimo kompetencija	Karjeros įgyvendinimo kompetencija
Labai svarbu	23,33	32,22
Svarbu	53,89	55,56
Nei svarbu, nei nesvarbu	18,89	8,89
Nesvarbu	3,33	1,67
Visai nesvarbu	0,56	1,67

Analogiškai buvo sugretintas ir karjeros įgyvendinimo kompetencijos svarbumas bei pedagogų poreikis tobulinti specialiąsias pedagogų kompetencijas, kurios apima ir karjeros įgyvendinimo kompetenciją. Taigi pedagogai, kurie karjeros įgyvendinimo kompetenciją laikė nei svarbia, nei nesvarbia, bet kad jiems trūksta specialiųjų kompetencijų yra tik 8,89 proc. nuo tų pedagogų, kurie mano, kad reikia specialiąsias kompetencijas tobulinti (180 pedagogų). O pedagogai, kurie mano, kad karjeros įgyvendinimo kompetencija yra svarbi arba labai svarbi ugdytinių lavinimui, bet jie dar papildomai nori tobulinti specialiąsias kompetencijas yra 87,78 proc. nuo tų pedagogų kurie pasisakė, kad nori tobulintis (žr. 27 lentelę).

Galime daryti išvadą, kad lygiai 50 proc. (kadangi 158 respondentai pasisakė, kad svarbi arba labai svarbi įgyvendinimo kompetencija, bei jaučia poreikį tobulinti specialias kompetencijas iš visų tyrime dalyvavusių pedagogų) visų tyrime dalyvavusių pedagogų nori tobulinti, karjeros įgyvendinimo ir 43,98 proc. (kadangi 139 respondentai pasisakė, kad svarbi arba labai svarbi planavimo kompetencija, bei jaučia poreikį tobulinti specialias kompetencijas iš pedagogų) - planavimo kompetencijas ir laiko jas labai svarbiomis, ugdant mokinių karjeros įgūdžius.

Kyla poreikis išsiaiškinti kiek pedagogų dirba formaliajame ir neformaliajame švietime ir norėtų papildomai tobulinti specialiąsias kompetencijas.

Neformaliojo švietimo pedagogai nedirbantys formaliajame ugdyme ir lygiagrečiai dirbantys ir formaliajame ugdyme jaučia poreikį papildomai pagilinti savo žinias ir ugdyti savo specialiąsias kompetencijas ugdymo karjerai srityje. Reikia pabrėžti, kad neformaliojo švietimo pedagogų nedirbančių formaliajame švietime poreikis pagilinti specialiąsias kompetencijas yra net 32,43 procentais yra didesnis, nei tų kurie dirba (žr. 28 lentelę).

28 lentelė. Neformaliojo švietimo pedagogų dirbančių lygiagrečiai formaliajame švietime poreikis tenkinti specialiąsias kompetencijas

		Pedagogų poreikis tenkinti specialiąsias kompetencijas	
		Dažnis	Proc.
Lygiagrečiai dirbantys formaliajame švietime	Taip	74	41,11
	Ne	98	54,44
	Kita	8	4,44
	Iš viso	180	100

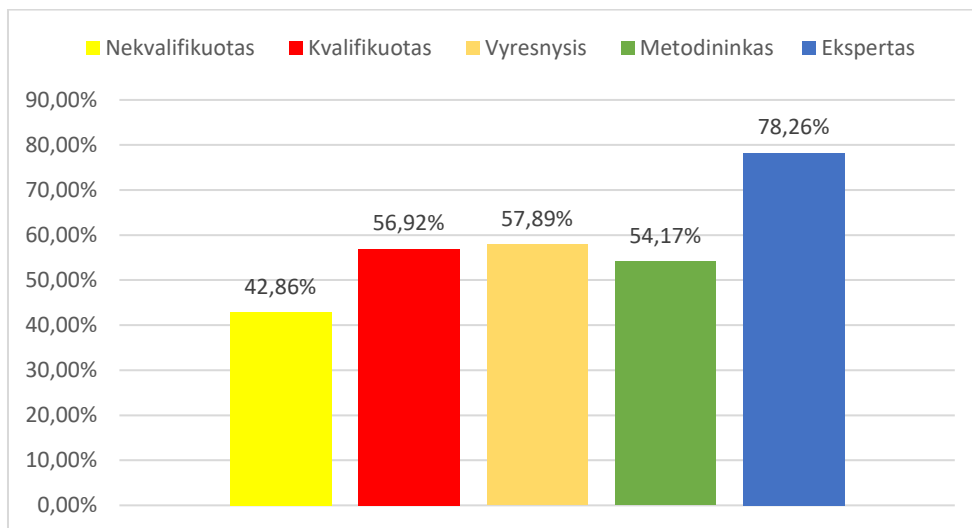
Tai reikštų, kad neformaliojo švietimo pedagogai, dirbantys ir formaliajame ugdyme yra labiau „pasikaustę“ ugdymo karjerai srityje, tai yra turi gilesnes žinias šioje srityje ir yra labiau informuoti ugdymo karjerai klausimais. Galime daryti prielaidą, kad ta pedagogų dalis, formaliajame švietime sukauptą ugdymo karjerai praktiką ir svarbą mokinių ugdymuisi ir ateičiai, atsineša iš formalaus ugdymo.

Išanalizavus neformaliojo vaikų švietimo pedagogų poreikį gilinti ugdymo karjerai žinias pagal įgytą kvalifikacinę kategoriją buvo sudaryta 29 lentelė:

29 lentelė. Pedagogų, norinčių tobulinti specialiąsias pagal jų turimas kvalifikacines kategorijas

Turima kvalifikacija	Mokytojas				
	Nekvalifikuotas	Kvalifikuotas	Vyresnysis	Metodininkas	Ekspertas
Norinčių tobulinti specialiųjų kompetencijas pedagogų santykis proc. su visais tyrime dalyvavusiais pedagogais	42,86%	56,92%	57,89%	54,17%	78,26%

Pagal lentelėje pateiktus duomenis galima daryti išvadą, kad kuo aukštesnė mokytojo kvalifikacinė kategorija tuo didesnis pedagogo poreikis tobulinti specialiąsias kompetencijas, kurios apima karjero informavimą, konsultavimą ir ugdymą, išskyrus mokytojus metodininkus (bet ir jis yra gan aukštas, net 54,17 proc. visų apklaustųjų). Pastebėtina, kad neformaliojo švietimo pedagogų požiūris ir jų sąmoningumas, bei jaučiamas atsakingumas, suprantant ugdymo karjerai kompetencijų ugdymo nešamą naudą mokiniui.

13 pav. Pedagogų poreikis tobulinti specialiąsias kompetencijas pagal turimą kvalifikaciją (proc.)

Norint apibendrinti atlikto tyrimo rezultatus, galime teigti, kad gauti rezultatai patvirtina prieš tyrimą turėtus lūkesčius ir literatūroje pateikiamas mokslininkų išvalgas, kad neformaliojo vaikų švietimo metu yra taikomos ugdymo karjerai kompetencijos ir ugdomi mokinių gebėjimai, įtakojantys karjeros ugdymą. Pakankamai intensyviai yra taikomos visos keturios ugdymo karjerai kompetencijos, integruojant jas į neformaliojo švietimo veiklas. Vertinant apklausoje dalyvavusių pedagogų požiūrį, kiek mažesnę prasmę Vilniaus miesto savivaldybėje dirbantys neformaliojo švietimo pedagogai mato karjeros planavimo ir įgyvendinimo kompetencijų ugdyme. Labiausiai pripažinimo sulaukė savęs pažinimo kompetencija, buvo susidaryta nuomonė, kad ši kompetencija yra lengviausiai pritaikoma ir integruojama neformaliojo užsiėmimo veiklose. Taip pat, buvo, iširta, kad neformaliojo švietimo pedagogams trūksta specialiųjų kompetencijų, apimančių ugdymo karjerai kompetencijų išmanymą ir sugebėjimą perteikti jas mokiniams neformaliojo užsiėmimo metu. Pastebėta tendencija, kad kuo aukštesnė neformaliojo švietimo vadovo pedagoginė kategorija tuo didesnis poreikis kelti savo kvalifikaciją ugdymo karjerai srityje. Tyrimų duomenys patvirtino, kad yra teigiamas pedagogų požiūris į karjeros kompetencijų ugdymą ir teikiamą pridėtinę vertę mokinių gyvenimui ir sėkmingos karjeros formavimui.

IŠVADOS

Nors neformaliajam vaikų švietimui apibūdinti vartojami skirtingi terminai, jiems visiems yra bendri akcentai tai, kad tai laikoma kryptinga veikla, skirta ugdant kompetencijas bei tenkinant pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius formuoti asmenybę, sugebančią atsakingai ir kūrybingai spręsti savo problemas ir aktyviai veikti visuomenėje bei prisitaikyti prie kintančios aplinkos. Neformaliojo vaikų švietimo esmė yra visapusiškos asmenybės ugdymas bei vaikų socialinis dalyvavimas visuomenėje. Literatūros analizė parodė, kad autoriai linkę formaliojo vaikų švietimo apibrėžimą pateikti kaip priešpriešą neformaliojo vaikų švietimo sąvokai, tačiau ribos tarp šių švietimo sričių tampa vis mažiau matomos, jos yra viena kitą papildančios, tarp savęs persipynusios, turinčios nemažai bendrų uždavinių ir aspektų.

Karjeros kompetencijos yra bendrosios asmeninės kompetencijos dalis, glaudžiai susijusi su kitomis bendrosiomis ir dalykinėmis kompetencijomis. Asmeniui jau nuo ankstyvojo amžiaus yra būtinas karjeros kompetencijų ugdymo integravimas, kuris apima žinių, nuostatų, gebėjimų ir supratimo visumą, kuris pagrįstas asmens savęs ir savo karjeros pažinimu, jos planavimu, valdymu ir derinimu su kitais gyvenimo aspektais. Karjeros kompetencijų ugdymas turi būti integruojamas bendradarbiavimo pagrindu tiek formaliojo, tiek neformaliojo vaikų švietimo srityse ir visuose vaiko vystymosi amžiaus etapuose. Karjeros kompetencijų ugdymas yra neatsiejamas nuo mokinio kasdienybės, ir turėtų būti nuolat diegiamas, mokiniui akcentuojamas ir atpažįstamas.

Tyrimo rezultatų analizė atskleidė, kad:

- Daugumos pedagogų požiūris į neformaliojo vaikų švietimo paskirtį siejamas su užimtumo lygio, prasmingo laiko leidimo, mokinio saviraiškos poreikių tenkinimo, mokinių gebėjimų ir įgūdžių stiprinimo bei gabumų ir talentų lavinimo. Tuo tarpu, mokinių ugdymosi poreikių tenkinimas ir profesinės ateities kūrimas susilaukia mažiausiai dėmesio, tarp visų tyrime dalyvavusių respondentų. Dauguma neformaliojo vaikų švietimo būrelių vadovų nesieja ugdytinių ateities su savo vedamo būrelio turiniu ir nenukreipia tos profesijos linkme. Pedagogų požiūriai į paskirtį kiek išsiskiria pagal vykdomos neformaliojo švietimo veiklos pobūdį.
- Vaikų neformaliojo švietimo pedagogai supranta karjeros kompetencijų ugdymo integravimo į neformaliojo švietimo veiklas svarbą. Į vedamus neformaliojo švietimo užsiėmimus integruojamas visų karjeros kompetencijų ugdymas. Savęs pažinimo srities kompetencijas linkstama integruoti labiausiai, nes jos yra labiausiai atliepia neformaliojo vaikų švietimo paskirtį ir tikslus. Mažiausiai linkstama integruoti karjeros planavimo ir įgyvendinimo kompetencijų ugdymą.

- Didžioji dalis neformaliojo švietimo pedagogų, organizuodami neformaliojo vaikų švietimo užsiėmimus, vadovaujasi ugdymo karjerai programa tik fragmentiškai.

- Neformaliojo švietimo pedagogai pritaria, kad metodiniai principai turi įtakos mokinių karjeros kompetencijų ugdymui, neformaliame vaikų švietime.

- Vaikų neformaliojo švietimo pedagogams trūksta specialiųjų kompetencijų, orientuotų į vaikų karjeros kompetencijų ugdymą. Kuo aukštesnė neformaliojo švietimo pedagogo pedagoginė kategorija, tuo didesnis poreikis tobulinti(s).

REKOMENDACIJOS

Neformaliojo švietimo pedagogams:

- dalintis gera patirtimi, ugdymo karjerai klausimais, ne tik tarp savo įstaigos pedagogų, bet ir bendradarbiaujant su kitų įstaigų pedagogais.
- skirti dėmesio visų sričių karjeros kompetencijų ugdymui, ypatingai karjeros įgyvendinimo kompetencijoms ugdyti, kurios kaip ir savęs pažinimo srities kompetencijos labai atliepia neformaliojo vaikų švietimo paskirtį.

Neformaliojo vaikų švietimo institucijoms:

Skatinti neformaliojo švietimo pedagogus dalyvauti kvalifikacijos tobulinimo renginiuose, praktiniuose užsiėmimuose, konferencijose, skirtose tobulinti ugdymo karjerai, karjeros kompetencijų integravimo į neformaliojo švietimo turinį, kompetencijas.

Įstaigoms, teikiančioms neformaliojo švietimo pedagogų kvalifikacijos tobulinimo paslaugas:

Plėtoti pasiūlą ir sistemingai organizuoti neformaliojo švietimo pedagogų kvalifikacijos tobulinimo mokymus, susijusius su karjeros kompetencijų ugdymo integravimu į neformaliojo vaikų švietimo veiklas būdų, metodų, praktikų pristatymu ir praktiniu išbandymu.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Adomaitienė J., ir Zubrickienė I. (2011). Kompetencijų plėtra karjero s perspektyvos planavimo aspektu. *Andragogika*. 2011,1. ISSN 2029-6894.
2. Augienė, D. (2009). *Karjera: nuo profesijos pasirinkimo iki profesinės veiklos organizacijoje*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla
3. Barkauskaitė, M. (2004). Moksleivių dorinis ugdymas popamokinėje veikloje. *Pedagogika*, t. 72: 21–25.
4. Bjornavold, J. (2009). Neformaliojo ir savaiminio mokymosi pripažinimas Europoje: svarbiausi pasiekimai ir iššūkiai. *Aukštojo mokslo kokybė*, 6, 36-72.
5. Catsambis, S. (2001). Expanding knowledge of parental involvement in children's secondary education: Connections with high school seniors' academic success. *In Social Psychology and Education*. p. 149–177.
6. Charles, C.M. (1999). *Pedagoginio tyrimo įvadas*. Vilnius.
7. Cohlen, L., ir Manion, L. (1997). *Research Methods in Education*. London and New York.
8. Colley, H., Hodkinson, P., Malcom, J. (2003). Informality and formality in learning: areport for the Learning and Skills Research Centre. *London: Learning and Skills Research Centre*.
9. Čekanavičius, V., ir Murauskas, G. (2006). *Statistika ir jos taikymas I*. Vilnius: TEV.
10. Damkauskienė, A. (2006), Karjeros planavimas prasideda jau mokykloje. Prieiga per internetą: http://www.elibrary.lt/resursai/Konferencijos/_/KSMK_0907/Pranesimai/aliona_damkauskiene.pdf. Žiūrėta 2020 m. sausio 21d.
11. Dapkienė S. (2002). *Papildomojo ugdymo formos*. Šiauliai.
12. Dearing, E., Kreider, H., Simpkins, S., Weiss, H. B. (2006). Family involvement in school and low-income children's literacy: Longitudinal associations between and within families. *Journal of Educational Psychology*. 98 (4), p. 653–664.
13. Deltuva A., ir Godvadas P. (2012). Asmeninės karjeros valdymo patirtinės studijos vadovas specialistui., Vilnius.
14. Elektroninė imties dydžio skaičiuoklė (2019). Prieiga per internetą: (<http://www.apklausos.lt/imties-dydis>). Žiūrėta 2019 m. gruodžio 12 d.
15. Fokienė A., (2007). Neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimu vertinimas profesijos mokytoju rengime. Poreikiai ir prielaidos. Profesinis rengimas tyrimai ir realijos 2007/14. p.36-51.

16. Hughes, D. and otc. (2016). Careers education: International literature review, July 2016
17. Jonynienė, V. (2004). Kūrybiškumo ugdymas pradinėje mokykloje. *Žvirblių takas*, 2004, Nr.6.
18. Jonutytė, I. (2007). Savanorystės socialinio ugdymo sistemoje. Monografija. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
19. Jovaiša, L. (1993). *Pedagogikos terminai*. Kaunas: Šviesa.
20. Jurškus, J., ir kt. (2009). *Neformalusis švietimas Lietuvoje. faktai, interesai, vertinimai*.
21. Kalvaitis, A. (2013). Įgytų kompetencijų įvertinimo ir pripažinimo sąlygos bei galimybės pasirenkamojo vaikų ugdymo organizacijose. Tyrimo ataskaita. Prieiga per internetą: file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/Desktop/NU_tyrimo_ataskaita.pdf
22. Kardelis, K. (2005). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai: Lucilijus.
23. Kardelis, K. (2007). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai: Liucijus.
24. Kelly, M. S. (2008). The domains and demands of school social work practice: a guide to working effectively with students, families, and schools. *Oxford University Press*.
25. Kompiuterizuota kokybinių duomenų analizė, 2008. Prieiga per internetą: https://www.lidata.eu/index.php?file=files/mokymai/NVivo/nvivo.html&course_file=nivo_III_3_1.html. Žiūrėta: 2019 m. gruodžio 14 d.
26. Kučinskienė, R. (2003). *Asmeninės karjeros valdymo gebėjimai ir jų ugdymo gairės*.
27. Kvieskienė, G., ir Petronienė O. (2007). Neformaliojo vaikų švietimo prieinamumas. *Socialinis Ugdymas*. 2007. Nr. 3(14).
28. Labukaitė, J., ir Augustienė, A. (2005). Vaikų globos namų auklėtinių ugdymas karjerai.
29. Lamanauskas, V., Augienė, D. (2015). *Universiteto studentų karjeros supratimas, darbo vertybių, kompetencijų ir studijų įtakos profesinei karjerai vertinimas*. Švietimas: politika, vadyba, kokybė, 7, p. 8–26.
30. Laužackas, R. (1998). *Sistemoteorinės profesinio ugdymo kaitos dimensijos* (daktaro disertacija). Kaunas.
31. Laužackas, R. (2005). *Profesinio rengimo terminų aiškinamasis žodynas*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas

32. Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrųjų programų ir bendrojo išsilavinimo standartai (2003). Prieiga per internetą: <https://www.smm.lt/uploads/documents/ugdymo-programosarchyvas/Programos2003.pdf>. Žiūrėta 2020 m. sausio 18 d.
33. Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centro pedagogų registras (2019).
34. Lileikienė T., ir Petkevičiūtė, R. (2003). Besimokančių suaugusių požiūris į karjerą. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, Nr. 7, p. 128–141.
35. Miliūnienė, L., ir kt. (2009). *Sveikatos rizikos veiksnių savikontrolė neformaliajame ugdyme*. Šiauliai: Šiaurės Lietuva.
36. Nazelskis, E. (2010). *Profesinis orientavimas švietimo ir verslo plėtros kontekste*. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 25, p. 100–109.
37. Neformaliojo ugdymo aktualijos (2012). Nr. 20 (84) ISSN 1822-4156.
38. Neformaliojo ugdymo aktualijos (2016). Prieiga per internetą: <https://www.emokykla.lt/bendrasis/skaityk/elektroniniai-leidiniai/neformaliojo-ugdymo-aktualijos> /198. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d.
39. Neformaliojo vaikų švietimo ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo mokyklų raiškos analizė, (2018). Prieiga per internetą: <http://www.svietimonaujienos.lt/neformaliojo-vaiku-svietimo-ir-formaluji-svietima-papildancio-ugdymo-mokyklu-kuriu-savininko-teises-ir-pareigas-igyvendina-savivaldybe-raiskos-analize/>. Žiūrėta 2019 m. rugsėjo 10 d.
40. Neformaliojo vaikų švietimo sąnaudos ir prieinamumas (2006). Tyrimo ataskaita. Prieiga per internetą: <https://www.neformalusugdymas.lt/nvs-krepseelis>. Žiūrėta 2019 m. lapkričio 18 d.
41. Neformaliojo vaikų švietimo sąnaudos ir prieinamumas: tyrimo ataskaita, 2006. Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/NVS_sanaudos_ir_prieinamumas_ataskaita.pdf Žiūrėta 2019 m. lapkričio 19 d.
42. Palujanskienė, A., ir Pugevičius, A. (2004). Karjeros samprata pedagogo darbe. *Pedagogika*, Nr. 70, p. 143–148.
43. Paulauskaitė, N. (1996). *Kokybiniai tyrimų metodai vadyboje*. Socialiniai mokslai: Vadyba. Nr. 4(8).
44. Petraitytė, G., ir Lingytė, A. (2010). Neformaliojo ugdymo tendencijos Lietuvoje ir pasaulyje. E- švietimas: mokslas, studijos ir verslas: konferencijos pranešimų medžiaga. Prieiga per internetą: http://www.liedm.lt/cms/files/liedm/resources/3931_e_svietimas_pranesimu_medziaga.pdf Žiūrėta 2019 m. lapkričio 19 d.

45. Petronienė, O. (2011). Neformalusis vaikų ugdymas kaip socialinis kultūrinis reiškinys. *Socialinis ugdymas*. 17 (28), 55–72. Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos, 7, p. 72 – 81.
46. Profesinių mokymo įstaigų karjeros Centrų švietimo pagalbos specialistų, teikiančių ugdymo karjeros paslaugas profesinio mokymo įstaigų mokiniams ir vykdančių ugdymo karjerai veiklą stebėseną, metodika (2012.) Prieiga per internetą http://www.esparama.lt/documents/10157/490675/2012_Profesinio_mokymo_istaigu_metodika.pdf/95b3940e-fb56-4d32-ad61-573008994c5b. Žiūrėta 2020 m. kovo 20 d.
47. Pukelis K., ir Garnienė D. (2003). Moksleivių ugdymas karjerai: padėties analizė ir perspektyvos bendrojo lavinimo mokykloje. *Profesinio rengimo tyrimai*. 24-35.
48. Pukelis, K. (2002). *Karjeros projektavimo gebėjimai žinių visuomenėje: nauji iššūkiai profesiniam konsultavimui ir karjeros planavimu*. Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos. Kaunas. Nr. 6, p. 66–75.
49. Pukelis, K. (2003). *Career designing skills in the knowledge society: new challenges for vocational counselling and career planing*. Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos, 6, p. 66–75.
50. Raščiuvienė, O. (2013). studentų asmeninės karjeros valdymo nuostatų kaita mokymosi iš patirties procesas. Profesinės studijos: teorija ir praktika.
51. Rašymas, A., ir kt. (1993). *Informatikos pradžios mokymai*. Kaunas.
52. Rosinaitė, V. (2009). *Studentų karjeros kompetencijų ugdymas: empirinis efektyvumo sąlygų įvertinimas*. Acta Paedagogica Vilnensia, 22, 76-87.
53. Rosinaitė, V. (2010). *Karjeros sampratos konstravimas Lietuvoje* (daktaro disertacija).
54. Rudžinskienė, R., ir Paulauskaitė L. (2012). Karjeros projektavimo gebėjimų ugdymas. Studijos šiuolaikinėje visuomenėje. Mokslo darbai. Nr. 3(1). p.206.
55. Ruškus, J., ir kt. (2009). Neformalusis švietimas Lietuvoje: faktai, interesai, vertinimai. *Mokslo studija*. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
56. Ruškus, J., ir kt. (2009). Suvokiami ir patiriami neformaliojo švietimo tikslai. *Tiltai*. 4. ISSN 1392-3137.
57. Savickas, M. L. (2002). Career Constuction. A Developmental Theory of Vocational Behavior // D. Brown & Associates, Career choice and development (4th ed.). San Francisco: Jossey-Bass, 2002.
58. Skirmantienė, J. (2013). Neformaliojo ugdymo svarba pozityviajai socializacijai, *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, 7, p. 108-118. doi: 10.15388/STEPP.2013.0.1400.

59. Stanišauskienė V., ir Večkienė N. (1999) Karjeros samprata: mokslinio požiūrio kaita ir jos refleksijos Lietuvoje problema. *Socialiniai mokslai*, Nr. 2(19), p. 23–28.
60. Stanišauskienė, V. ir kt. (2012). Ugdymo karjerai programa. Prieiga per internetą: https://www.piliakalnis.alytus.lm.lt/images/ugdymas_karjerai/uk_programa.pdf. Žiūrėta 2019 m. birželio 15 d.
61. Stanišauskienė, V. *Rengimosi karjerai proceso socioedukaciniai pagrindai*. Kaunas: Technologija, 2004.
62. Stanišauskienė, V., ir Naseckaitė, A. (2012). *Ugdymas Karjerai*. Mokinio knyga. Vilnius: VšĮ „Tyrimų ir mokymų centras“.
63. Surgėlienė, J., Bankauskienė, N. (2014). *Ugdymo karjerai procese veikiančios subjektai istoriniame kontekste*. *Socialinis ugdymas*, 37, p. 8-17.
64. Šukytė, D. (2007). Neformaliojo vaikų ugdymas ir jo realizavimui įtaką darantys veiksniai. *Socialinis ugdymas*. Nr. 3 (14), p. 79-87. doi: ISSN 1392-9569.
65. Tamošiūnas, T. (2003). *Socialinių tyrimų klasifikacinis darbas: Įvado struktūra*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universitetas.
66. Targamadžė, V., ir Zuoza, R. (2011). Mokinių socializacija bendrojo lavinimo mokykloje: mokyklos kultūros aspektas. *Socialinis ugdymas: socialinio darbo ekologija*, 15 (26), 19–33.
67. Tarptautinių žodžių žodynas, 2020. Prieiga per internetą: <https://tzz.lt/k/karjera/>. Žiūrėta 2020 m. sausio 15 d.
68. Ugdymo plėtotės centras (2013). Neformalusis švietimas užsienyje. Prieiga per internetą: <http://www.upc.smm.lt/ugdymas/neformalusis/neformalus6.php>
69. Vaitkevičius, J. V., ir kt. (2008). Neformalaus ugdymo organizavimas mokykloje ir už jos ribų: mokinių požiūrio analizė. *Jaunųjų mokslininkų darbai*. Nr. 4 (20). ISSN 1648-8776.
70. Valackienė, D. (2005). Studijų kolegijose pasirinkimo motyvai asmeninės karjeros raidos kontekste. *Mokymasis visą gyvenimą ir karjeros raida*. 137 p.
71. Varnagirytė, E. (2009). *Neformalaus ugdymo organizavimo ypatumai gimnazijoje: metodinių principų raiška* (magistrinis darbas). Prieiga per internetą: https://scholar.google.lt/scholar?hl=lt&as_sdt=0%2C5&q=Neformalaus+ugdymo+organizavimo+ypatumai+gimnazijoje%3A+metodini%C5%B3+princip%C5%B3+rai%C5%A1ka+%28magistrinis+darbas%29.&btnG=. Žiūrėta 2019 m. rugpjūčio 6 d.
72. Visuotinė Lietuvių enciklopedija (2020). Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/Straipsnis/karjera-37937>). Žiūrėta 2020 m. sausio 15 d.

73. Žemaitaitytė, I., ir Jankauskienė, L. (2008). Vaikų globos namų auklėtinių profesinis informavimas kaip karjeros planavimo veiksnys. *Socialinis darbas*. Nr. 7(2).

74. Žygaitienė, B., ir Sinkevičienė, J. (2014). Vaikų ir jaunimo socializacijai palanki aplinka: neformaliojo ugdymo kontekstas Vilniaus mieste. *Socialinis ugdymas*. 2014, t. 38, Nr. 2 p.103-115. ISSN 1392-9569 E-ISSN 2351-6011.

75. Бахтигулова Л. Б. Система поддержки формирования и развития карьеры как составная часть профессионального образования / Л. Б. Бахтигулова // Научный диалог. — 2018. — № 1. — С. 290—294. — DOI: 10.24224/2227-1295-2018-1-290-294.

76. Даль, В. И. Толковый словарь живого велико-русского языка: в 4 т. / В. И. Даль. – СПб., 1863 – 1866.

77. Советский энциклопедический словарь. – М.: Советская энциклопедия, 1990 – 1632 с.

78. Соколова А. С. Научные основы построения и развития профессиональной карьеры : монография / А. С. Соколова, М. Г. Сергеева. — Курск : [б. и.], 2017. —396 с.

Teisės aktai ir norminiai dokumentai:

1. Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas (2018). *Teisės aktų registras*. 2018-07-11, Nr. 11733.

2. Lietuvos Respublikos mokytojo profesijos kompetencijos aprašas (2007). *Valstybės žinios*, 2007-01-30, Nr. 12-511.

3. Lietuvos Respublikos neformaliojo švietimo koncepcija (2005). *Valstybės žinios*. 2006-01-12, Nr. 4-115

4. Lietuvos Respublikos pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrųjų programa (2008). *Valstybės žinios*. 2008-08-30, Nr. 99-3848.

5. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas (2011). *Valstybės žinios*. 2011-03-31, Nr. 38-1804.

6. Lietuvos Respublikos ugdymo karjerai programa (2014). *Teisės aktų registras*. 2014-04-29, Nr. 4888.

7. Lietuvos Respublikos vaikų ir jaunimo socializacijos programa (2010). *Valstybės žinios*, 2010-10-18, Nr. 123-6311.

8. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių įstaigų darbuotojų darbo apmokėjimo ir komisijų narių atlygio už darbą įstatymas (2020). *Teisės aktų registras*. 2019-12-19, i. k. 2019-20628.

9. Lietuvos Respublikos valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija (2013). *Valstybės žinios*, 2013-12-30, Nr. 140-7095.
10. Neformaliojo vaikų švietimo lėšų skyrimo ir panaudojimo tvarkos aprašas (2018). *Teisės aktų registras*. 2018-09-13, Nr. 14415.
11. Neformaliojo vaikų švietimo programų vykdymo bendrieji sveikatos saugos reikalavimai (2018). *Valstybės žinios*, 2012-06-29, Nr. 74-3856.

SANTRAUKA

Šiuolaikinėje rinkos ekonomikos visuomenėje vykstantys pokyčiai kelia naujus iššūkius visose gyvenimo srityse. Vaikų ir jaunimo laisvalaikio užimtumas tampa svarbiu prevenciniu veiksniu. Neformalusis vaikų švietimas yra labai reikšmingas Lietuvos švietimo kontekste. Akivaizdu, kad vien formaliojo ugdymo metu įgytų įgūdžių, žinių ir gebėjimų nepakanka išugdyti sąmoningos, visapusiškai išprususios asmenybės. Tinkamai nukreiptas laisvalaikio turinys turi didelę reikšmę asmeniniam vaiko tobulėjimui, gal net pasirinkti tinkamą profesiją, karjeros kelią.

Reikia atkreipti dėmesį, kad Lietuvoje nėra daug atliktų išsamių neformaliojo vaikų švietimo sistemos tyrimų, atskleidžiančių karjeros kompetencijų ugdymą neformaliajame vaikų švietime. **Probleminiai klausimai:** kaip neformaliojo švietimo pedagogai vertina karjeros kompetencijų ugdymo svarbumą savo veikloje; kurioms karjeros kompetencijoms pedagogai teikia prioritetą neformaliojo užsiėmimo metu.

Paskatino **darbo tema:** „Karjeros kompetencijų ugdymas neformaliajame vaikų švietime: neformaliojo švietimo pedagogų požiūris“ rašymą. Šio darbo **tikslas** - atskleisti karjeros kompetencijų ugdymo ypatumus neformaliajame vaikų švietime. Kiekybiniame tyrime taikyti **metodai:** mokslinės literatūros analizė, elektroninė anoniminė anketinė apklausa, kurios pagrindu buvo tirtas neformaliojo švietimo pedagogų, vykdančių veiklą Vilniaus mieste, požiūris. **Tyrimo imtis** - 316 neformaliojo švietimo pedagogų.

Raktiniai žodžiai: Karjeros kompetencijos, karjeros planavimas, neformalusis vaikų švietimas, ugdymas karjerai.

Literatūros analizė parodė, kad autoriai linkę formaliojo vaikų švietimo apibrėžimą pateikti kaip priešpriešą neformaliojo vaikų švietimo sąvokai, tačiau ribos tarp šių švietimo sričių tampa vis mažiau matomos, jos yra viena kitą papildančios, tarp savęs persipynusios. Asmeniui jau nuo ankstyvojo amžiaus yra būtinas karjeros kompetencijų ugdymo integravimas, kuris pagrįstas asmens savęs ir savo karjeros pažinimu, jos planavimu, valdymu ir derinimu su kitais gyvenimo aspektais. Turimo duomenų analizė, atskleidė, kad vaikų neformaliojo švietimo pedagogai supranta karjeros kompetencijų ugdymo integravimo į neformaliojo švietimo veiklas svarbą. Į vedamus neformaliojo švietimo užsiėmimus integruojamas visų karjeros kompetencijų ugdymas. Savęs pažinimo srities kompetencijas linkstama integruoti labiausiai. Mažiausiai linkstama integruoti karjeros planavimo ir įgyvendinimo kompetencijų ugdymą. Vaikų neformaliojo švietimo pedagogams trūksta specialiųjų kompetencijų, orientuotų į vaikų karjeros kompetencijų ugdymą. Kuo aukštesnė neformaliojo švietimo pedagogo pedagoginė kategorija, tuo didesnis poreikis tobulinti(s).

SUMMARY

The changes occurring in modern market economy society raise new challenges in all spheres of life. Leisure activities for children and youth is getting to be a very important protective factor. Non-formal education for children is very significant in the context of Lithuanian education. It is obvious, that skills, knowledge and abilities acquired during the process of formal education are not enough to develop a conscious and fully literate personality. Propely directed leisure activities make a great influence on personality's development or even may make the influence on his/her future career path and choices.

It is worth mentioning that in Lithuania there is not enough research made regarding non- formal education that can reflect development of career competences among children. **Problematic questions:** how non-formal education teachers evaluate the importance of career competences development in their work; What are the educators priorities while developing career competences in non-formal education. What led to the topic of the paper: „Development of Career Competencies in Non-formal Education of Children: The Attitudes of Non-formal Education Teachers”. **The aim** of this paper - to reveal the peculiarities of career competence development in non-formal education. **Methods** used in quantitative research: analysis of scientific literature, electronic anonymous questionnaire, on the basis of which the attitude of non-formal education teachers working in Vilnius was analyzed. **The survey sample** – 316 non-formal education teachers.

Key words: Career competencies, career planning, non-formal education of children, career development.

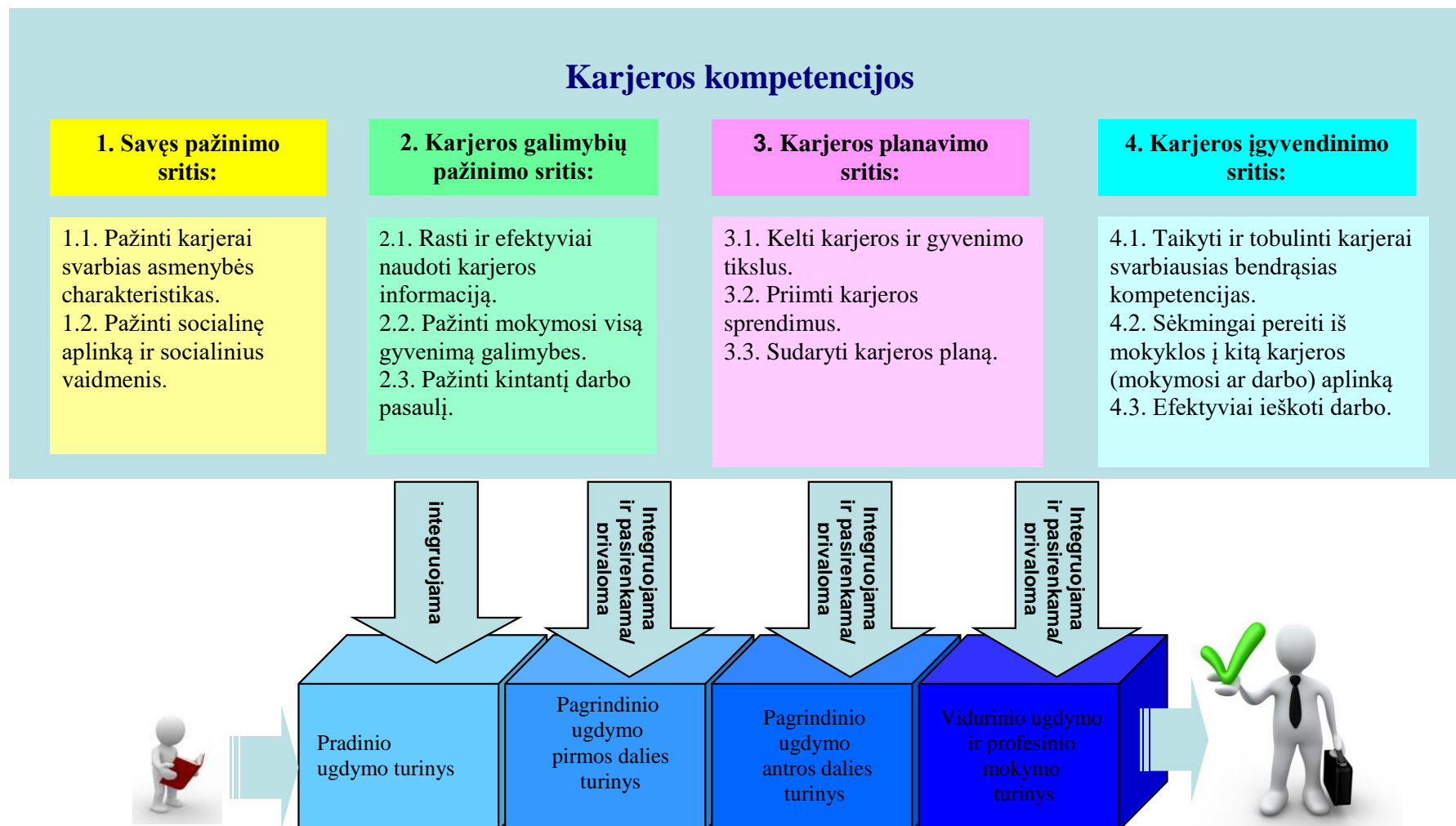
Literature analysis showed that the authors tend to present the definition of formal children education opposed to the concept of non-formal education. However, the boundaries between these areas of education are becoming less visible, they are complementary and intertwined. It is essential for a person to integrate the development of career competencies from an early age which is based on a person's knowledge of himself and his career, its planning, management, and combining it with other aspects of life. The analysis of the available data revealed that children's non-formal education educators understand the importance of integrating the development of career competencies into non-formal education activities. The development of all career competencies is integrated into the non-formal education activities. There is a tendency to integrate the competences of self-knowledge mostly. There is the least tendency to integrate the development of career planning and implementation competencies. Teachers of non-formal education lack special knowledge that will be oriented towards

development of children's career competencies. The higher the pedagogical category of the non-formal education teacher, the greater the need for improvement (s).

PRIEDAI

Karjeros kompetencijų raida bendrojo ugdymo mokykloje ir profesinio mokymo įstaigoje. (Ugdymo karjerai programa, 2014)

KLAUSIMYNAS

Gerb. neformaliojo vaikų švietimo pedagoge,

esu Erika Karpavičienė, Mykolo Romerio universiteto Edukacinių technologijų valdymo Karjeros vadybos specializacijos magistrantė. Atlieku mokslinį tyrimą, kurio tikslas yra iširti neformaliojo švietimo pedagogų požiūrį į karjeros kompetencijų ugdymą neformaliajame vaikų švietime. **Jūsų nuomonė šiuo klausimu yra labai svarbi.** Surinkta informacija bus apibendrinta ir naudojama tik moksliniais tikslais. Apklausa yra anonimiška. Jūsų atsakymai bus koduojami ir naudojami analizei apibendrinta forma, garantuojame konfidencialumą. Kiekviename klausime pažymėkite Jums labiausiai tinkantį atsakymą arba atsakymus, kur reikia, įrašykite. Klausimynui užpildyti prireiks apie 15 minučių. Kilus klausimams maloniai prašau kreiptis el.paštu: erika.karpaviciene@lmnsc.lt

Iš anksto dėkoju už nuoširdžius atsakymus ir skirtą laiką.

1. Kokia Jūsų patirtis metais neformaliojo vaikų švietimo srityje? (Pasirinkite tik vieną atsakymo variantą):					
iki 2 metų					☐
nuo daugiau kaip 2 iki 5					☐
nuo daugiau kaip 5 iki 10					☐
nuo daugiau kaip 10 iki 15					☐
nuo daugiau kaip 15 iki 20					☐
nuo daugiau kaip 20 iki 25					☐
daugiau kaip 25					☐
aš nedirbu neformaliojo vaikų švietimo pedagogu					☐ Nutraukite anketos pildymą
2. Jūsų manymu, neformaliojo vaikų švietimo paskirtis yra? (Pasirinkite Jums labiausiai tinkantį (-čius) variantą (-us)):					
kelti mokinių užimtumo lygį, bei įprasminti laiko leidimą					☐
tenkinti mokinių pažinimo poreikius					☐
tenkinti mokinių ugdymosi poreikius					☐
tenkinti mokinių saviraiškos poreikius					☐
padėti mokiniams tapti aktyviais visuomenės nariais					☐
sistemiškai plėsti tam tikros srities žinias					☐
stiprinti mokinių gebėjimus ir įgūdžius					☐
suteikti asmeniui papildomas dalykines kompetencijas					☐
lavinti gabumus ir talentus					☐
profesinės ateities kūrimas					☐
Kita (įrašykite)					
3. Ar integruojate karjeros kompetencijų ugdymą į neformaliojo vaikų švietimo veiklas? (Pasirinkite tik vieną atsakymo variantą):					
Taip					☐
Ne					☐
Nesu tikras					☐
4. Jūsų manymu, kiek svarbu neformaliojo vaikų švietimo metu ugdyti šias karjeros kompetencijas? (Įvertinkite kiekvieną teiginį):					
Ugdymo karjerai kompetencija	Labai svarbu	Svarbu	Nei svarbu, nei nesvarbu	Nesvarbu	Visai nesvarbu
SAVĖS PAŽINIMO KOMPETENCIJA (pažinti karjerai svarbias asmenybės charakteristikas, pažinti socialinę aplinką ir socialinius vaidmenis)	☐	☐	☐	☐	☐
KARJEROS GALIMYBIŲ PAŽINIMO KOMPETENCIJA (rasti ir efektyviai naudoti karjeros informaciją, pažinti mokymosi visą gyvenimą galimybes, pažinti kintantį darbo pasaulį)	☐	☐	☐	☐	☐
KARJEROS PLANAVIMO KOMPETENCIJA (kelti gyvenimo ir karjeros tikslus, priimti karjeros sprendimus, sudaryti ir atnaujinti karjeros planą)	☐	☐	☐	☐	☐
KARJEROS ĮGYVENDINIMO KOMPETENCIJA (taikyti ir tobulinti karjerai svarbiausias bendrąsias kompetencijas, sėkmingai pereiti iš mokyklos į kitą karjeros mokymosi aplinką, efektyviai ieškoti darbo, pristatyti save)	☐	☐	☐	☐	☐

5. Įvertinkite, kiek Jūs neformaliojo vaikų švietimo veiklos metu skiriate dėmesio šių mokinio gebėjimų ugdymui ? (Kiekvieno gebėjimo ugdymui skiriamą dėmesį įvertinkite 5-ių balų skalėje, kai 1 – visiškai neskiriu dėmesio, o 5 – labai daug skiriu dėmesio):

Gebėjimai	1	2	3	4	5
1. svarbių asmenybės karjerai charakteristikų puoselėjimas	☐	☐	☐	☐	☐
2. socialinės aplinkos pažinimas	☐	☐	☐	☐	☐
3. socialinio vaidmens pažinimas	☐	☐	☐	☐	☐
4. gilesnio savęs pažinimo ir suvokimo ugdymas	☐	☐	☐	☐	☐
5. gebėjimo vertinti save puoselėjimas	☐	☐	☐	☐	☐
6. pasitikėjimo savimi lavinimas	☐	☐	☐	☐	☐
7. atsakomybės atsakyti už savo veiksmus ugdymas	☐	☐	☐	☐	☐
8. įgūdžių rasti ir efektyviai naudoti karjeros informaciją	☐	☐	☐	☐	☐
9. mokymosi visą gyvenimą galimybių ugdymas	☐	☐	☐	☐	☐
10. pažinti kintantį darbo pasaulį	☐	☐	☐	☐	☐
11. ugdyti požiūrį į mokymąsi visą gyvenimą	☐	☐	☐	☐	☐
12. savarankiško mokymosi įgūdžių lavinimas	☐	☐	☐	☐	☐
13. informacijos valdymo įgūdžių lavinimas	☐	☐	☐	☐	☐
14. lankstaus mąstymo ugdymas	☐	☐	☐	☐	☐
15. įgūdžius kelti gyvenimo tikslus	☐	☐	☐	☐	☐
16. karjeros sprendimų priėmimas	☐	☐	☐	☐	☐
17. įgūdžius sudaryti ir atnaujinti karjeros planą	☐	☐	☐	☐	☐
18. planuoti savo mokymąsi ir laisvalaikį, siejant jį su asmenine ateities vizija	☐	☐	☐	☐	☐
19. konfliktų valdymo ir tinkamų sprendimų priėmimo įgūdžių lavinimas	☐	☐	☐	☐	☐
20. taikyti ir tobulinti karjerai svarbiausias bendrąsias kompetencijas	☐	☐	☐	☐	☐
21. sėkmingai pereiti iš mokyklos į kitą karjeros (mokymosi ar darbo) aplinką	☐	☐	☐	☐	☐
22. efektyviai ieškoti darbo	☐	☐	☐	☐	☐
23. pristatyti save savo ar grupės darbo rezultata	☐	☐	☐	☐	☐
24. specifinių sričių žinių taikymas	☐	☐	☐	☐	☐
25. supratimas apie šiuolaikinę darbo rinką	☐	☐	☐	☐	☐
26. teigiamas požiūris į veiklos kokybę	☐	☐	☐	☐	☐

6. Įvertinkite kiek šie metodiniai principai yra svarbūs karjeros kompetencijų ugdymui, neformaliame vaikų švietime? (Įvertinkite kiekvieną principą):

Metodinis principas	Labai svarbu	Svarbu	Neturiu nuomonės	Nesvarbu	Visai nesvarbu
1. Specifinės aplinkos kūrimo:					
a) skiriamas didelis dėmesys mokymosi aplinkos kūrimui	☐	☐	☐	☐	☐
b) užsiėmimo taisyklės kuriamos kartu su mokiniais	☐	☐	☐	☐	☐
2. Aktyvaus dalyvavimo ugdymo(si) procese:					
a) į užsiėmimus mokiniai ateina savo noru	☐	☐	☐	☐	☐
b) mokiniai patys pasirenka veiklą, kurią nori atlikti užsiėmimo metu	☐	☐	☐	☐	☐
c) veiklos turinys aptariamas kartu su mokiniais	☐	☐	☐	☐	☐
3. Visumos:					
a) temos parenkamos atsižvelgiant į mokinių poreikius	☐	☐	☐	☐	☐
b) temos parenkamos atsižvelgiant į mokinių galimybes	☐	☐	☐	☐	☐
c) metodai parenkami pagal mokinių poreikius	☐	☐	☐	☐	☐
4. Mokymosi patirties:					
a) užsiėmimų metu būtina reflektuoti/ aptarti naujai įgytas patirtis	☐	☐	☐	☐	☐
b) užsiėmimai turi būti organizuojami taip, kad įgytus dalykus būtų galima pritaikyti kitur (moksle, su draugais, namuose ir pan.)	☐	☐	☐	☐	☐
5. Atviro ir neformalaus bendravimo:					
a) emociškai „saugios“ aplinkos sukūrimas, kad mokiniai nebijotų suklysti	☐	☐	☐	☐	☐
b) moksleivio ir mokytojo bendravimas yra atviras bei betarpiškas	☐	☐	☐	☐	☐
c) mokiniai drąsiai gali reikšti savo mintis, idėjas	☐	☐	☐	☐	☐
6. Nekonkurencinės aplinkos kūrimo:					
a) užsiėmimų metu visi mokiniai yra lygiaverčiai, nelyginami vienas su kitu	☐	☐	☐	☐	☐
b) rezultatai nevertinami	☐	☐	☐	☐	☐
7. Į grupės procesą orientuotas ugdymas:					
a) užsiėmimų metu sprendžiamos mokiniams aktualios problemos	☐	☐	☐	☐	☐
b) taikomi grupinio darbo metodai	☐	☐	☐	☐	☐
c) skatinama komandinė dvasia	☐	☐	☐	☐	☐

7. Ar organizuodami neformaliojo vaikų švietimo veiklą, vadovaujantės ugdymo karjerai programa ? (Pasirinkite tik vieną atsakymo variantą):	
Taip visada	☐
Kartais	☐
Retai	☐
Nesivadovauju	☐
Neturiu nuomonės	☐

8. Kokias kompetencijas reikėtų tobulinti Jums, kaip neformaliojo švietimo pedagogui, norint integruoti ugdymą karjerai į neformalųjį vaikų švietimą? (Pasirinkite Jums labiausiai tinkantį (-čius) variantą (-us)):	
BENDRAKULTŪRINES KOMPETENCIJAS: (gerbti ugdytinių socialinį, kultūrinį, kalbinį, etninį tapatumą; vertinti namų aplinkos vaidmenį ir šeimos vertybes, kultūrų skirtumus su mokiniais ir tėvais; mokinti mokinius vadovautis bendražmogiškais vertybėmis	☐
BENDRAŠIAS KOMPETENCIJAS: (<i>vadybinės</i>) imlumas naujovėms atvirumas pokyčiams, mokėjimas formuoti ir valdyti komandą, gebėjimas motyvuoti ir įkvėpti, stebėti mokinių veiklą ir teikti grįžtamąjį ryšį; lyderių ugdymo gebėjimas; (<i>socialinės</i>) gebėjimas atlikti žmogiškųjų ir materialinių, bendruomenės išteklių analizę, remti iniciatyvas prisidėti prie švietimo sistemos tobulinimo, bendradarbiavimo su tėvais.	☐
SPECIALIĄSIAS KOMPETENCIJAS: karjeros informavimo; karjeros konsultavimo ir karjeros ugdymo kompetencijas	☐
Kita (įrašykite)	☐

9. Kiek sutinkate ar nesutinkate su nuomone, kad į neformaliojo vaikų švietimo veiklas turėtų būti integruojamas karjeros kompetencijų ugdymas? (Pasirinkite tik vieną atsakymo variantą):	
Visiškai sutinku	☐
Sutinku	☐
Neturiu nuomonės	☐
Nesutinku	☐
Visiškai nesutinku	☐

10. Kokia Jūsų vedamo neformaliojo vaikų švietimo būrelio kryptis? (Pasirinkite Jums tinkantį (-čius) variantą (-us)):	
Choreografija, šokis	☐
Dailė	☐
Etnokultūra	☐
Gamta, ekologija	☐
Informacinės technologijos	☐
Kalbos	☐
Medijos	☐
Muzika	☐
Pilietiškumas	☐
Saugus eismas	☐
Sportas	☐
Teatras, drama	☐
Techninė kūryba	☐
Technologijos	☐
Turizmas ir kraštotyra	☐
Kita (įrašykite)	☐

11. Su kokio amžiaus vaikais dirbate neformaliojo švietimo užsiėmimuose? (Pasirinkite visus Jums tinkančius variantus):	
iki 6 metų	☐
nuo 7 iki 10 metų	☐
nuo 11 iki 15 metų	☐
nuo 16 iki 18 metų	☐
Kita (įrašykite)	☐

12. Ar lygiagrečiai dirbate ir formaliajame ugdyme? (Pasirinkite tik vieną atsakymo variantą):	
Taip	☐
Ne	☐
Kita (įrašykite)	☐

13. Kiek valandų per savaitę dirbate neformaliojo švietimo pedagogu? <i>(Pasirinkite tik vieną atsakymo variantą):</i>	
iki 5 valandų	☐
nuo 6 iki 15	☐
nuo 16 iki 25	☐
nuo 26 iki 30	☐
nuo 31 ir daugiau	☐
Kita (įrašykite)	

14. Jūsų lytis? <i>(Pasirinkite tik vieną atsakymo variantą):</i>	
Moteris	☐
Vyras	☐
Kita (įrašykite)	☐

15. Jūsų amžius yra: <i>(Pasirinkite tik vieną atsakymo variantą):</i>	
Iki 25	☐
26-35	☐
36-45	☐
46-55	☐
56-65	☐
66 ir daugiau	☐

16. Jūsų turima pedagoginė kvalifikacinė kategorija? <i>(Pasirinkite vieną atsakymo variantą):</i>	
Neturintis kvalifikacinės kategorijos mokytojas	☐
Mokytojas	☐
Vyresnysis mokytojas	☐
Mokytojas metodininkas	☐
Mokytojas ekspertas	☐
Kita (įrašykite)	☐

Ačiū už bendradarbiavimą

3 PRIEDAS

Pedagogų požiūris į neformaliojo švietimo paskirtį pagal užsiėmimo veiklos sritį (proc.)

Požiūris į NVŠ paskirtį	NVŠ pedagogai darbo sritys, proc.															
	Choreografija, šokis	Dailė	Etnokultūra	Gamta, ekologija	Informacinės technologijos	Kalbos	Medijos	Muzika	Pilietišku mas	Saugus eismas	Sportas	Teatras, drama	Techninė kūryba	Technologijos	Turizmas ir kraštotyra	Kita
kelti mokinių užimtumo lygį, bei įprasminti laiko leidimą	68,00	61,90	62,50	83,33	80,00	84,62	50,00	48,78	76,19	80,00	74,29	62,50	66,67	81,25	75,00	65,22
tenkinti mokinių pažinimo poreikius	44,00	50,00	37,50	55,56	86,67	61,54	50,00	42,68	47,62	100,00	34,29	31,25	61,11	65,63	55,00	52,17
tenkinti mokinių ugdymosi poreikius	44,00	30,95	25,00	33,33	66,67	61,54	37,50	43,90	28,57	40,00	27,14	18,75	61,11	53,13	40,00	34,78
tenkinti mokinių saviraiškos poreikius	72,00	71,43	62,50	55,56	66,67	69,23	75,00	65,85	76,19	100,00	48,57	81,25	61,11	71,88	65,00	52,17
padėti mokiniams tapti aktyviais visuomenės nariais	68,00	40,48	50,00	50,00	33,33	46,15	62,50	46,34	85,71	100,00	35,71	50,00	50,00	62,50	70,00	39,13
sistemiškai plėsti tam tikros srities žinias	40,00	45,24	62,50	55,56	73,33	61,54	62,50	51,22	28,57	40,00	40,00	50,00	66,67	53,13	35,00	26,09
stiprinti mokinių gebėjimus ir įgūdžius	60,00	69,05	50,00	66,67	73,33	76,92	75,00	59,76	52,38	100,00	67,14	56,25	77,78	75,00	55,00	56,52
suteikti asmeniui papildomas dalykines kompetencijas	36,00	61,90	62,50	55,56	66,67	76,92	75,00	41,46	57,14	80,00	32,86	56,25	66,67	65,63	40,00	26,09
lavinti gabumus ir talentus	76,00	88,10	75,00	77,78	86,67	69,23	62,50	84,15	66,67	100,00	68,57	68,75	83,33	96,88	70,00	60,87
profesinės ateities kūrimas	48,00	33,33	37,50	44,44	73,33	38,46	75,00	41,46	52,38	80,00	32,86	50,00	55,56	56,25	40,00	26,09

Pastaba. Kuo langelio spalva intensyviau žalia tuo pedagogų nuomone paskirtis buvo populiarsnė.

Metodinių principų populiarumas, ugdant karjeros kompetencijas, neformaliajame vaikų švietime

Metodiniai principai svarbūs neformaliajame vaikų švietime, ugdant karjeros kompetencijas?	Pedagogų nuomonė, dirbančių lygiai gračiai ir formaliajame				Pedagogų nuomonė, dirbančių tik neformaliajame švietime			
	Labai svarbu	Svarbu	Proc.	Populiarumas	Labai svarbu	Svarbu	Pproc.	Populiarumas
1. Specifinės aplinkos kūrimo:								
a) skiriamas didelis dėmesys mokymosi aplinkos kūrimui	59	63	91,73	14	61	100	93,60	9
b) užsiėmimo taisyklės kuriamos kartu su mokiniais	71	56	95,49	6	82	79	93,60	9
2. Aktyvaus dalyvavimo ugdymo(si) procese:								
a) į užsiėmimus mokiniai ateina savo noru	93	36	96,99	5	126	44	98,84	1
b) mokiniai patys pasirenka veiklą, kurią nori atlikti užsiėmimo metu	33	76	81,95	17	38	89	73,84	17
c) veiklos turinys aptariamas kartu su mokiniais	61	65	94,74	9	81	82	94,77	7
3. Visumos:								
a) temos parenkamos atsižvelgiant į mokinių poreikius	52	67	89,47	15	85	69	89,53	15
b) temos parenkamos atsižvelgiant į mokinių galimybes	76	55	98,50	1	101	64	95,93	5
c) metodai parenkami pagal mokinių poreikius	54	71	93,98	10	83	76	92,44	11
4. Mokymosi patirties:								
a) užsiėmimų metu būtina reflektuoti/ aptarti naujai įgytas patirtis	71	56	95,49	6	97	66	94,77	7
b) užsiėmimai turi būti organizuojami taip, kad įgytus dalykus būtų galima pritaikyti kitur (moksle, su draugais, namuose ir pan.)	55	70	93,98	10	83	74	91,28	13
5. Atviro ir neformalaus bendravimo:								
a) emociškai „saugios“ aplinkos sukūrimas, kad mokiniai nebijotų suklysti	90	40	97,74	2	129	40	98,26	3
b) moksleivio ir mokytojo bendravimas yra atviras bei betarpiškas	94	33	95,49	6	126	43	98,26	3
c) mokiniai drąsiai gali reikšti savo mintis, idėjas	101	29	97,74	2	123	46	98,26	2
6. Nekonkurencinės aplinkos kūrimo:								
a) užsiėmimų metu visi mokiniai yra lygiaverčiai, nelyginami vienas su kitu	89	41	97,74	2	131	34	95,93	6
b) rezultatai nevertinami	34	53	65,41	18	25	76	58,72	18
7. Į grupės procesą orientuotas ugdymas:								
a) užsiėmimų metu sprendžiamos mokiniams aktualios problemos	50	69	89,47	15	51	102	88,95	16
b) taikomi grupinio darbo metodai	56	67	92,48	13	62	93	90,12	14
c) skatinama komandinė dvasia	77	47	93,23	12	76	82	91,86	12

Pastaba. Kuo langelio spalva intensyviau oranžinė, tuo gebėjimui pedagogai skyrė daugiau dėmesio.